

**Nosþen nga Mirres se Iesu
Kristo nga
LUK
Muli
Batu nale nga mivsivseni lut
nga parmeteni naul ngel
puto suri**

Naul ngel, ne nosþen nga mĩrres se Iesu Kristo nga Luk muli, osþe suri Iesu, nga ni evi jinibb nga Atua muloli rijrijen sen tevi mĩeri Isrel nir tuwi, nga ni muwra pia-koni vini nga þila mauren tevi nir ko tevi jinibb ne iel ngatan jijle nir. Luk oli tweni re naul sen ngel nga Iesu ngok, Nemĩn se Atua everuse nga “puwrai tweni nosþen nga mĩrres sen tevi ßeres (puaman) nir.” Ko iok ko ololi rramlesi nosþen nga mĩrres nga Luk muli, owun saute jilweren nga marviseni nga Atua okrrormi lenglengen jinibb nir nga marlesi norongen nga mĩisij.

Luk nga muli naul ngel oli naul mĩnij kele san nga nisen “Majingen se Aposol nir.” Naul ngok osþe suri jilweren nga marpelari vitu re daron nga Iesu mian mare re melrin e.

Jilweren sopor arpelari re naul ngel kis kob-bong, ko sete arto re naul itul ngok ne nosþen nga mĩrres se Iesu Kristo (Matiu, Mak ko Jon). Ngok jilweren nga musþe suri anglo nir mar-lai nubo (2:13,14), ko nga musþe suri nir nga

marmetmet sipsip nga maran parlesi Iesu daron nga m̃iak e (2:8-20), ko nga musp̃e suri daron nga Iesu mivi m̃elakel malume ko mian re Naim On (2:41-50), ko nale rrongrrongvi ne m̃eri Sameria nga m̃irres ngok (10:25-37), ko nale rrongrrongvi ne m̃elakel nga mutor jabble sel (15:11-32).

Nanu nga marlelep nga Luk musp̃e surir milep re naul ngel erpe loten, Nem̃in On, majingen se nesevin nir nga marwilwil se Iesu, ko osp̃e suri kele nga Atua orongwose p̃itlasi tweni nololien se jinibb.

Etipatun

¹ Selek Teopilas, jinibb elep pa arp̃elak arwera paruli tweni jilweren ne nanu ngel nir nga marpelari ji kerr ngel nir. ² Erpe renge womu jer nen, nir arlesi renge meter ko aruli tututweni nale nen nir renge naul, ko arwerair tevi kerr. ³ Ko inu nulesi evi nanu nga m̃irres nga inu kele boli tututweni nale nen nir renge naul tevi nik. Suri inu nomok-meteni suri nanu ngel nir bonevis le wor, ko nurongwos boli surir tevi nik pimawos; ⁴ ko puloli nga nik kuprongwose nanu nga marvisvisenir tevi nik arivi weretunen temijpal.

Anglo owra tweni nga Jon Baptaes p̃iak

⁵ Nanu ngel nir arpelari renge daron se Erot, renge daron nga mivi numal renge Jutia e. Ko renge daron nen jinibb ne sulsulen san elik rengen, nisen Sekaraea. Ni evi san renge meling jinibb ne sulsulen se Apaeja. Ko nesen sen Elisapet, ni kele evi metka se Eron san. ⁶ Nuru

korti orivi jinibb nga mormawos mĩrres renge no Atua. Orivel

lilane renge nale nesesreien se Atua nir ko nale nesesreien nir. ⁷ Ko nuru korti ortera pa osuw, sia se nuru elep pa. Ko Elisapet kele evi nesevin nga mĩmĩer, sete evasus, ko ololi natu nuru ejkie.

⁸ Mian ko ejpari daron se Sekaraea gortien sen nir nga parloli majingen nga jinibb ne sulsulen nir marok-loli renge nabong jile renge Naim On se Atua. Ko ni kele evan. ⁹ Ko nir arwirr daes erpe murrun se jinibb ne sulsulen nir, nga parlesi nir si nen ko nga pian pusli nanu nga mapun mĩrres renge naworr; ko daes orrum mawos re Sekaraea. Ko ni evan renge loloim on se Atua nga pusulsul. ¹⁰ Delung artur jer vare, parlot renge daron nga nanu nga mapun mĩrres pĩn e.

¹¹ Ko Sekaraea etaole anglo se Iova san errmali jin, ko otur renge nawot van renge devjen rres e. ¹² Ko daron nga Sekaraea mĩlesi, ko nolon opotpot lenglengen e ko emtutu elep. ¹³ Ko anglo owrai tevi, "Sete kupmetutu, Sekaraea; Atua ornge loten som, ko nesen som pivesi nik natum norman san. Ko nik kuplingi nisen piwaji Jon. ¹⁴ Nik kuprunge pĩrres ko kupĩr pilep daron nga ni pĩak. ¹⁵ Ko ni poro pilep vajin ko pivi jinibb nga milep renge no Numal. Ko sete pimni norro rreknga nuwi nga mĩterter, pijki. Ni puwun saute Nemĩn On tetajer, pĩtipatun renge daron nga tasu sen pivesi e. ¹⁶ Ni puloli mĩeri Isrel nir pilep parieni lweni van ji Iova Atua ser. ¹⁷ Ko ni puwowomue Mesaea non renge nemĩn ko derteren se Elaeja, ko pĩrieni lweni tata ser nolor pĩrieni lweni van ji natur, ko parresrres

luwi tevir. Ko nir nga sete marosuri parivel vajin renge norongwosien se nir nga marmomsawos, ko puloli lilane jinibb nga martiriv tera Numal nolor p̃irres.”¹⁸ Ko Sekaraea owrai tevi anglo owra “Inu borongwos nanu ngel nir pirpese? Suri inu nuvi ĩirtera pa, ko nesen suk kele sian elep pa osuw.”¹⁹ Ko anglo erij luwi tevi owra “Inu nuvi Gapriel nga motur renge no Atua, ko ni okoni inu nga bowrai tevim nosp̃en nga m̃irres ngel.”²⁰ Ko kuplesi, nik kupivi nabbut, sete kuprongwos kuprij kupwera nale pisan, p̃itipatun lelingen ngel ko pijpari daron nga nanu ngel nir para-pelari e. Suri nga nik sete kuosuri nale suk nir, nga para-pelari renge nabong nen mawos.”

²¹ Ko renge daron nen artirive Sekaraea, ko arwera “E, erpese nga ni m̃ilik mipriv mirpok renge Naim On se Atua?”, ko ngok ololi bbösa elair e. ²² Marok-tiriv mian ko ni eivare renge Naim On vini vare e. Ko evi nabbut, sete orongwos p̃irij. Ko ewirrleni nevren tevir; ko nir arongwose nga ni elesi nem̃in san renge Naim On. ²³ Mian ko nabong ne majingen sen nir osuw, ko ni olwi van renge naim sen e.

²⁴ Mian ko nabong sete elep mun ko nesen sen Elisapet ejien. Ko ok-lik tepi malume ejpari navöl elim, ko owra ²⁵ “Nurongwose vajin nga Numal ko orrorrmi inu, ko niko ela tweni vajin nanu nga jinibb nir marok-meteni inu suri.”

Anglo owra tweni nga Iesu p̃iak

²⁶ Ko Elisapet navöl sen ouwon easi osuw, ko Atua okoni kele anglo Gapriel evan renge ngaim

nga milep san renge Galili, nisen Nasret. ²⁷ Ni otori nale nga pian puwrai tevi nesen m̄elakel san nga nisen Merri. Merri nen setewor norman san evan jin, ko arwera p̄ilik ji m̄er san nga nisen Josep, nga mivi metka se Devet san. ²⁸ Ko anglo evan ji Merri renge loloim sen ko owrai tevi ni, “Erres, nik kupir. Numal ololi erres tevim ko eptevi nik.” ²⁹ Ko Merri nolon opotpot e ko orrorrmi karkare renge nale nga anglo muwrai ngok, owra “O, sev le ngel?” ³⁰ Ko anglo owrai tevi ni, “Merri, sete kupmetutu, suri Atua erres tevim. ³¹ Ko kuplesi, nik kuptetaur, ko kupa-wosi natum norman san. Ko kuplingi nisen piwaji Iesu. ³² Ni pivi Jinibb nga milep ko parveruse Atua ne Drromsen Mare Natun. Ko Iova Atua puloli ni pivi Numal pirpe apu sen Devet tuwi. ³³ Ni pivi Numal renge metka se Jekop nir tuwi ngok vini. Ko batun vanu sen sete purongwos pusuw.” ³⁴ Ko Merri owrai tevi anglo owra “O, ko inu sete nuvijuri wor norman san, ejki. Ko nanu ngel putoe pirpese le?” ³⁵ Ko anglo owrai lweni tevi Merri owra “Nem̄in On ko pivini jim, ko derteren se Atua ne Drromsen Mare pivini pisalsal orem. Ko suri nanu ngel, jinibb parwerai bipi nga m̄iak On, ko evi Atua Natun. ³⁶ Ko kuplesi niaken som Elisapet. Ni evi nesevin nga m̄im̄er, ko etra pa evi lekter osuw; ko etetaur vajin lelingenok, navöl sen ouwon le ngel vajin. ³⁷ Suri sete nanu san rragrrag nga Atua sete orongwos puloli.” ³⁸ Ko Merri owrai tevi “Inu nuvi nesevin ne majingen se Numal lebbong, ko erres kobbong, puto pirpe nga nik kumwerai ngok.” Ko anglo evel lingi ni.

Merri evan oklue Elisapet

³⁹ Ko renge vitunen vajin, Merri ewit ngavilvil van renge botwen nga ngaim nga milep san ne Jutia muto rengen. ⁴⁰ Ko esil van renge lolaim se Sekaraea e, ko owra “Erres” tevi Elisapet. ⁴¹ Ko daron nga Elisapet moka-runge nale se Merri, ko bipi nga mimatur renge depain eir ko ewrrir renge depain, ko Elisapet owun saute Nerñin On. ⁴² Ko ekail drrelan elep van mare, ko owra “Atua erij erres surim renge nesevin mñinj nen jile nir, ko erij erres suri bipi nga kumsoloi renge depaim! ⁴³ Ko erpese tasu se Numal suk mivini mñilesik? ⁴⁴ Ko kuplesi, daron nga inu mornge nale som, ko bipi nga mosloi renge depaik eir e ko ewrrir e. ⁴⁵ Neiren renge nik, suri nga kumosuri nale nga Numal mukoni anglo sen muwrai tevi nik piplari.”

Merri osrövi Atua

⁴⁶ Merri owra ⁴⁷ “Renge mauren suk totoklai nusrövi Atua ne Drromsen Mare. Ko neñik eir suri Atua nga moklai mauren tevik, ko nga murrorrmi inu milep. ⁴⁸ Suri ni orrorrmi terai inu nga mevi nesevin ne majingen sen ko nga mevi nesevin nga welili jer. Ko renge lelingen ngel ko tuwi ngok vini jinibb parveruse inu nesevin nga Atua mñilai neiren tevi, ⁴⁹ suri nanu nga milep nga Atua nga derteren sen milep muloli tevi inu. Ni nisen On. ⁵⁰ Eviseni merrenien sen tevi nir nga marmetutue ni renge dul nga tuwi pa ko nga lelingen ngel ko nga para-vini kele. ⁵¹ Eviseni derteren sen tevi delung arlesi. Ololi nir nga nolor mian mare arsarr suri norrorrmien

ser. ⁵² Ni ela tweni nir nga marivi numal nga marlelep renge nai seksakel ser nga marsakel rer aran ngatan, ko ok-susi lartul nga maran ngatan van mare. ⁵³ Jinibb nga numer m̄iajir, ni ololir arup erres. Ko jinibb nga joror milep, ni okoni twenir artotori nevrer kiskis arivel. ⁵⁴ Otori rijrijen sen nga muloli tevi apu se kerr nir nga tuwi pa, ko orrorrmi kerr m̄eri Isrel, ni jinibb sen nir, ⁵⁵ erpe nga muwrai pa tevi apu se kerr nir, ko Epram, ko metka sen nir nga para-vini vitunen suri ni, pian pijpari tuwi ngok vini.”

⁵⁶ Ko Merri elik tevi Elisapet erpe navöl itul sophon, ko evel olwi kele van renge ngaim sen e.

Jon Baptaes eak

⁵⁷ Mian ko ejpari nabong nga Elisapet puwosi natun e, ko ni evasus; ko natun evi norman. ⁵⁸ Ko selen nir ko niaken sen nir arunge nga Numal muloli m̄irres tevi ni ko nga murrormi ni, ko nir arir elep tevi.

⁵⁹ Mian ko ejpari bongin owil, ko nir arini nga parloli ni pian renge movil parevji parloli ni p̄ilalos. Ko arwera parlingi ni nisen piwaji kele tata sen Sekaraea. ⁶⁰ Ko tasu sen owra “Ejki! Ni nisen piwaji Jon.” ⁶¹ Ko nir arwerai tevi ni, “Ko nik. Sete metka som san ewaji nais ngel.” ⁶² Ko nir arij e nevrer tevi tata sen nga ni puwra nisen piwaji isi. ⁶³ Ko Sekaraea owra parla nanu nga marok-ulul ren san tevi ni. Arlai tevi, ko ni oli nisen owra “Ni nisen piwaji Jon.” Ko nir jile artaole. ⁶⁴ Ko renge daron mawos nen ko pa erij luwi, ko osrövi Atua. ⁶⁵ Ko nir nga marlik mori ni armetutu, ko bbösa elair e. Ko nospen nen

arsuþe rrale ngaim nga marto rrale botwen ne Jutia e nir. ⁶⁶ Ko jinibb jile nga marunge nosþen ne bipi ngel arrorrmir renge nolor ko arwera “Bipi ngel pia-ivi bipi nga pia-irpese le?” Suri oto limjer ngel nga Atua ne Drromsen Mare derteren sen eptevi.

Sekaraea Nemñin On esilvi ko evi propet

⁶⁷ Ko tata sen Sekaraea Nemñin On evini esilvi, ko owun saute. Ko erij erpe propet owra ⁶⁸ “Kerr rrapsturövi Atua se kerr mñeri Isrel nir. Suri ni evini oklue kerr jinibb sen nir, ko orpaji tweni kerr rramiel sisarow vajin. ⁶⁹ Elai jinibb nga derteren sen milep san tevi kerr nga þila mauren tevi kerr; ni evi metka se Devet san. ⁷⁰ Erpe Atua owrai pa tuwi renge jingo propet on sen nir, ⁷¹ ni erijrij pa nga þijnge devje nuval se kerr nir renge kerr, ko pirvei tweni kerr renge nevre nir nga marungasi kerr nir. ⁷² Ko ni eviseni merrenien sen mawos apu se kerr nir nga tuwi, ko orrorrmir suri rijrijen on sen.

⁷³ Ololi rijrijen nga mñiterter renge ni nisen tevi apu se kerr nga tuwi Epram. ⁷⁴ Ewer telasi tevi ni nga ni pirvei tweni kerr renge nevre devje nuval se kerr nir, ko kerr rraploli majingen sen nga sete rrapmetutu rragrrag vajin pijpari nga rrapa-mij. ⁷⁵ Rrapivi jinibb on sen ko rrapivi jinibb nga mumomsawos mñirres renge ni non renge nabong jile renge mauren se kerr. ⁷⁶ Ko nik bipi suk, parveruse nik nisem kupwaji Atua ne Drromsen Mare propet sen; suri nik kupwowomu renge no Numal nga kuploli lilane sel sen. ⁷⁷ Kupwer telasi sel sen limjer tevi jinibb

sen nir, nga Atua p̄itlasi tweni nololien ser ko parmaur, ⁷⁸ suri merrenien nga milep se Atua se kerr. Ni pukoni moron ne melrin pivini puklue kerr, ⁷⁹ ko pimor vaseni nir nga marlik tongmalik renge namol ne mijen; ko puloli ßela kerr parivel renge sel ne demat.”

⁸⁰ Ko mian ko nanwarreng nga elep rujruj ma renge niben ko norrorrmien sen, renge nga p̄imajing se Atua. Ko tetajer ok-an ok-lik renge lolo merwer ok-tirive nabong nga ni pia-vini limjer renge no m̄eri Isrel nir.

2

Iesu eak

¹ Renge daron nen batu numal se m̄eri Rom nir nga nisen miwaji Sisa Okastas elngi nale nesesreien san, emrreni pareve jinibb jijle nga ni mimetmete nir, purongwose nir evis totoklai.

² Ngel evi sensas nga womu nen, renge daron nga Kwaerinas mivi numal nga milep renge Siria.

³ Ko niko renge wosenen jinibb jijle arlulwi wor van renge

vanu ser e, nga norman nir paruli niser renge naul renge ngaim ser mawos.

⁴ Ko ngok niko Josep evel lingi ngaim ne Galili san nga nisen Nasret, lat nga m̄ilik e, ko evan renge ngaim ne Jutia san nga nisen Betliem. Ie evi lat nga numal Devet m̄iak e rengen tuwi. Ko niko Josep mulwi wor van ie, suri ni evi metka nga miplari renge metka se Devet san. ⁵ Josep eptevi nesen sen Merri, nuru oran nga parlai nise nuru. Orlik korti ma, ko Josep setewor ean

jin. Ko Merri otomori pa pivesi natun. ⁶ Ko renge daron nga morlik renge Betliem e ko evi daron mawos nga Merri puwosi bipi sen e. ⁷ Ko ni evesi womue natun norman eak rrongvi. Ko ni ela kalek nga mimalum mĩrres ko onbe ore e, ko evetri ematur ngatan renge narov san nga marok-wungani nanu rrum nir rengen. Suri naim nga jinibb marlik renger loloim nen nga markel ototvi sete evter nir, ko lat nga nuru porlik rengen ejki.

⁸ Ko renge lat nen jinibb ne ngaim nen sopor arlik orsel arok-metmete sipsip ser renge nat nga mupong nen. ⁹ Ko anglo se Iova san evini eplari jir, ko nosrövien se Iova omor rrerraler; ko nir armetutu elep. ¹⁰ Ko anglo owrai tevir, “Sete kapmetutu te pijki! Kaplesi, inu nuvini tevi nospen nga mĩrres nga bowrai tevi kami, nga pilai neiren nga milep temijpal tevi jinibb jijle nir. ¹¹ Renge lelingen ngel, renge nata mupong nga ngel, renge ngaim ngel se Devet, bipi san eak rengen nga pilai mauren tevi kami. Ni evi mer nga Atua mĩrijrij nga pukoni, ni evi Mesaea ko Numal. ¹² Nanu ngel le pivi nelesien nga piviseni tevi kami: kami kapan ko kaplesi bipi san nga marnube ore kalek nga mimalum mĩrres e, ko marlingi mimatur ngatan renge narov nga marok-wungani nanu rrum nir rengen.” ¹³ Daron mawos nen ko pa anglo ne melrin nir arini arpitevi anglo nen, ko arla nubo, arsurövi Atua ne Drromsen Mare, arwera ¹⁴ “Nosrövien pian ji Atua ne Drromsem Mare! Ko renge iel ngatan ngel demat puto renge jinibb se Atua nga ni mimrrenir.”

Jinibb nga marok-metmete sipsip nir aran Betliem

¹⁵ Mian ko daron nga anglo marivel lingir e marluwi vajin van renge melrin e, ko jinibb nga marok-metmete sipsip arwerweraí tevir, “Kerr pian ta Betliem rraplesi ta nanu nga miplari ngel nga Atua muwraí teví kerr.” ¹⁶ Ko nir arwit lengleng van; ko arlesi Merri ko Josep ko bipi nen nga mimatur renge narov nga nanu rrum nir marok-wunganir rengen. ¹⁷ Ko daron nga marlesi jile bipi e, ko arsuþsuþe teví jinibb nir sev nga anglo nir marweraí tevir suri bipi. ¹⁸ Nir jijle nga marunge nale ngel nir nga jinibb nga marok-metmete sipsip marsuþe suri tevir artaol lengleng. ¹⁹ Ko Merri otori totkoni jile rijen nen nir ko elngir renge nolon, orrorrmi surir eterter. ²⁰ Ko jinibb nga marok-metmete sipsip arlulwi, ko arsurövi Atua, arwera erres teví ni renge nanu jile nga marunge ko marlesir mirpe nga anglo muwraí tevir.

²¹ Mian ko bipi nen bongin owil, omomsawos bongin nga parloli pian renge bae e, ko arloli evan renge bae. Ko arlingi nisen ewaji Iesu, nisen nga anglo ñilngi womue mian ko vitunen vajin ko Merri mia-soloi.

²² Mian ko ejpari daron momsawos nen nga Josep ko Merri porloli murrun nga nale nesesreien se Moses muwraí nga puloli nuru porwokwok re no Atua ko jinibb, ko orwosi Iesu van renge Jerusalem nga porla lweni teví Iova. ²³ Erpe aruli renge nale nesesreien se Iova, “Bipi norman jile nga ñiak rrongvi womu nen e aron, arivi se Iova.” ²⁴ Ko porloli sulsulen pirpe nga

nale nesesreien se Iova muwrai parlai: “Wuñer ãieru, rreknga daro ãieru.”

Simeon elesi Iesu renge Naim On se Atua

²⁵ Ko ãirtera san elik renge Jerusalem renge daron nen, nisen Simeon. Ni evi ãirtera nga mumomsawos ñirres, ko evi jinibb se Atua nga mimtutu ko etriv terai ãilesi ñer nga ãilai mauren tevi ñeri Isrel nir. Ko Neñin On se Atua eptevi ni, ²⁶ eviseni tevi ni nga ni sete pimij mun, ãilesi mun Mesaea se Iova nga ñirijrije puwomu. ²⁷ Ngok Neñin On eptevi ni van renge Naim On se Atua. Ko re wosenen mawos ko pa tasu se bipi ko tata sen orsale Iesu vini renge Naim On nga porloli sulsulen tevi ni pirpe nga nale nesesreien se Atua muwrai. ²⁸ Ko Simeon elesi bipi, ko owosi esale renge nevren ko osrövi Atua owra ²⁹ “Lelingenok kuplinglingi jinibb ne majingen som vajin pivel renge demat, pirpe nale som muwrai. ³⁰ Lelingen ngel metek elesi jinibb som nga pia-la mauren tevi jinibb nir ³¹ erpe nga nik kumloli lilane renge no jinibb jikle ne iel ngatan nir. ³² Moron nga pimor vaseni jinibb jikle ne vare nir, ko pivi nosrövien se kem ñeri Isrel nir nga namivi jinibb som.” ³³ Ngok tata sen ko tasu sen ortaole nale nga muwrair ngok nir suri ni. ³⁴ Ko Simeon erij erres suri nir; ko owrai tevi tasu sen Merri owra “Kupmeteni! Atua otobbtobbue bipi ngel nga pulokloksi ñeri Isrel pilep parvitan, ko ãisa raji lweni nir pilep. Ko pivi nelesien nga ñeri Isrel pilep parij tere. ³⁵ Ko ngok niko pimor vaseni norrorrmien se jinibb pilep nga marok-silvenir marto teptepi

parto limjer vajin. Ko nik nolom purnge ðisij pirpe nesip nuval nga muso renge devjen korti m̄isari rrurrngi nolom.”

Ana elesi Iesu renge Naim On

³⁶ Ko renge daron nen lekter san evi propet, nisen Ana. Ni evi natu Panuel ko evi metka se Aser san. Bonevis, daron nga mivi nesen m̄elakel kobbong, ko elik ji diwen sen; ko orlik sia ebut, ko diwen sen emij lingi. Ko otur nawon sia elep lengleng. ³⁷ Sian evi ngavöl owil drromon ivij (84) vajin. Ko sete elinglingi Naim On nabong san. Renge rorpong jile ko rivriv jile okorti tevi nir nga marok-lot ko marok-linglingi nanen suri. ³⁸ Ko Ana evini renge loloim ne Naim On renge daron mawos nga Simeon m̄irij m̄irres suri bipi e. Ko omurrarrong suri nale nga muwrair suri bipi ngel, ko owra erres elep tevi Atua suri. Ko ospe suri tevi jinibb jijle nga martiriv tera Atua p̄itlasi tweni meri Isrel nir.

Merri ko Josep orwosi bipi arluwi van Nasret e

³⁹ Merri ko Josep orloli nanu nga nale neses-reien se Atua muwrai jile, ko orwosi bipi arluwi van renge Galili e renge ngaim ser Nasret. ⁴⁰ Ko bipiwarreng nen elep rujruj ma, ko jin eterter, ko owun saute norongwosien. Ko Atua erij erres suri ni.

Iesu evan renge Naim On se Atua daron nga mivi nanwarreng malum e

⁴¹ Renge sia jijle tata se Iesu ko tasu sen orok-pitevi nir nga marok-an renge Jerusalem nga marok-tori nanen ne asien. ⁴² Daron nga Iesu

sian mijpari esngavöl drromon eru malum e ko tata sen ko tasu sen orpitevi ni nir kes aran renge nanen ne asien, erpe tetajer

marok-loli. ⁴³ Mian ko ejpari nabong nga marlingi nanen ne asien puto renger arsuw, ko jinibb artipatun arlulwi van renge ngaim ser e. Ko Iesu elik jer renge Jerusalem; tata sen ko tasu sen sete orongwose nga ni mīlik jer. ⁴⁴ Orrormi rreknga ni eptevi pa meling ne jinibb nga ngok nen sopor nga marlulwi van renge ngaim ser e. Mian ko otomori pivi vajin nabong totoklai san, ko ortipatun orkulkulu pej renge metka ser nir ko seler nir, ⁴⁵ ko sete orlesi te ejki. Mian ko orluwi kele van renge Jerusalem e, orpej kele. ⁴⁶ Mian ko renge nabong itolin vajin ko orsekai renge Naim On se Atua, mīlik tevi jinibb ne nevisvisenien se mēri Isrel nir, ko ok-murrarrong nir ko ok-susi lweni nale tevir. ⁴⁷ Ko nir jile nga marunge nale sen bbösa elair e, suri marunge renge rijen sen nga mok-rij weli lweni nale se jinibb nevisvisenien se mēri Isrel nir, nga norongwosien sen elep. ⁴⁸ Daron nga tata sen nuru tasu sen morsekai ni e ko ormabbös bbösa elai nuru e, ko tasu sen owrai tevi, “Wurru natuk erpese kumloli mirpok tevi komru? Kuplesi tata som ko inu nomor-runge esij, nolo komru opotpot elep nga nomor-pej nik.” ⁴⁹ Ko Iesu owrai lweni tevi nuru, “Komor-pej inu suri sev? Sete komor-rongwose nga inu belik renge naim se Tata suk ko wor?” ⁵⁰ Ko nuru sete orongwose isev ko nga muwrai tevi nuru. ⁵¹ Ko Iesu evini ji nuru ko arluwi van renge Nasret e, ko ni tetajer ok-runge drrela nuru. Ko tasu sen orrormi suri

nanu ngel nir tetajer, sete emalie nir. ⁵² Ko Iesu elep oruj renge niben ko norongwosien sen, ko Atua eir rengen, ko jinibb kele arir rengen.

3

Werweren se Jon Baptaes

¹ Renge sia esngavöl drromon elim (15) nga Taepirias Sisa mivi batu numal renge Rom, ko Ponjes Paelet evi numal ne Jutia, ko Erot Antipas evi numal ne Galili, ko tuwan Pilip evi numal ne Ituria ko Trakonaetas, ko Lisantias evi numal ne Apilin, ² ko Anas ko Kaeapas orivi batu jinibb ne sulsulen nir; ko renge daron nen ko nale se Atua evini ji Jon Sekaraea natun renge daron nga mĩilik renge lolo merwer e. ³ Ko Jon evel p̄et̄peti renge vanu nga marto mori Jortan nir, ewerwer renger, owra “Kaprieni lweni nolo kami renge nololien se kami nir, ko kappaptaes; ko Atua p̄itlasi tweni nololien se kami.” ⁴ Erpe nga propet Aesea muli renge naul sen muwra “Jinibb san ekail renge lolo merwer, owra ‘Kaploli lilane sel se Numal puto metmet terai, ko kaploli mesekle sel sen nir parmetet p̄irres. ⁵ Bbulwil nga mar̄p̄errparrorr van ngatan nir kaptevnir parsorsan, ko botwowout jile nir kapjurōni nir paran ngatan parsorsan, ⁶ nga jinibb j̄ijle parlesi sel nga Atua p̄ila mauren tevi jinibb nir.’ ” ⁷ Delung elep arivel sele Jon, nga ni pipaptaese nir. Ko ni owrai tevir, “Kamivi jinibb nga kamsij O! Kamirpe metka ne num̄et! Isi osusur metu tevi kami nga kapwolu lingi lolaren se Atua nga pia-vini? ⁸ Poro nolo kami pulululwi, rrek erres

kapviseni wenen nen. Sete kapwerwerai tevi kami lululweni, ‘O, kem namivi metka se Epram, ko ãirres bbong re kem.’ Inu nuwrai tevi kami, Atua orongwos ãila nevöt nawon nga ngel nir ko ãirienir parivi metka se Epram. ⁹ Lelingen ngel artori batu deli oto metmet nga parta ototvi laãe nai nir; ko nai jile nga marsij, sete wener marres mun, parta twenir parwirr nir van renga nabb nga ñin.”

¹⁰ Ko delung, daron nga marunge nale sen, ko arsusi lweni tevi ni, “Ko kem nabloli sev ma?” ¹¹ Ko ni owra lweni tevir owra “Mer nga sunsun sen ñieru ãila tuwen tevi ñer nga sunsun sen mijkie; ko mer nga nanen sen mutoe, ni kele puloli pirpok puwngani sapon tevi mer nga nanen sen mijkie.”

¹² Ko jinibb nga marok-la nevöt ne takis nir arini jin nga ni pipaptaese nir, ko arsusu tevi ni arwera “Ko kem nabloli pirpese?” ¹³ Ko ni owra lweni tevir, “Kami sete kaplai nevöt ãiasi renga lat nga marlingi tevi kami nga kaplai rengen.”

¹⁴ Ko jinibb nuval nir arsusi tevi ni arwera “Ko kem nabloli pirpese?” Ko ni owra lweni tevir, “Kami sete kapon tertere jinibb nga kapla nevöt jin, ko sete kapsusur metu tevir kapwera kaploli nanu san tevir nga puloli kami kapla nevöt jir. Ko kaãir kobbong suri nowli kami.”

Mian ko Kristo pivini

¹⁵ Jinibb norrorrmien ser artipatun arunge erres suri Jon, ko arrorrmie rrekma ni evi Mesaea.

¹⁶ Ko Jon orongwose norrorrmien ser ko owra lweni tevir, “Inu nupaptaese kami e nuwi rres

kobbong. Ko san ko ma niko pia-vitu suri inu vini, ni ean wor mare renge inu, ko inu sete nurre rragrrag nuvter re ßetlasi tweni dil ne but sen. Ni ko ma pia-paptaese kami e Nem̄in On ko nabb. ¹⁷ Ni otori nai juljule san renge nevren nga pujlujle wene wit e nir, ko dokolvir parwirr lingi jelangir; ko p̄iser kortoni jelangir p̄ilngir renge ßeþeim sen, ko pusli dokolvir renge nabb nga sete san orongwos pivsi pini.” ¹⁸ Ko ela nale lele kele wor elep tevir renge nga m̄iwerwer tevir renge nosþen nga m̄irres.

Jon Baptaes evan renge naim ne nekaien

¹⁹ Ko Jon otortori Numal Erot suri m̄itkai luwe nesen se tuwan Pilip, Erotias, ko suri kele wor nanu elep nga mulolir marsarr. ²⁰ Ko nanu nga m̄isij p̄erþer nen nga muloli evi vajin nga m̄ilngi Jon renge naim ne nekaien.

Jon epaptaese Iesu

²¹ Ko daron nga setewor Erot m̄ilngi Jon re naim ne nekaien, ko Jon epaptaes jile jinibb nir osuw, ko vitunen vajin ko epaptaese Iesu. Ko renge daron mawos nga pa mipaptaese ngok ko, ko Iesu olot ko melrin eteri wukari etþir. ²² Ko Nem̄in On ojubbul vini; ko ololi niben otoe erpe wuñer, ko orow vini esakel renge Iesu. Ko Atua drrelan evel renge melrin vini erij tevi, owra “Nik kuvi Natuk nga numrrenim elep. Nurunge erres elep surim.”

Iesu metka sen nir

²³ Iesu etipatun majingen sen renge daron nga sian pirpe pingavöl p̄itul (30) sapon. Ko jinibb

arwera ni evi natu Josep, ko tata sen ko Josep. Ko Josep evi natu Eli ²⁴ ko Eli evi natu Matat, ko Matat evi natu Livae ko Livae evi natu Melki ko Melki evi natu Janai ko Janai evi natu Josep. ²⁵ Ko Josep evi natu Matataias ko Matataias evi natu Amos ko Amos evi natu Naum ko Naum evi natu Esli ko Esli evi natu Nakai. ²⁶ Ko Nakai evi natu Maat ko Maat evi natu Matataias ko Matataias evi natu Semin ko Semin evi natu Josek ko Josek evi natu Jota. ²⁷ Ko Jota evi natu Jonan ko Jonan evi natu Resa ko Resa evi natu Serupapel ko Serupapel evi natu Salatail ko Salatail evi natu Neri. ²⁸ Ko Neri evi natu Melki ko Melki evi natu Ati ko Ati evi natu Kosam ko Kosam evi natu Elatam ko Elatam evi natu Er. ²⁹ Ko Er evi natu Josua ko Josua evi natu Eliesa ko Eliesa evi natu Jorim ko Jorim evi natu Matat ko Matat evi natu Lipae. ³⁰ Ko Lipae evi natu Simeon ko Simeon evi natu Jutas ko Jutas evi natu Josep ko Josep evi natu Jonam ko Jonam evi natu Eliakim. ³¹ Ko Eliakim evi natu Melea ko Melea evi natu Mena ko Mena evi natu Matata ko Matata evi natu Natan ko Natan evi natu Devet. ³² Ko Devet evi natu Jese ko Jese evi natu Opet ko Opet evi natu Boas ko Boas evi natu Salmon ko Salmon evi natu Nason. ³³ Ko Nason evi natu Aminatap ko Aminatap evi natu Atmin ko Atmin evi natu Ani ko Ani evi natu Esron ko Esron evi natu Perej ko Perej evi natu Juta. ³⁴ Ko Juta evi natu Jepok ko Jepok evi natu Aesak ko Aesak evi natu Epram ko Epram evi natu Tera ko Tera evi natu Nakor. ³⁵ Ko Nakor evi natu Seruk ko Seruk evi natu Reu ko Reu evi natu Pelek ko Pelek evi natu Eper ko Eper evi natu Sela. ³⁶ Ko Sela evi natu Kenan

ko Kenan evi natu Apaksat ko Apaksat evi natu Sem ko Sem evi natu Noa ko Noa evi natu Lamek. ³⁷ Ko Lamek evi natu Metusela ko Metusela evi natu Inok ko Inok evi natu Jaret ko Jaret evi natu Malalel ko Malalel evi natu Kenan. ³⁸ Ko Kenan evi natu Inos ko Inos evi natu Set ko Set evi natu Atam, ko Atam evi natu Atua.

4

Demij orrowrowe Iesu

¹ Ko Iesu owun saute Nemñin On, ko evel lingi Jortan, olwi. Ko Nemñin On owomue ni evan renge lolo merwer e. ² Ko ni elik iok nabong ngavöl ivij (40) nga Demij purrowrowe ni. Ko renge nabong ngok nir, ni sete orro nanen san renger ejpari marsuw. Ko renge vitunen vajin ko ornge numer aji lenglengen. ³ Ko Demij owrai tevi ni owra “E, nik kuvi pa Atua Natun! Kupwera! tevi nevöt nawon ngel p̄irieni pivi niv.” ⁴ Ko Iesu owra lweni tevi owra “Ejki, Naul On owra ‘Jinibb sete orongwos pimaaur e niv kis pisan.’ ”

⁵ Ko Demij eptevi ni ortongsa van mare sopen. Ko eviseni batun vanu ne iel ngatan totoklai tevi ni evesane erpe navil nga mivil. ⁶ Ko owrai tevi, “Bela derteren ne nanu ngel jile nir tevim ko nosrövien ner jile, suri arlair pa tevi inu, ko inu vajin ðelai tevi isi nga inu memrreni. ⁷ Ko niko poro nga nik kupjipa ngatan ko kuplotoe inu, ko ngok nanu ngel jile parivi som.” ⁸ Ko Iesu owrai lweni tevi owra “Ejki, Naul On owra ‘Nik kuplotoe Iova Atua kobbong, ko nik kuploli majingen se ni kobbong.’ ”

⁹ Ko Demij eptevi ni kele van renge Jerusalem e ko elngi ni renge drromo Naim On mare jer, ko owrai tevi, "E, nik kuvi pa Atua Natun! Kuprow jubbul iel van ngatan e. ¹⁰ Suri Naul On owra 'Atua pukoni anglo sen parmetmete nik.' ¹¹ Ko Naul On owrai kele, 'Nir parwosim renge nevrer mare suri nik tukjilaklak wos ßelam renge nevöt.' " ¹² Ko Iesu owra lweni tevi, "Ejki, Naul On owra, 'Sete kuprrowrowe Iova Atua som te, pijki.' " ¹³ Daron nga Demij murrowrow jile Iesu renge sel nga muwra purrowrowe ni rengen ko evel lingi mun, pian pijpari nabong sapon kele ko pia-luwi kele.

Iesu etipatune majingen sen renge Galili

¹⁴ Ko derteren se Nemñin On esilvi Iesu, ko ni olwi van renge Galili e. Ko nosþen nen evel jile renge ie nir. ¹⁵ Ko evisviseni jinibb nir renge naim ne loten ser nir, ko jinibb jile nir arsurövi ni.

Iesu aroji tweni renge Nasret

¹⁶ Ko Iesu olwi van renge Nasret e renge lat nga ni milep e bonevis. Ko renge nabong ne Sapat ni evan renge Naim On erpe tetajer mokloli. Ko otur imare nga pieve Naul On. ¹⁷ Ko nir arla naul se Propet Aesea arsareni tevi ni. Ko ni elai eveve; ko elesi lat san, ko eve tevir. Lat nen owra erpel: ¹⁸ 'Nemñin se Iova elik renge inu, suri ni otobbobbue inu nga ßewerwer renge Nosþen nga Mirres tevi ßeres nir. Ni okoni inu nga bowra tweni tevi nir nga marlik renge naim ne nekaien parivel sisarow, ko bololi nir nga meter marrorr parkulu luwi, ko bololi nir nga marlik re

nekaijen parivel sisarow. ¹⁹ Ko bowra tweni sia nga Iova pia-la mauren tevi jinibb sen nir.' ²⁰ Ko daron nga mieve jile, ko ni olulngi lweni naul ko esareni lweni tevir ko esakel re lat ne werweren. Ko nir jijle nga marlik rengen naim ne loten arwang suri etingtingin. ²¹ Ko ni etipatun owra suri tevir, "Nale nga naul ngel muspe surir ngel nir nga kammurrarrong nir ngel, lelingen ngel Atua lololir arpelari." ²² Jinibb jile arunge nale sen nir arres pelak, ko bbösa elair e. Ko arwera "Ni evi natu Josep, rreknga?" ²³ Ko ni owra lweni tevir, owra "Nurnge erpe kami kapwera nale san nga marok-werai ngel tevi inu, 'Dokta, kuploli nik lweni kuprres puwomu. Nanu nga kumloli rengen Kapaneam nir, kuplolir iel kele rengen sisom'. ²⁴ Ko nuwretun nuwrai tevi kami, propet san, orongwos parosuri lat jijle nga mian e. Ko jinibb nga ma rengen sisen woswos sete mara-osuri pelake. Nanu ngok sete erres. ²⁵ Ko rengen weretunen nuwrai tevi kami, nesevin elep rengen Isrel nga diwen ser marmij lingir rengen daron se Elaeja, rengen daron nga naus sete mus rengen sia itul totoklai ko rengen devje sia kele san, ko numer nga milep rengen vanu ngel petpeti. ²⁶ Ko Atua sete okoni Elaeja van ji nir san, ejki. Ko okoni ni ma van rengen Saripat rengen vanu ne Saeton san, evan ji nesevin san nga diwen sen mimij lingi ie. ²⁷ Ko jinibb elep nga marmesi e mesien nga niber minmaul rengen daron nga Elaesa mivi propet e rengen Isrel, ko nir san sete Elaesa ololi erres luwi, ejki, ko sansan kobbong Neman, nga mivi meri Siria." ²⁸ Ko nir nga marlik rengen naim

ne loten loloim marunge nanu ngel e ko arlolari lengleng. ²⁹ Ko artur imare ko arrul totoni Iesu, ko arevei van vare e. Ko arpitevi van rengen drromo botwen e nga marloli ngaim ser rengen jeljelin, arwera parsir jubble batun puwomu van ngatan e. ³⁰ Ko ni evel rrrurrngi bbong livö rengen delung nir ko evel asi, evel, setemun arrul totoni.

Iesu oji tweni nem̃in nga marsij rengen jinibb san

³¹ Ko Iesu evan rengen Kapaneam e, ngaim ne Galili san. Ko rengen nabong ne Sapat evan rengen naim ne loten, ko evisviseni jinibb nir. ³² Ko jinibb artaole nevisvisenien sen, suri nale sen nir arrow erres. ³³ Ko jinibb san nga nem̃in nga marsij marsilvi elik ie rengen loloim ne naim ne loten. Ko ekail drrelan evan mare lengleng, ³⁴ owra “E! Sev som oto nile iel, nik Iesu ne do Nasret? Nik kuvini nga kuplokloksi kem? Inu nurongwose nik, nik kuvi jinibb on se Atua.” ³⁵ Ko Iesu otortori owra “Kupmurrarrong, kupsil ivare rengen ni!” Ko nem̃in nga m̃isij evireni m̃ernen ewajeni torrlai ngatan rengen livö ne nir, ko evel lingi. Ko sete ololi niben sapon esij. ³⁶ Ko bbösa nga milep elair e, ko arsuṽsuṽe lulweni nir e arwera “Aro, nale sev le ngel? Ni nale sen otutun, muwrai tevi nem̃in nga marsij ko arivare arvesane.” ³⁷ Ko nosṽen ne nanu nga Iesu mulolir, jinibb arsuṽsuṽer owlul jijle rengen vanu ne ie nir.

Iesu ololi jinibb elep arres luwi rengen mesien ser

³⁸ Ko Iesu eivare renge naim ne loten ko evan renge naim se Saemon e. Ko Saemon pñilen lekter emsi e mesien dowalul nga mñiterter milep, ko arwerai tevi Iesu. ³⁹ Ko ni evan otur mori ji Saemon pñilen lekter ko ewer ore mesien dowalul, ko mesien dowalul elinglingi. Ko lekter emra kasi ko ela nanen tevir.

⁴⁰ Mian ko nial ewaj pini vajin, ko nabong on ser osuw. Ko jinibb nga seler marmesi artek-tekair vini ji Iesu. Ko elngi nevren nuru renger ko ololi nir jile arres luwi. ⁴¹ Ko nemñin nga marsij arivare lingi nir elep, ko arkail van mare arwera “Nik kuvi Atua Natun!” Ko Iesu otortorir ewer orer owra sete parij, suri arongwose ni evi Mesaea.

Iesu ewerwer renge naim ne loten nir

⁴² Ko renge nat nga murorpong ko Iesu evel lingi ie ko evan renge lolo merwer e, lat nga nat mubbubbil e. Ko delung arvivitu suri, arpej. Ko daron nga marlesi ko arloli lesi parwer ore ni sete pivel lingir. ⁴³ Ko ni owrai tevir, “Inu ðewerwer ko wor renge nospñen nga mñirres ne batun vanu se Atua renge ngaim mñinij kele nir, suri nga nanu ngok ko Atua mukoni inu tweni nga bololi.” ⁴⁴ Ko ni evel suri ngaim ne Jutia nir, ko evan renge naim ne loten nir ko ewerwer renger.

5

Iesu everuse jinibb nga marwomu marivi jinibb sen nir

¹ Renge nabong san ko Iesu ok-tur renge jeli nuwito ne Genesaret (nga nisen tuwen marveruse nuwito ne Galili) ko ok-werwer. Ko delung elep arini mori jin arunge nale se Atua, ko arlilji ni. ² Ko Iesu elesi drrav eru orrerssi renge jeli deřinan; ko jinibb nga marok-tutumun renge nuru arivel lingi nuru aran arrawe niva ser. ³ Ko Iesu esa van renge drrav nen tuwen, nga mivi se Saemon Pita nen, ko owrai tevi ni nga pusoni tweni řisal van ngalu beblen, řisal lingi deřinan. Ko ni esakel renge drrav ko evisviseni delung nir nga martur suri jeli nuwito.

⁴ Ko daron nga Iesu řirij jile, ko owrai tevi Saemon “Kupsu rujoni drrav beblen van renge lat nga nuwi murrön e, ko kapjuröni niva se kami van ngatan. Ko kaplesi ko, kaprevei nai vajin.” ⁵ Ko Saemon owra lweni tevi, “Numal, namřelak elep nata mupong, namřelak rrarren ko sete namla nai sansan rragrrag. Ko suri nik kumwerai, ko inu bololi ta pirpe nga kumwerai.” ⁶ Ko nir arjuröni niva ser van ngatan renge nuwi; ko arevei lengleng nai, ololi niva ser otomori pimarrerr. ⁷ Ko aroluve seler nir renge drrav tuwen nen e nga parini parpитеvir. Ko nir arini ko arlila tututweni nai re niva van renge nolo drrav e nuru, ko orwun saute vajin, otomori parrön e. ⁸ Ko Saemon Pita etaol lenglengen e ko ejipa ngatan renge řela Iesu ko owra “Numal wurru kupruj ngasue inu, suri nuvi jinibb nga řesij.” ⁹ Suri ni ko nuru nga morpитеvi ni bbösa nga milep elair e renge nga marlesi marevei lengleng e nai mirpel. ¹⁰ Ko Jemes ko tasin Jon, Sepeti natun nuru nga morpитеvi Saemon, nir

jile bbösa elair e. Ko Iesu owrai tevi Saemon, “Sete kupmetutu te. Etipatun le pa ngel, lelingen ngel ko p̄itajer tevi, nga nik kuprevei vajin jinibb pirpe nga lelingenok komok-revei nai.”

¹¹ Ko nir arsu e drrav ser van ngaut e, ar-rerseni renge deñinan. Ko arivel lingi, tevi joror jile nir nga marto rengen. Ko arvijuri Iesu, arivi jinibb sen vajin.

Iesu ololi jinibb san nga mimsi mesien nga niber m̄im̄emaul erres luwi

¹² Mian ko renge nabong m̄inij kele san Iesu elik renge ngaim san, ko jinibb san nga mimsi mesien nga niber m̄im̄emaul evini. Mesien ngok ololi p̄etp̄eti niben jile nir osuwsuw. Ko m̄ernen elesi Iesu ko evini ejipa ngatan jin, ko owra “Wurru poro nga nik kupmarong, ko kuploli inu bowokwok.” ¹³ Ko Iesu owra “Ejki, numarong le pa. Kupwokwok!” Ko sete eringe mesien sen, esaro elngi nevren rengen. Ko ngavilvilsen mesien nga niber m̄im̄emaul evel lingi ni. ¹⁴ Ko Iesu ewer ore ni, owra “Kuplesi sete kupwera nanu pisan tevi jinibb pisan, ko kupvijuri sel som, kupasi ji batu jinibb ne sulsulen p̄ilesim. Ko kupla nanu nga Moses muwrai renge nale nesesreien sen tevi ni. Ngok piviseni tevi jinibb nir nga kumwokwok pa.” ¹⁵ Ko nospen ne sev nga Iesu muloli ok-ruj ma elep renge vanu. Ko delung elep arok-ivel tweni nga parunge ni nale sen, ko pulolir parres luwi renge mesien lele ser nga marmesi e. ¹⁶ Ko evi murrun sen nga renge nabong jile ok-ivel lingir, ko ok-san ok-an renge lolo merwer e, ok-lot mun ie.

Iesu ololi jinibb san nga devje niben mimij emaur luwi kele

¹⁷ Mian ko renge nabong m̃inij kele san Iesu ok-visviseni jinibb nir. Ko Parasi nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir nga marivel renge ngaim jijle nir ne Galili e vini, ko renge Jutia ko renge Jerusalem kele, arsakel ie. Ko derteren se Iova elep renge Iesu nga puloli lartul nga marmesi parres luwi. ¹⁸ Ko jinibb sopor arwosi jinibb san nga devje niben mimij renge maling sen vini, ko arpejpej lat nga parasi van loloim e tevi, parlingi ji Iesu. ¹⁹ Ko sete lat san oto nga parasi rengen, ejki, suri jinibb elep p̃elak. Ko arwosi arsa tevi van mare e renge drru naim. Ko arrarre drru naim mare, ko arjuröni ni van loloim e renge livö ne jinibb nir ko renge Iesu non. ²⁰ Ko Iesu etaole nga m̃ilesi nosurien ser ko owrai tevi, “E, m̃erel, nololien som nutlasi tweni pa osuw.” ²¹ Ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien ko Parasi nir arrorrm̃i sarrsarre renge nolor, arwera “Erpese m̃erel m̃irij mirpok? Erij melmelas ko osopsope Atua! Isi orongwos p̃itlasi tweni nololien nir? Atua kobbong esan bbölbö!” ²² Ko Iesu orongwose norrorrm̃ien ser, ko owrai tevir, “Suri sev kami kamrorrm̃i nanu ngel nir renge nolo kami nir mirpok? ²³ Evi nanu nga m̃isisarow bbong nga bowrai tevi m̃erel, ‘Nololien som nutlasi tweni pa,’ suri si p̃ilesi poro nuwretun rrek nukrekris kobbong? Ko evi nanu nga m̃iterter kele wor asi ngok nga poro bowra ‘Kuptur imare kupla milngom ko kupiel van renge naim som e,’ suri jinibb jijle parlesi lelingen poro piplari pirpe nga mowrai

ngok. ²⁴ Ko bololi vajin nanu nga m̃iterter nen, puloli kaprongwose kele nga inu Jinibb Mawos derteren suk otoa renge iel ngatan nga ßetlasi tweni nololien.” Ko ni owrai tevi m̃er nga niben devjen mimij owra “Nuwrai tevi nik, Kuptur imare kuplai maling som kupwosi, ko kupiel van renge naim som e.” ²⁵ Ko ni otur imare kasi ngavilvil, ko osrövi Atua, ko owosi maling sen ko evel limjer renge nor, evan vare e. ²⁶ Ko jinibb jijle bbösa nga milep elair e ko armetutu elep, ko arsurövi Atua arwera “Aro, lelingen rramlesi nanu nga m̃inijnije san.”

Iesu everus Livae pivijuri ni, pivi jinibb sen

²⁷ Vitunen renge nanu ngel nir, ko Iesu evel kele, ko elesi jinibb san nga mok-la nevöt ne takis nga nisen miwajie Livae, ok-lik renge naim nga mok-majing rengen. Ko Iesu owrai tevi “Merel, kup-vijuri inu ko kupivi jinibb suk.” ²⁸ Ko ni otur imare, evel lingi joron jile nir arjipon ko evijuri Iesu.

²⁹ Ko mian ko Livae ololi nanen nga milep san renge naim sen nga m̃iaan ore ni e tevi Iesu. Ko nir elep nga marok-la nevöt ne takis arini renge nanen, ko jinibb elep kele wor nga marsakel tevi Iesu araan korti tevi ni renge tep. ³⁰ Ko Parasi sopor ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor nga marok-pitevir arwor suri Iesu tevi jinibb sen nir, arwera “Erpese kami kamaan ko kam-minmin tevi jinibb nga marok-la nevöt ne takis nir ko jinibb nga marsij nir?” ³¹ Ko Iesu owrai lweni tevi nir, “Nir nga marres sete armerreni

dokta, ko nir nga bbong marmesi ko. ³² Ko erpok ko, inu nuvini sete nga beverage nir nga tetajer marwera marres, ejki, ko nuvini tweni bbong beverage nir nga sete markerkeris, ko marwer limjere nga marsij, nga nolor pulululwi.”

Nosusien suri murrun nga parlinglingi nanen parvil

³³ Ko mian ko jinibb sopor arwerai tevi Iesu “Jon jinibb sen nir arok-vil tetajer ko arok-lot, ko jinibb se Parasi kele nir arok-loli erpok; ko nik jinibb som, erpese maraan ko marminmin ko setemun marvil?” ³⁴ Ko Iesu owrai tevir owra “Daron nga jinibb nga mutotko elik vane renge nanen tevi selen nir, ko kami kamrrormi nga nir parlinglingi nanen nga parvil? Ejki rres nawon! ³⁵ Mian ko nabong nen pia-vini vajin, ko paratekai tweni m̃er nga mutotko jir. Ko ngok ko nir para-vil ko renge nabong nen nir.”

³⁶ Ko ni owra nale rrongrrongvi m̃inij nen kele san tevir, owra “Sete jinibb san orongwos p̃irrrersi tweni bebje sunsun nga mimerr sapon ko puwol ore lat nga mimarrerr e renge sunsun nga m̃itra e, ejki. Poro pirpok ko ni olokloksi pa sunsun nga mimerr nen; ko sunsun nga m̃itra nen kele p̃isij, suri bebje sunsun nga mimerr nen sete pusorsan p̃irres tevi. ³⁷ Ko erpel kele, sete jinibb san orongwos pujongjongi norro nga mimerr van renge botel nga m̃itra nga marloli nevlu nanikot e. Poro pirpok ko norro nga mimerr tut, tuloli nevlu nanikot nga m̃itra tirrerren ko tiap rrerssi, suri etra p̃elak. Ko norro timejivjiv teplingi tisij, ko nevlu nanikot kele tisij.

³⁸ Niko norro nga mimerr parlingi ko wor renge nevlu nani nga mimerr mimalum mĩrres. ³⁹ Ko sete jinibb san nga mok-mini norro nga mĩtra emrreni norro nga mimerr, suri owra ‘Norro nga mĩtra erres’.”

6

Jinibb se Iesu nir arsesri wene wit renge nabong ne Sapat

¹ Mian ko Iesu evel otvi naut ne wit san renge nabong ne Sapat. Eptevi jinibb sen nir; ko jinibb sen nir numer ajir, ko artipatun arsesri sursele wene wit nir ko arseseir nga dokolvir parjiekie lingir, ko arlair arurrurroir. ² Ko Parasi sopor arlesi, ko arwerai tevi ni, “Kuplesi ta, nir arloli nanu nga sete mumomsawos renge nabong ne Sapat!” ³ Ko ni owrai lweni tevir, “Aro, ejki ma, ko rreknga ma kami sete kameve renge Naul On, nanu nga Numal Devet muloli daron nga nanen ser mijkie, numer mĩajai ni ko nir nga marlik tevi ni? ⁴ Ni ean renge Naim On se Atua, daron nga Apiata mivi batu jinibb ne sulsulen e, ko ni orro tama niv nga setete erres renge jinibb nga marivi jinibb nawon parurroi, evi kis bbong se batu jinibb ne sulsulen ko. Ko ni elai kele tevi nir nga marlik tevi arurroi.” ⁵ Ko Iesu owrai kele tevir, “Inu Jinibb Mawos nuvi Numal ne Sapat.”

Iesu ete nevre jinibb san nga mĩkati emetet luwi

⁶ Mian ko renge nabong ne Sapat mĩnij kele san ko Iesu evan kele renge naim ne loten pivisviseni jinibb nir. Ko jinibb san nga nevren rres mĩkati elik ie renge loloim. ⁷ Ko renge ie

jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor ko Parasi sopor armeteni suri Iesu eterter nga poro nga ni puloli m̄er nga nevren m̄ikati nen p̄irres renge nabong ne Sapat, ko ngok nir partor sweri nanu san nga parevei Iesu pian re kot suri. ⁸ Ko Iesu orongwose norrorrmien ser, ko owrai tevi m̄er nga nevren m̄ikati, “Kupmera ta, kupini iel kuptur iel liven womu.” Ko ni otur imare evan otur liven womu. ⁹ Ko Iesu owrai tevi nir, “Inu numrreni bosusi tevi kami: Renge devjen ne nale nesesreien, erres nga parloli nanu nga m̄irres re nabong ne Sapat? Poro pijki rreknga parloli p̄isij? Erres nga parloli jinibb san p̄irres luwi renge nabong ne Sapat? Poro pijki ko parlokloksi jinibb rrek!” ¹⁰ Ko Iesu oklu emteni rrale nir jijle nga martur rrale ni, ko owrai tevi m̄er nga nevren m̄ikati, “Kuḗete ta nevrem pimetet.” Ko ni ete nevren emetet, ko nevren erres luwi. ¹¹ Ko nir arlolar lengleng ko arsupsuḗe lululweni tevi nir nga parloli sev tevi Iesu.

Iesu otobbobbue jinibb sen esngavöl drromon eru

¹² Renge daron nen Iesu otongsa van mare renge botwen nga pulot, ko ni elik rrarren renge ie nutpong san nga mulot van ji Atua. ¹³ Ko daron nga nat m̄irin vajin, ko ni everus jinibb sen nir vini jin; ko ni otobbobbu tweni nir esngavöl drromon eru nga ni m̄ilngi niser marwajie aposol. ¹⁴ Nir le niser ngel: Saemon (nga ni m̄ilngi kele nisen miwajie Pita), ko Antru ni wor tasin, ko Jemes, Jon, Pilip, Batolomiu, ¹⁵ ko Matiu, Tomas, Jemes nga natu Alpeas, Saemon

nga mivi pati nga marwera paroji tweni m̃eri Rom nir, ko Jutas nga natu Jemes, ¹⁶ ko Jutas ne Iskariot nga vitunen ko pia-tekai kerasi Iesu.

Iesu evisviseni jinibb nir ko ololir arres luwi

¹⁷ Ko Iesu ojubbul tevi jinibb sen nir vini ngatan e renge numiv san ko otur rengen. Ko jinibb sen elep, ko delung elep ne Jutia ko Jerusalem, ko nga renge jeljeli dis ngalu renge Taea ko Saeton. ¹⁸ Nir ngel arini mori jin nga parunge nale sen, ko ni pulolir parres luwi renge mesien ser. Ko lartul nga nem̃in nga marsij marsisilvir, Iesu oji twenir renger ko ololir arres luwi. ¹⁹ Renge meling jinibb nga milep ngel, nir jijle arok-wera parjipari Iesu nga puloli derteren sen pian renger, ko pirpok ko puloli nir jijle parres luwi.

Jinibb nga marongwos parunge p̃irres ko jinibb nga marongwos parunge p̃isij

²⁰ Iesu emteni jinibb sen nir ko owra “Neiren renge kami nga kamivi beres; batun vanu se Atua evi se kami. ²¹ Neiren renge kami nga numer m̃iaji kami lelingen ngel; mian ko kami kapa-up. Neiren renge kami nga kamting lelingen ngel; mian ko kapa-ir ko, kapa-men. ²² Neiren renge kami renge daron nga poro jinibb nir arlesi nga kamivi jinibb se inu Jinibb Mawos, ko arungasi kami vajin, ko arla nale otot tevi kami, ko arsoni tweni kami renge gortien ser, suri bbong inu. ²³ Kap̃ir renge nabong nen daron nga nanu ngok nir parpelari, ko kaprowrow e neiren, suri nowli kami elep

rengel melrin. Suri rengel sel mawos ngok ko pa birterawarreng ser arloli tevi propet nga tuwi nir.

²⁴ “Ko esij wor elep niko rengel kami nga joro kami milep lelingen ngel, suri kamlik pa rengel mauren nga mimalum, ko sete kamrongwos kaplik kele mun pirpok re melrin. ²⁵ Ko esij wor elep niko rengel kami nga kamup mĩrres lelingen ngel; suri mian ko numer p̄iaji kami. Esij wor elep niko rengel kami nga kammen lelingen ngel; suri mian ko kaptiŋg ko kaptaur. ²⁶ Esij wor elep niko rengel kami nga jinibb nir marsupsuḗ kami kamrres lelingen ngel, suri apu ser kele tuwi arok-loli sel mawos ngok ko pa tevi propet ne gerisen nir, arsuḗr arwera nawon arres.

Kapmerreni devje nuval se kami

²⁷ “Ko inu nuwrai tevi kami nga kammurrar-rongel inu: Kapmerreni devje nuval se kami, kaploli p̄irres tevi nir nga marungasi kami. ²⁸ Kaprij p̄irres tevi nir nga marij m̄isij tevi kami, ko kapverus van ji Atua suri nir nga marungasi kami. ²⁹ Poro jinibb pisan puwje vasum devjen, ko nik sete kupwuje lweni kele, ko kuplinglingi kele ma vasum devjen tevi puwje kele. Ko poro jinibb pisan p̄ilai tweni kot som, ko kuplinglingi ni p̄ila kele sunsun som.

³⁰ “Kuplai tevi m̄er nga mungonim, ko m̄er nga m̄ilai jorom, sete kupwera p̄ila lweni kele tevim. ³¹ Erpe nga kami kammarong nga jinibb parloli nanu tevi kami, ko kami vajin kaploli pirpok tevir.

³² “Poro kami kapmerreni jinibb nga bbong marok-merreni kis kami, ko erpese? Iok sete evi nanu san, suri jinibb nga marsij kele arok-merreni nir nga marok-merrenir. ³³ Poro kapok-loli ãirres tevi kis bbong nir nga marok-loli ãirres tevi kami, ko erpese? Iok sete evi nanu san, suri nir nga marsij kele arok-loli kobbong erpok. ³⁴ Ko poro kaplai tevi nir kis bbong nga parkele lweni ko, ko erpese? Iok sete evi nanu san, suri nir nga marsij kele arok-loli bbong erpok tevi nir lululwi nga parok-kele lweni pusorsan. ³⁵ Ko kami ma kapmerreni ko wor devje nuval se kami ko kaploli ãirres tevir, ko kaplai tevi nir nga sete kaprrormi parlai lweni kele. Ko niko kami nowli kami pilep, ko kami kapivi Atua ne Drromsen Mare natun; suri ni erres tevi nir nga sete marok-wera erres tevi, ko nir nga marsij. ³⁶ Kaprrormi jinibb nir, pirpe Tata se kami orrrmir.

Sete kapwer lokloksi jinibb pisan

³⁷ “Sete kapwer lokloksi jinibb pisan kapwera esij, pijki, ko Atua vajin sete pia-wera kami kamsij. Kami kaptelasi tweni nololien se jinibb ãinij nir, ko Atua vajin ãitlasi tweni nololien se kami. ³⁸ Kaplai joro kami tevi jinibb ãinij nir, ko Atua pia-kele lweni tevi kami; pijvi puwun saut ãirres, puni van ngatan, pusurrsurrngoni ãij ãirres, pijvi kele puwun saut, ko pimejivjiv nawon vajin.”

Murru kami pumomsawos ãirres

³⁹ Ko Iesu owra nale rrongrrongvi m̃inij kele san tevir owra “Metrrorr sete orongwos puwowomue metrrorr piptevi renge sel, ejki. Poro pirpok ko nuru korti pora-vitan van ngatan renge nolo bbulwil! ⁴⁰ Ko erpok kele, m̃er nga marvisviseni ni sete orongwos p̃iasie jinibb nevisvisenien sen van mare e; pian pijpari wor pusuw ko renge marvisviseni, ko ngok ko easorsan ko vajin tevi jinibb nevisvisenien sen. ⁴¹ Ko erpese kumlesi nate nato nga tuwam m̃ikrae re nolo ðelan, ko sete kulesi suri nate buluk nga milep nga nik kumkeræ re nik nolo ðelam?A ⁴² Ko poro pirpok, ko nik kupwerai pirpese tevi tuwam, ‘Tuwak, kuplinglingi besre tweni nate nato nga kumkeræ re nolo ðelam,’ daron nga nik sete kumleslesi nate buluk nga milep nga nik kumkeræ re nik nolo ðelam? O, nik nga kumiel renge sel eru, tukbböt re aseni ni ðelan tuloli ni ðelan turro tiasi! Womujnen kupsere tweni nate buluk nga milep nga nik kumkeræ re nolo ðelam jile pusuw, ko kuplesi nolo ðelam owokwok erres, ko kurongwos kupa-sere tweni vajin nate nato nga tuwam m̃ikrae mibbölji ðelan.

Nai ko wenen nir

⁴³ “Nai nga m̃irres san sete orongwos piwen wenen nga m̃isij, ko nga m̃isij sete orongwos piwen wenen nga m̃irres. ⁴⁴ Nai jijle arong-wose renge wener. Jinibb sete orongwos pian

---

A 6:41 Erpe iel, Luk ospe suri nanu nga muto re mete jinibb, ko kem namrieni nga namvijuri murrun ne rijen ne nale nga iel.

pitawe wene nitapol renge ga moku, ko sete orongwos pitawe wene drra renge duru molulu. ⁴⁵ Ko erpok ko, jinibb nga mĩrres ok-wera tweni nanu nga marres nga mok-rrorrmir marto renge nolon; ko jinibb nga mĩsij ok-wera tweni nanu nga marsij nga mok-rrorrmir renge nolon. Suri sev nga muwun saut renge nolo jinibb, niko marpelpelari renge jingo jinibb mok-wera tutwenir.

Jinibb eru nga morili naim

⁴⁶ “Erpese kami kamveruse inu mĩrres, ‘Numal, Numal,’ ko setete kamok-loli suri nanu nga mowrai tevi kami? ⁴⁷ Nir jikle nga marini jik, ko marunge nale suk nir ko marlolir surie, inu beviseni tevi kami nir arirpe isi. ⁴⁸ Nir arirpe jinibb san nga mĩli naim sen renge dan nga mĩterter mĩrres. Mili jile musuw vajin, ko mian ko daron nga naus mus ko nuwi muwlu ko miveji naim nen, ko sete ototo, suri eli pa eterter jile erres. ⁴⁹ Ko mĩer nga ma murnge nale suk ko sete mulolir, ni erpe mĩer nga mĩli naim sen renge dan malum; ko sete eli nabur nen nir aran ngatan, arun jipoj nawon. Ko daron nga nuwi muwlu muti naim nen, ko evitan van ngatan, ko omosoksok p̄et̄p̄eti.”

7

Iesu ololi jinibb ne majingen san erres luwi

¹ Daron nga Iesu musuw renge nale sen, ko evel van renge Kapaneam e. ² Ko renge ie, batu jinibb ne nuval san se mĩeri Rom nir, jinibb ne majingen sen san nga mimrreni milep emsi

lengleng, otomori pimij. ³ Ko ni ornge nga Iesu m̄ilik ie, ko ni okoni b̄irterawarrenc ne Isrel sopor paran parwerai tevi ni nga ni pivini puloli jinibb sen p̄irres luwi. ⁴ Ko nir aran ji Iesu ko arngoni tertere nga ni pian, ko arwerai tevi, “Ni evi m̄er nga m̄irres p̄elak. Kupini ko wor kuploli nanu nga muwrai ngel. ⁵ Ni emrreni jinibb ne vanu se kerr nir, ko ni eli naim ne loten se kerr.” ⁶ Ko Iesu eptevir aran.

Ko daron nga martomori parjipari naim nen, ko batun ne jinibb nuval okoni selen sopor arivel tersele aran jin, nga parwerai tevi, “Numal, sete kuplokloksim. Inu sete nurren nga kupini rengen loloim suk. ⁷ Ko inu kele nurrormi sete erres nga inu bevinuk jim. Ko kupwerai bbong nale, ko jinibb ne majingen suk p̄irres luwi. ⁸ Suri jinibb nga marlelep rengen inu arlingik rengen derteren, ko arlingi kele jinibb nuval arlik tevik. Ko poro bowrai tevi nga ngel ‘Kupan,’ ko ni pian ko wor, ko poro bowra tevi nir san kele, ‘Kupini,’ ko ni pivini ko wor; ko poro bowrai tevi jinibb ne majingen suk san, ‘Kuploli nanu ngel’, ko ni puloli ko wor.” ⁹ Ko Iesu etaol lenglengen nale ngel nir daron nga murnger e. Ko erieni oklu emteni delung nga marvijuri, ko owra “Nuwrai tevi kami, sete nulesi nosurien nga milep mirpel wor san, ejki. Rengen Isrel kele ejki rres nawon.”

¹⁰ Ko jinibb nga batu jinibb ne nuval nen mukonir arluwi van rengen ngaim; ko arlesi nga jinibb ne majingen nen erres pa osuw.

Iesu ololi bipiwarrenc san nga mimij emaur luwi

¹¹ Musuw vajin ko sete epriv ko Iesu evan kele renge ngaim nga welili san nga nisen Naen. Ko jinibb sen nir arpitevi ni, ko delung elep kele wor arpitevi ni. ¹² Ko daron nga maran mori renge ngaim nen metali ne naworr nen, ko arlesi jinibb sopor marwosi tweni bipiwarreng san nga mimij, paran partevni. Bipiwarreng wel nen, tasu sen diwen sen emij lingi pa osuw, ko vinnen natun

sansan wel nen ko pa. Ko delung elep nga renge ngaim nen arpitevi vinnen. ¹³ Ko daron nga Numal m̄ilesi vinnen, ko orrorrmi lengleng, ko owrai tevi owra “Sete kupting te pijki.” ¹⁴ Ko oruj van mori ko ejpari drrav nga mimatur rengen, ko jinibb nga marwosi artur murrong tevi. Ko owra “Nanwarreng, nuwrai tevim, kupmera!” ¹⁵ Ko m̄er wela nga mimij emra ko elik, ko erij luwi. Ko Iesu ela lweni m̄er wela tevi tasu sen.

¹⁶ Ko jinibb jijle nolor arwun saute metutuen. Ko arsurövi Atua arwera “Propet nga milep san otur imare renge livö renge kerr!”, ko arwera kele “Atua evini nga p̄ila mauren tevi jinibb sen nir.”

¹⁷ Ko nosp̄en ne sev nga Iesu muloli ngok, jinibb nir arsupsupe owlu p̄etp̄eti renge Jutia ko renge vanu jijle nga marto rrerrale ie.

Jon Baptaes osusi rongornge tevi Iesu

¹⁸ Jon jinibb sen nir arsupe suri nanu ngel nir tevi, ko ni everuse jinibb sen eru orini jin.

¹⁹ Ni owrai tevi nuru poran ji Numal porwerai tevi, “Jon owra ‘Nik kuvi pa m̄er nga pivini le, rreknga kem nabtiriv malume san kele wor?’ ” Ko ni okoni tweni nuru.

²⁰ Daron nga morini ji Iesu ko orwerai tevi, “Jon Baptaes okoni komru owra nobor-susi tevim, ‘Nik kuvi pa m̄er nga pivini le, rreknga kem nabtiriv malume san kele wor?’ ” ²¹ Ko renge daron nen ni ololi nir elep nga marmesi mesien lele nir arres luwi, ko ololi nem̄in nga marsij arivare arwolu lingi jinibb nga marsilvir, ko ololi nir elep nga meter marrorr arkulkulu luwi erres. ²² Ko ni owra lweni tevi laru nga Jon mukoni nuru, owra “Kopor-vijuri lweni sel se kamru, kopor-luwi ko kopor-werai tevi Jon isev nga komor-lesir ko komor-runger: Metrrorr nir arkulkulu luwi erres, naroj nir arivel luwi erres, niber m̄im̄emaul nir arwokwok luwi, borwon nir arongrong luwi erres, jinibb nga marmij armaur luwi kele, ko b̄eres nir arwerwer renge nos̄pen nga m̄irres tevir. ²³ Ko inu nuwrai erpel, neiren renge m̄er nga sete m̄ilesi nanu san renge inu nga puloli ni purnge p̄isij rengen.”

Iesu os̄pe suri Jon Baptaes mauren sen

²⁴ Daron nga jinibb nga Jon mukoni nuru morivel lingir, ko Iesu etipatun os̄pe suri Jon tevi delung nir, owra “Bonevis daron nga kamiell tweni Jon renge lolo merwer e, kamwera kaplesi sev ko? Mavir san nga ling muwi petpate m̄ia? ²⁵ Ia, kaman kamwera kaplesi sev ko? Jinibb san nga muri sunsun nga m̄im̄au m̄irres? Ejki rres nawon. Lartul nga maruri sunsun nga mirpok araan erres ko arlik renge laut se numal nir. ²⁶ Ia, ko kami kamwera kaplesi sev? Propet san? O-o, ko inu nuwrai tevi kami, ni elep asi

wore propet. ²⁷ Merel ko Naul On muli suri nga Atua muwra 'Kapmurrong, bokoni jinibb suk san nga puwowomu re Mesaea ko puloli sel se ni pimetet.' ²⁸ Ko inu nuwrai tevi kami, Jinibb jikle nga mariak renge iel ngatan, sete san elep asie Jon. Ko m̃er nga ma muwelili renge batun vanu se Atua ko, ni elep asi wore Jon." ²⁹ Ko delung nir ko jinibb nga marok-la nevöt ne takis nir, daron nga marunge ko arir ko arsurövi Atua. Suri nir arpaptaes pa renge baptaesen se Jon. ³⁰ Ko Parasi nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir armusus parvijuri sel se Atua nga muloli pa tevir, suri armusus parpaptaes bonevis renge baptaesen se Jon.

Iesu erij tere jinibb nir nga renge daron sen

³¹ "Sev ko niko bowra viringsi dul nga lelingen ngel e nir? Ko nir arirpese le? ³² Nir arirpe bipiwarreng sopor nga marlik renge mesa nga m̃irres sapon, ko markikail marververuse seler nir parini jir partetnij; arwera 'Namuwi nabbu tevi kami, ko kammusus kapsew; ko namla nubo ne mijen, ko kammusus kapting. Kammusus kaptetnij detnijen ne neiren, ko detnijen ne dauren.' ³³ Ko erpok, kami dul nga lelingenok kami kele kammususe murru komru kes, Jon Baptaes ko inu. Jon Baptaes evini ko ean wowarreng bbong, ko sete ok-mini norro; ko kami kamwera 'Nem̃in nga m̃isij elik rengen.' ³⁴ Ko inu Jinibb Mawos nuvini ko nomok-aan ko nomok-minmini norro, ko kami kamwera 'Kaplesi leorr lep ko lemni kis norro. Ni evi sele jinibb nga marok-la nevöt ne takis nir ko jinibb

nga marsij nir.' " ³⁵ Ko Iesu owrai tevir, "Ko norongwosien sete eplari re sel sansan, eplari wor re sel elep ko. Ko komru Jon, komru kes nomor-vijuri."

Nesevin nga m̄isij san

³⁶ Ko mian ko Parasi san everuse Iesu nga pian p̄iaan tevi. Ko Iesu evan renge loloim se Parasi nen, ko esakel ngatan ko eaan tevi. ³⁷ Ko nesevin san nga renge ngaim nen nga mauren sen m̄isij ornge nga Iesu m̄ilik renge naim se Parasi nen m̄iaan tevi. Ko vinnen ela botel senta san nga nowlin elep. Ko botel nen arloli nevöt e san nga nisen alapasta.

³⁸ Ko vinnen evini otur renge ðela Iesu renge duren ko eting, ko suwen meten arjumjum van renge ðela Iesu. Ko ela rao batun ko etwasi ðela Iesu e, ko orromji ðela Iesu, ko ejvi senta renge ðelan. ³⁹ Parasi nga miveruse Iesu nga pivini p̄iaan tevi m̄ilesi, ko orrorrmi renge nolon owra "Merel poro weretunen pivi propet, ko purong-wose ko nesevin nga mirpese le ngel nga mijpari. Nesevin ngel evi vin nga m̄isij!" ⁴⁰ Ko Iesu owra lweni tevi, "Saemon, inu nuwra bowra nanu le san ngel tevim." Ko Saemon owra "Numal, kupwera ko wor." ⁴¹ Ko Iesu owra "Numal san, jinibb eru orloli nivnon jin. Ngok nuru tuwen ela nevöt evi ongut valim (500) jin nga muloli nivnon e. Ko nuru tuwen nen ela nevöt ngavöl elim (50) jin nga muloli nivnon e. ⁴² Mian ko nuru korti sete orviter nga porkele lweni tevi. Ko ni erres tevi nuru, elinglingi nivnon nen nuru korti orjipon, setemun porkele. Ko renge nuru

ngok, nuru ngabes nen ko pimrreni wore ni piasie jer renge nuru?" ⁴³ Saemon owra lweni tevi, "Inu nurrorrmi nganga muloli nivnon mileplep nen ko jin, ni ko pimrreni piasie wor." Ko Iesu owra lweni tevi, "Kuwra momsawose erres." ⁴⁴ Ko ni erieni emteni nesevin ko owrai tevi Saemon, "Kulesi vinel? Inu nuvini renge naim som, ko nik sete kutkaik erres, sete kurrawe belak. Ko vinel ma errawe belak e suwen meten, ko etwasi jomro batun e belak nuru ormes. ⁴⁵ Nik sete kurromji inu, ko vinel ma daron nga mevini loloim e ko orromji belak, sete omosie. ⁴⁶ Nik sete kujvi oel renge inu batuk, ko vinel ma ejvi senta nga mirresrres asi oel renge inu belak. ⁴⁷ Ko suri mirpel ngel ko niko nuwrai tevi nik, nololien se vinel nga muwun saut nutlasi twenir pa, niko mimrreni inu milep suri. Ko isi ko nga murrormi nololien sen muwelili bbong, poro metlasi tweni ni, pimrreni inu bbong puwelili rrek." ⁴⁸ Ko Iesu owrai tevi nesevin nen, "Nololien som nir nutlasi twenir pa osuw." ⁴⁹ Ko nir nga marsakel tevi nga maraan tevi arrormi lweni e lolor arwera "Merel evi jinibb sev le nga orongwos pitlasi tweni nololien nir?" ⁵⁰ Ko Iesu owrai tevi nesevin "Nosurien som ololi nik kumrres luwi. Kupiel, kupluwi renge demat."

8

Nesevin nga marok-pitevi Iesu

¹ Nanu ngel nir arasi osuw, ko renge vitunen sapon vajin ko Iesu otutur sapon evan renge ngaim nga marlelep nir ko renge ngaim nga

wewarreng nir. Ko ni ewerwer renge nospen nga mĩrres tevi jinibb nir, ko jinibb sen nir esngavöl drromon eru arpitevi ni. ² Ko nesevin sopor nga nemĩn nga marsij marivare lingir, ko sopor nga marres luwi pa renge mesien ser nir, ngok Merri ne Maktala, nga nemĩn nga marsij ebut marwolu lingi pa musuw, ³ Ko Joana nesen se Kusa nga mivi jinibb san ne majingen se Numal Erot, ko Susana, ko nesevin elep kele wor nga marok-la joror tevi Iesu ko jinibb sen nir.

Nale rrongrrongvi ne m̃er nga m̃ijjreni jelangin

⁴ Mian ko delung elep ne ngaim lele nir arini arkorti ji Iesu. Ko ni owra nale rrongrrongvi san tevi nir, owra ⁵ “Jinibb nga mok-jijreni jelangin evan nga p̃ijjreni. Ko daron nga m̃ijjreni e, ko jelangin sopor arwij asi van renge dan ne sel e, ko jinibb arivel rer ko arverasi lokloksir, ko numön arow vini ko artasi twenir. ⁶ Ko sopor kele arwij asi van renge dan ne jerev e; ko daron nga maretiv imare ko armeli ngavilvil, suri laṣer sete ejpari nuwi te ejki. ⁷ Ko sopor kele arwij van renge liven ne lolo moku, ko daron nga moku m̃iejal mimaur orer, ko emelngir, sete armaur. ⁸ Ko sopor ma arwij van renge dan malum nga m̃irres, ko aretiv armaur erres ko arwen, wener ongut (100).” Ko Iesu ekail owra “Mer nga boron mutoe purnge re nolo boron!”

Iesu owra tweni omomsawos erpese nga ni mutuw nale rrongrrongvi

⁹ Ko jinibb se Iesu nir arsusi tevi ni, arwera “Nale rrongrrongvi ngel owra puwra isev ko?”

¹⁰ Ko ni owrai tevir owra “Kami ma arlai tevi kami nga kaprongwose nanu nga marto teptepi renge batun vanu se Atua. Ko nale rrongrrongvi ma arlai tevi nir jijle ngok nga parlesi, ko sete parlesi wose, ko parunge ko sete parongwose; suri batur eterter ko armusus nolor pulululwi.”

Iesu owra tweni vajin nale rrongrrongvi lat nga muto suri

¹¹ “Nale rrongrrongvi nen, nile erpel ngel. Jelangin nen evi nale se Atua. ¹² Ngok, jelangin nga marwij van renge dan ne sel arirpe jinibb nga marunge nale, ko demij mivini mĩla tweni renge nolor, nga puloli nir sete parosuri ko sete parmaur. ¹³ Ko jelangin nga marwij van renge dan ne jerev arirpe jinibb nga marunge nale, ko arir nga parlai. Ko norrorrmien nen nga pirpe lañe nai nga purrul totkoni renge nolor ejkie. Arosuri beblen, mian ko sete epriv daron nga nanu nga purrowrowe mivini, ko arvitan. ¹⁴ Ko jelangin nga marwij van renge lolo moku arirpe jinibb nga marunge nale, ko marvijuri suri wor sel ser; ko norrorrmien ser, ko joror nir, ko nanu lele nga marmerrenir renge mauren ser nir armelngir, ko sete arwen e wenen nga marres sopor. ¹⁵ Ko jelangin nga marwij van renge dan malum nga mĩrres, arirpe jinibb nga nolon muwretun ko mĩrres, ornge nale ko otori eterter ejpari nga mĩlai wenen.

Laet nga martepilis ore biles e

¹⁶ “Sete jinibb san orrungsi laet ko ãila biles piteplis ore e, rreknga ãilai ãilngi renge melve maling, ejki rres nawon. Ñilngi ko wor mare

rengge lat nga mok-jinget rengen. Ko ngok jinibb nga parini rengge loloim parlesi moron. ¹⁷ Nanu san sete orongwos piteptepi rragrrag nga sete pia-pelari limjer, rreknga nanu tama san nga muto silsilveni nga sete orongwos piplari rengge moron, ejki rres nawon. Nanu jile nga marirpok parpelari ko wor rengge moron.

¹⁸ “Kapmetmet rengge nale suk nga kami kamok-runger. Poro nga jinibb pisan putor totonir, ko ngok mñernen Atua ðilai keke ko wor tevi. Ko poro jinibb san setete putori totonir, ko ngok mñernen Atua ðilai tweni ko ji ni sev nga murrormi mutori totoni.”

Iesu tasu sen ko tasin nir arini parlesi ni

¹⁹ Iesu tasu sen ko tasin nir arini nga parlesi ni; ko sete arongwose paran jin mori te ejki, suri nga delung elep ðelak. ²⁰ Ko arwerai tevi Iesu, “Tasu som le ko tasim, nir le ngel vare armerreni parlesi nik.” ²¹ Ko Iesu owra lweni tevi nir, “Tasu suk ko tasik nir arivi nir nga marunge nale se Atua ko marosuri.”

Iesu ewer ore ling serser nga mitewut milep san rengge nuwito

²² Mian ko rengge nabong san, Iesu owrai tevi jinibb sen nir, “Kerr puwlu asi van rengge devje nuwito e.” Ko nir arsa re drrav ko arwolu van. ²³ Ko daron nga marwolu e, ko Iesu ematurrwel. Ko ling serser nga milep san etewut eterter vini re nuwito, ko ejpari drrav ser. Ko nuwi ejvijvi van rengge nolo drrav, ko dungun elep nga elep; otomori parron, ko nolor opotpot e elep. ²⁴ Ko aran ji Iesu ko arwuni arwera “Numal!

Numal! Rrapmij le pa!” Ko ni emra ko ewer ore ling ko daptap ne nuwi nga marbburbbur milep marjivjivi vini re drrav, ko nuru korti ormosi orsuw. Ie omol nawon vajin. ²⁵ Ko Iesu owrai tevir, “Nibeni le nosurien se kami?” Ko nir armetutu ko artaol lengleng, ko arwerwerai tevi nir lululweni arwera “Isi le ngel, ni ewer ore ling ko nuwi ko nuru orunge ni?”

Iesu oji tweni demij nir renge jinibb ne Gerasa san

²⁶ Ko nir arwolu toku renge bongsin san renge vanu se m̄eri Gerasa nir renge nuwito. Ko Galili oto luwi van devjen e renge bongsin nen. ²⁷ Ko daron nga Iesu mujubbul mian ngaut e, ko jinibb ne ngaim nen san evel vini ko esewute. Mernen demij arsisilvi, ko epriv pa nga sete mun ok-uri sunsun; ko setemun elik renge ngaim, ko ok-lik pa renge dubb ko, lat nga martivtavin e. ²⁸ Ko daron nga m̄ilesi Iesu ko ekail van mare ko ejipa van ngatan renge non, ko erij drrelan ean mare jer owra “Sev som oto ni le iel, nik Natu Atua ne Drromsen Mare? Nungoni tevi nik sete kuplokloksik!” ²⁹ Owrai erpok suri Iesu owrai pa tevi nem̄in nga m̄isij pivare lingi m̄ernen. Nabong elep bonevis mivini mijpari lelingenok nga nem̄in nga m̄isij mokwowomue. Ko ewretun jinibb nir arsere nevren nuru ko ðelan nuru tevi dil delrrurr nir, ko ni ok-rrerrersir armotot. Ko nem̄in nga m̄isij okjeli van lolo merwer e. ³⁰ Ko Iesu osusi tevi, “Nik nisem si?” Ko owra “Delung,” suri demij elep arsisilvi ni. ³¹ Ko demij nir arngoni tevi Iesu

arwera “Warru sete kupkoni kem naban renge bbulwil nga nabbön mijkie, pijki!”

³² Ko renge ie meling ßerþer nga milep san arok-susung bbong renge jeljeli botwen. Ko nemñin nga marsij arngoni tevi Iesu nga ni þilinglingi nir parsilvi ßerþer nir. Ko ni elinglingir. ³³ Ko nemñin nga marsij arivare lingi mñer nga ko aran arsilvi ßerþer nir. Ko ßerþer nir arwolu jubbbubbul van renge jeljeli nuwito ko arowrow jubbbubbul van ngatan e renge nuwito, ko arron.

³⁴ Ko daron nga lartul nga maruwngani ßerþer maroka-lesi sev nga miplari, ko arwolu van arwerai renge ngaim nga milep ko ngaim nga wewarrens nen nir. ³⁵ Ko jinibb ne ngaim nen nir arivel tweni van, parlesi isev nga miplari nen. Ko arini ji Iesu ko arlesi mñer nga nemñin nga marsij marivare rengen elik ngatan renge ßela Iesu. Norrorrmien sen erres vajin, ko ori vajin sunsun. Ko daron nga marlesi, ko nir jijle armetutu lengleng. ³⁶ Ko nir nga marlesi nanu ngel nga Iesu muloli arsuþe suri tevir erpese nga Iesu muloli pa mñer nga nemñin nga marsij marsilvi mñirres luwi. ³⁷ Ko nir jijle nga marlik renge Gerasa ko nga marlik rrerrale ie arsurtoni tertere Iesu pivel lingi vanu ser, suri armetutu elep. Ko Iesu evan esa van renge drrav, ko drrav etipatun nga puwlu. ³⁸ Ko mñer nga nemñin nga marsij marivare lingi ongoni tevi Iesu nga poro nga ni pipatevi ni. Ko Iesu okoni lweni owra ³⁹ “Kupluwi van renge ngaim som e, ko kupwera sev nga Atua muloli pa tevim.” Ko mñernen evan renge ngaim jile nir ko osþe suri sev nga Iesu

muloli tevi ni.

Iesu ololi nesevin san nga drran muto m̄isij erres luwi, ko nesenwarreng san emaur luwi kele

⁴⁰ Daron nga Iesu mian mijpari renge devje nuwi e, ko delung nir artur terai ko pa parwera erres tevi ni renge nga mivini, suri nir artiriv ko pa terai. ⁴¹ Ko jinibb san nisen Jaeras, evi jinibb nga mok-metmete naim ne loten, ni evini ji Iesu ko ejipa van ngatan renge ßela Iesu ko ongoni tertere nga Iesu pivini renge naim sen. ⁴² Ni natun sansan bbong, ko evi nesevin, sian esngavöl drromon eru. Ko vin wel nen ematur renge maling, otomori pimij pa. Ko daron nga Iesu mian e ko delung elep arvijuri suri ni ko arlilji ni.

⁴³ Ko nesevin san nga mesien se nesevin nir ololi tetajer renge sia esngavöl drromon eru. Vinnen olokloksi p̄etp̄eti joron nir nga m̄ilngir tevi dokta nir, ko sete san orongwos puloli ni p̄irres. ⁴⁴ Ko vinnen esilvi delung nir renge Iesu duren vitu nen e, ko evini morie, ko ejpari bongsi sunsun sen. Ko ngavilvil mesien nga muloli vinnen drra nen emes evesane. ⁴⁵ Ko Iesu owra “Isi mijparik?” Ko nir jijle arwera ejki, arvilvil ore. Ko Pita owra, “Numal, delung elep arututir mori nik ko arliljim.” ⁴⁶ Ko Iesu owra “Ejki, san wor ejparik, suri nurnge renge nibek nga derteren evel lingik.” ⁴⁷ Ko vinnen elesi nga nanu nga muloli oto pa limjer, ko eririr lengleng ko evan ko ejipa ngatan renge no Iesu, ko ewer telasi renge no delung nir sev ko ololi nga ni mijpari Iesu bongsi sunsun sen, ko erpese nga ni

m̃irres ngavilvilsen. ⁴⁸ Ko Iesu owra tevi, “Natuk, nosurien som ololim kumrres jile. Kupiel reнге demat.”

⁴⁹ Ko daron nga mok-rij malum e, ko jinibb san evel ko ewit lengleng reнге naim se Jaeras vini, ko owrai tevi Jaeras, “Natum nesenwarreng emij pa osuw. Kuplinglingi Numal, sete kupkarkar reнге.” ⁵⁰ Ko Iesu ornge, ko owrai tevi m̃ernen “Sete kupmetutu, sansan kobbong kuposuri, ko nesenwarreng pimaур luwi ko.”

⁵¹ Ko daron nga marini reнге naim e ko Iesu ewer ore jinibb nir san sete pivijuri van loloim, sansan kobbong Pita ko Jon ko Jemes ko tata se nesenwarreng ko tasu sen wor. ⁵² Ko jinibb nir artengsi vin wel nen, drrelar elep. Ko Iesu owra “Sete kaptiņg, nesenwarreng sete emij te ejki, ematur kobbong.” ⁵³ Ko lartul nen nir armen keraji e, suri arongwose nga nesenwarreng wel nen emij pa osuw. ⁵⁴ Ko ni esaro ko orrul re nevre nesenwarreng ko everuse owra “Nesenwarreng, kuptur imare!” ⁵⁵ Ngavilvilsen mauren sen olwi van reнге ko otur imare. Ko Iesu owrai tevir nga parla nanen sopen tevi purroi. ⁵⁶ Ko tata sen ko tasu sen bbösa nga milep elai nuru e. Ko Iesu ewer ore nuru nga sete porwerai nanu ngel tevi jinibb pisan, pijki.

9

Iesu okoni jinibb sen esngavöl drromon eru aran parwerwer

¹ Ko Iesu everus kortoni jinibb sen esngavöl drromon eru arini korti jin, ko ela derteren tevir nga paroјi tweni nem̃in nga marsij nir, ko parloli

jinibb nga marmesi nir parres luwi renge mesien ser nir. ²⁻⁵ Ko ni ewer orer owra “Sete kaptori nanu pisan renge nivelen se kami renge sel, pijki; nejipjip pijki, narr pijki, nanen pijki, nevöt pijki; ko sete kaptori sunsun pieru. Ngabe nga kami kapan rengen, kapan renge naim, ko kaplik renge naim nen ko pa pijpari daron nga kapiel e. Ko poro renge ngaim san jinibb nen nolor ðiterter, sete parlai kami pijki, ko ngok daron nga kami kapiel lingi ie, erres kapwirrwirrleni tweni maw nga muto re but se kami, nga piviseni tevi nir nga marloli m̄isij.” Ko ni okonir van parwerwer tevi jinibb nir suri batun vanu se Atua, ko parloli jinibb nir nga marmesi parres luwi renge mesien ser nir. ⁶ Ko nir arivel lingi, aran renge ngaim nir ko arwerwer renge nosþen nga m̄irres tevi jinibb nir, ko renge iok jile arloli jinibb arres luwi.

Numal Erot Antipas osþe suri Iesu

⁷ Ko Erot Antipas evi numal ne Galili, ko ornge nanu nga marpelari ngok nir nga Iesu mulolir. Ko nolon ekarkare elep, suri ornge jinibb sopor arwera “Ngok Jon Baptaes ko otur imare luwi renge mijen.” ⁸ Ko nir sopor arwera “Elaeja ko miplari ngok,” ko nir sopor kele arwera “Propet ko san nga tuwi emaur luwi kele.” ⁹ Ko Erot owra “Jon Baptaes, inu nuta otvi pa batun, ko si kele le ngel, nga inu mornge kele nanu ngel kele nir suri mirpel?” Ko ni emrreni lenglenge þilesi Iesu, þijiljilwer sopen tevi.

Aposol se Iesu nga mukonir maran marwerwer arlululwi vini jin

¹⁰ Ko aposol nir, daron nga marlulwi vini ji Iesu, ko arsupe suri sev nga marlolir tevi ni. Ko ni eptevir arsan aran renge ngaim e san nga nisen Betsaeta. ¹¹ Ko delung arongwose, ko arvijuri suri ni; ko ni owra erres tevi nir, ko ospe suri batun vanu se Atua tevir, ko ni ololi nir sopor nga marmerreri parres luwi arres.

Jinibb evi nuvasngavöl valim (5000) Iesu ela nanen tevir

¹² Ko nat erivriv pa otomori nial piwaj pini, ko jinibb sen nir esngavöl drromon eru arini jin ko arwerai tevi ni, "Kupkoni tweni jinibb nir parivel, ko paran renge ngaim nga wewarreng nir ko ngaim nga marlelep nga marto karkar ngok nir, ko parmatur ko parla nanen ser. Suri iel lat nga rramlik e ngel evi lolo merwer le."

¹³ Ko ni owrai tevir, "Kami ko kapla nanen tevir parurroi." Ko nir arwerai tevi, "Kem namtori bbong niv elim ko nai eru. Ko poro pipok ko kem naban nabwuli nanen ser kele wor, suri delung." ¹⁴ Suri jinibb elep, evi nuvasngavöl valim (5000) totoklai nga marlik ie marunge nale se Iesu. Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, "Kaploli jinibb parlik ngatan pivi meling. Ko kaplingi nir pingavöl pilelmi (50) parlik renge meling sisamis."

¹⁵ Ko nir arloli surie erpe nga muwrai ngok, arloli arlik ngatan. ¹⁶ Ko Iesu ela niv nga elim nga nir ko nai nga eru nga ko esarrerr imare emteni melrin, ko olot erij erres surir; ko obbri otvi niv nga nir ko nai nga nuru, ko elai tevi jinibb sen nir. Ko nir arlilai tevi jinibb nir. ¹⁷ Ko nir jile arurroi, ko nir jile arup. Ko jinibb se Iesu nir

arsere lweni bebje niv nga marurroi linglingir ko nai nga marurroi linglingir van renge narr esngavöl drromon eru arwun saut er.

Pita owra tweni nga Iesu evi Mesaea

¹⁸ Mian ko nabong san Iesu kis bbong oklot, ko jinibb sen nir arini jin. Ko ni osusi tevir owra “Jinibb nir arwera inu nuvi isi?” ¹⁹ Ko nir arwera lweni tevi ni, “Sopor arwera Jon Baptaes, ko sopor arwera Elaeja, ko sopor arwera propet nga tuwi san emaur luwi kele.” ²⁰ “Ko kami kamwera inu nuvi isi?” Ko Pita owra lweni tevi ni, “Nik kivi Mesaea se Atua.” ²¹ Ko Iesu osur terter tevi nir nga sete parwowrai nale nen tevi jinibb pisan. ²² Ko owra “Jinibb Mawos purnge wor p̄isij ko renge nanu pilep, ko b̄irterawarrenc nir, ko batu jinibb ne sulsulen nir, ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir parungasi ni, parevji pini. Ko nabong p̄itul ko pimaaur luwi kele.”

Jinibb se Iesu putor ore wor nanu nga ni mimrreni ko

²³ Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, “Poro jinibb san puwra pivijurik, ni putor ore nanu nga ni bbong mimrreni, ko nabong jile puwosi nai pelaot sen ko pivijurik. ²⁴ Ko poro san puwra putor totoni mauren sen, mian ko pia-tor jabble; ko poro nga san pimaronge mauren sen suri mivijuri inu, ko mian ko pia-lai vajin mauren nga m̄irres. ²⁵ Poro jinibb pisan pia-lai p̄etp̄eti nanu ne iel ngatan ngel nir, ko putor jabble mauren sen pijijki, ko p̄ilesi sev ko p̄irres rengen? ²⁶ Ko isi san poro pimanune inu ko nale suk nir, ni kele

Jinibb Mawos pia-manune ni renge daron nga ni pia-vini e renge nosrövien se Tata sen tevi anglo on nir. ²⁷ Nuwretun nuwrai tevi kami, sopor renge kami nga kamtur ngel setewor kaplesi mijen ko kaplesi batun vanu se Atua pivini.”

Iesu niben erieni enij kele e

²⁸ Nabong owil asi osuw, vitunen ko Iesu ela Pita ko Jon ko Jemes arpitevi ni. Ko nir kis arsan artongsa van renge botwen nga ni pulot. ²⁹ Ko renge daron nga mulot e ko non erieni enij kele e, ko sunsun

sen owraprap titis. ³⁰ Ko jinibb eru orpelari ie, Moses ko Elaeja, nuru orok-jiljilwer tevi ni.

³¹ Nuru orremali renge nosrövien ne melrin, ko orsupe suri mijen sen nga otomori pipdari Jerusalem. ³² Ko Pita ko laru nga morpitemi armatur pa, suri meter arruwel temijpal. Mian ko artaol ko arkulu vajin van ji Iesu e, ko arlesi nosrövien sen ko laru nga mortur pa tevi ni.

³³ Mian ko laru nga ortipatun porivel lingi Iesu, ko Pita owrai tevi Iesu, “O, Numal, erres ma kem namlik pa iel; kem nabloli gorkoraim pitul, san pivi se nik, ko san pivi se Moses, ko san pivi se Elaeja.” Ni owrai ma, ko errerrenge nale nga muwrai. ³⁴ Ko daron nga mok-rij malum e mok-werai nanu ngel nir, ko nabor san esal vini esalsal orer, ko nir artur vajin renge namol nen. Ko armetutu elep. ³⁵ Ko renge nabor nen drrelan san eplari rengen owra “Ni evi natuk nga memrreni, ko ni ko motobbobbue. Kami kaprunge ni.”

³⁶ Ko renge daron nga drrelan musuw, ko arlesi Iesu esan vajin. Ko sete arwowra nanu ngel tevi jinibb san renge nabong nen nir, armurrarrong ore ko pa.

Iesu oji tweni demij renge nanwarreng san

³⁷ Ko renge mevinen vajin nir arjubbul renge botwen, arluwi vini ngatan e. Ko delung elep arivel ore arini jin arlesi. ³⁸ Ko jinibb ne delung nen san everus owra “Jinibb nevsivsenien, natuk sansan welel le pa, ko nungoni nik, warru kupini kuplesi ni ta. ³⁹ Ko kuplesi, nabong sapon nemin san esilvi ni, ko enger nga enger lengleng, ko eririr nga eririr ko melabbsen eia. Ko nemin nen eterter elep renge nga pivare lingi ni, ko ololi niben arerer elep. ⁴⁰ Ko nungoni jinibb som nir paroji tweni, ko sete arongwos parloli.” ⁴¹ Ko Iesu owra lweni tevir, owra “O, aro, kami dul ngel nosurien se kami ejkie! Belik tevi kami pijpari wor seveling, ko bololi nanu tevi kami?” Ko owrai tevi mernen, “Kuptekai natum vini iel ta.” ⁴² Ko mer wel nga daron nga mivel malum e vini, ko nemin nga evivivrrule elep ko ololi ewajeni lengleng ngatan, ko ololi niben aririr elep. Ko Iesu otortori nemin nga misij nen ko ololi mer wel nga erres luwi, ko ela lweni tevi tata sen. ⁴³ Ko nir jile bbösa nga milep elair e suri nanu nga mulolir renge derteren nga milep se Atua.

Iesu owra lweni kele tevir mian ko ni pimij

Ko daron nga bbösa milair malum e suri nanu nga mulolir ngel nir, ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, owra ⁴⁴ “Nale nga bowrai ngel nir, kaplingi

pian renge nolo boro kami nir ko kaprrormir. Inu Jinibb Mawos partekai inu van renge nevre jinibb nir.”⁴⁵ Ko jinibb sen nir arrelenge nale nga Iesu muwrai ngel lat nga muto suri. Atua esilveni renger nga sete parongwose, ko nir armetutue parsusi lweni tevi ni.

Isi pivi jinibb nga milep jer nen renge nir

⁴⁶ Ko jinibb se Iesu nir arok-rij latlat lulweni tevir suri isi pivi jinibb nga milep jer renge nir.
⁴⁷ Ko Iesu orongwose sev nga muto renge nolor, ko etkai bipiwarreng nga welili san ko elngi otur renge nelin devjen.⁴⁸ Ko ni owrai tevir, “Isi nga ãitkai bipiwarreng nga welili san nga mirpel ngel renge inu nisek, ko erpe etkai inu ko pa. Ko isi nga ãitkai inu, erpe sete etkai inu ko, ko etkai ni nga mukoni inu ko. Mer nga mivi jinibb nga welili jer nen renge kami, ko ngok ni ko evi jinibb nga milep jer nen.”

Mer nga sete ãitre kami ko ngok ni evi kerrkerr ko

⁴⁹ Ko Jon owrai tevi owra “Numal, namlesi jinibb san oji tweni demij san renge jinibb san renge nik nisem. Ko namwer ore, suri nga ni sete evijuri kerr.”⁵⁰ Ko Iesu owrai tevi ni, owra “Sete kapwer ore ni. Mer nga sete ãitre kami, ko ngok ni evi kamikami ko.”

Iesu etipatun pivijuri sel nga pian Jerusalem e

⁵¹ Mian ko otomori nabong nga Atua ãitka lweni Iesu van mare e renge melrin, ko ni elngi non eterter evijuri sel van renge Jerusalem e.

Meri Sameria armusus Iesu pian renge vanu ser

⁵² Ko Iesu okoni wowomu ngarre jinibb sopor nga marivi ni non, ko nir arivel aran renge ngaim san se m̃eri Sameria nir nga parloli lilane ngarre tevi ni. ⁵³ Ko nir armusus nga ni pivini renge vanu ser, suri ni elngi non emawos van Jerusalem e. ⁵⁴ Ko daron nga jinibb sen ngel nuru Jemes ko Jon morunge, ko orwerai tevi, “Numal, kumarong komru nobor-werai nabb pivel renge melrin vini p̃ianir?” ⁵⁵ Ko ni erieni ko otortori nuru. ⁵⁶ Ko nir setemun aran re ngaim nen, arivel asie van renge ngaim m̃inij kele e san.

Jinibb sopor armerreni parvijuri Iesu

⁵⁷ Ko daron nga marivel suri sel malum, ko jinibb san evini ko owrai tevi Iesu, “Ngabe tama nga poro kupa-van e, ko inu bevijuri nik ko wor.” ⁵⁸ Ko Iesu owrai tevi, “Guli rrum nga wowarreng nir belaur otoa, ko numön nir menuner otoa; ko inu Jinibb Mawos milngek ejkie. Ngok, kuprrormi mun p̃irres poro nga kumrreni kupvijuri inu.”

⁵⁹ Ko mian ko Iesu owrai tevi jinibb m̃inij nen san, “Kupvijuri inu!” Ko m̃ernen owrai lweni tevi owra “Numal, kuplinglingik mun bean betevni tata suk puwomu.” ⁶⁰ Ko Iesu owrai tevi m̃ernen owra “Kuplinglingi lartul nga sete marla mauren ko pa partevni nir nga marmij ser, ko nik kupan kupwerai batun vanu se Atua tevi jinibb jile nir.”

⁶¹ Ko nir m̃inij nen san owrai tevi, “Bea-vijuri nik ko, Numal; ko kuplinglingik mun puwomu

bean beremse nir nga marlik renge naim suk.”
⁶² Ko Iesu owrai tevi, “Jinibb nga m̄iale drrav
 puklu van womue tetajer, sete puklu vitu kele.
 Mer nga mirpok sete erres renge batun vanu se
 Atua.”^B

10

Iesu okoni tweni jinibb sen ngavöl ebut drromon eru (72) aran parwerwer

¹ Vitunen renge nanu ngel nir marsuw vajin, ko Numal otobbobbue nir m̄inij kele sopor arivi jinibb sen. Nir ngavöl ebut drromon eru, ko ni okoni tweni nir ererwi arivel arwowomu renge ni van renge ngaim ko vanu jile nga ni pia-vivitu van renger. ² Ko owrai tevir, “Lelingen ngel evi daron ne numös nga milep, ko jinibb nga marmajing rengen nir ewelili jer. Ko ngok kami kaplot, kapngoni p̄iterter tevi Numal ne numös nga ni pukoni kele jinibb ne majingen sen sopor nga parmajing renge orsel ne numös sen. ³ Kapiel, ko kaprongwose nga inu nukoni tweni kami kamsan kis kamirpe natu sipsip nir renge sel, paran renge livö ne guli rrum nir. ⁴ Sete kaptori baos rreknga narr rreknga but se kami, pijki; ko sete kaprij tevi jinibb pisan renge sel, pijki. ⁵ Ko renge naim ngabe nga kami kapan renge loloim nen, nanu womujnen nga kapwerai kapwera ‘Demat puto renge naim ngel.’ ⁶ Ko poro jinibb ne demat san p̄ilik renge naim nen,

---

B 9:62 Erpe iel, Luk os̄pe nanu san nga mok-kiri dan nga buluk mirvei, ko kem namrieni nale nga puloli mining ne nale sen piplari limjer.

ko ngok demat se kami pijpon jer jin. Ko poro pijki, ko ngok pulwi kele vini ji kami e. ⁷ Ko renge naim mawos nen ko pa kami kaplik malum pa rengen ko. Sete kapan kele renge naim lele e nir, pijki. Ko kaprro nanen sev ko kapmini nuwi sev nga marlair tevi kami. Suri erres nga jinibb ne majingen ðila nowlin. Sete kapan renge naim ko naim. ⁸ Ko renge ngaim ngabes nen nga kami kapa-pelari rengen, ko poro jinibb nen nir parir nga partekai kami kapan jir, ngok kami kapurroi sev nanen ko nga nir parlair parlingi renge no kami. ⁹ Ko kami kaploli jinibb nga marmesi renge ngaim nen parres luwi renge mesien ser. Ko kapwera tevi nir jile, ‘Lelingen ngel batun vanu se Atua evini mori pa vajin ji kami.’ ¹⁰ Ko renge ngaim ngabes nen nga kami kappelari rengen, ko poro jinibb nen nir sete parmarong nga partekai kami van jir nga kaplik tevir, ko ngok kapivare kapini renge sel ne ie ko kapwera ¹¹ ‘Erpe maw kele ne ngaim se kami nga mibbölji ðela kem, namtewasi twenir etre kami. Ko kaprongwose mae nanu ngel: Batun vanu se Atua evini mori pa ji kami.’ ¹² Nuwrai tevi kami, renge daron nga Atua pia-wera suri lat nga puto suri re jinibb jikle, ko pia-sij wor pilep renge nir ne ngaim ngok pia-asie Sotom.

Iesu otortori jinibb nga sete marosuri ni

¹³ “Wi kami mñeri Korasin! Wi kami mñeri Betsaeta! Kami nga kamok-ungasi jinibb ne vare nir, erpe mñeri Taea ko mñeri Saeton nir. Ko poro nga nelesien ngel nir nga mololir ngel nir nga kami kamlesir, poro parlolir pa renge

Taea ko Saeton, ko jinibb ne iok nuru, nolor pululwi pa tuwi nen renge nololien ser, ko paruri sunsun tera nga marmerrmerris nir, ko parlik renge niavi nabb parpelpalos e, parviseni nga arrorrmi nanu nga marsij nga marloli sarrsarre nir. ¹⁴ Niko renge daron nga jinibb jile nir ne iel ngatan, Atua pia-wera suri lat nga puto suri rer, ko pia-tor vitrangi kami piasie nga putor vitrangi mēri Taea ko Saeton. ¹⁵ Ko kami mēri Kapaneam nir, kami kamok-wera kami ma kamrres kapan renge melrin, ko ejki rres nawon. Kami parwirr tweni kami van renge bbulwil nga nabbōn mijkie.”

¹⁶ Ko ngok Iesu owrai tevi jinibb sen nir owra “Mer nga murnge kami ko ngok erpe ornge inu ko, ko mēer nga mungasi kami ko ngok erpe ongasi inu ko. Ko mēer nga mungasi inu ko ongasi mēer nga mukoni inu ko.”

Jinibb se Iesu nir ngavöl ebut drromon eru arlulwi vini jin

¹⁷ Ngok nir ngavöl ebut drromon eru (72) arlulwi vini tevi neiren nga milep, ko arwerai tevi Iesu, “Numal, demij kele nir arunge drrela kem ko arloli nanu nga namwerair renge nik nisem.” ¹⁸ Iesu owrai tevir “Ok-irpok, ko inu numteni renge metek daron nga demij muwlu lingi melrin erpe navil evil.” ¹⁹ Ko Iesu owrai kele tevir, “Kaplesi, inu nulai pa derteren tevi kami osuw. Asi pētpēti derteren se demij nir. Ko ngok niko, kami kamrongwose kapverasi numēt ko netu numēt, ko nanu san ejki rres nawon nga orongwos pulokloksi kami.

²⁰ Ko niko sete kañir suri nga nemñin nga marsij marloli nanu nga kamwerair, ko kañir ma suri nise kami Atua olir renge naul ne melrin.”

Iesu eir elep ko owra erres tevi Tata sen

²¹ Renge wosenen, Nemñin On ololi Iesu nolon owun saute neiren, ko owra “Tata, nuwra erres tevi nik, O Tata Numal ne melrin ko iel ngatan, nga nik kumloli nanu ngel nir marto teptepi renge jinibb nga norongwosien ser milep ko nir nga marongrongwos milep, ko kuviseni tevi nir nga marivi bipi kobbong. Niko Tata, erpe erres ko wor renge nom.” ²² Ko owra “Tata suk ela nanu p̄etp̄eti nir tevik, ko sete san orongwose rragrrage norrorrmien se inu, natun mawos. Tata suk kobbong esan bbölbööl orongwose. Ko sete san orongwose Tata suk, inu kobbong nga mevi natun mawos, ko nir nga inu motobbobbue nir, nir kele arongwose.”

²³ Ko Iesu erieni mawose jinibb sen nir ko owra malum bbonge tevi nir kis bbong arunge, owra “Neiren renge nir nga marlesi meter e nanu nga kami kamlesir ngel nir. ²⁴ Nuwretun nuwrai tevi kami, propet elep, ko numal nga marlelep owun saut armerreni parlesi nanu ngel nir nga kami kamlesir ngel, ko setete arlesir te, ko arwera parunge nanu nga kami kamrunger ngel, ko setete arunger te.”

Nale rrongrrongvi ne m̄eri Sameria nga m̄irres

²⁵ Ko jinibb ne nevsivsenien ne nale nesesreien san otur mera ko owra purrowrrowe Iesu, owra “Numal, inu bololi isev ko, ko ßela mauren nga muto tuwi ngok vini?” ²⁶ Ko Iesu owra lweni tevi,

“Naul On owra sey re iok? Kueve kulesi owra erpese?” ²⁷ Ko m̃ernen owra lweni tevi Iesu, “Ko Naul On owra ‘Nik kupmerreni Numal Atua som tevi nolom totoklai, ko mauren som totoklai, ko derteren som totoklai, ko tevi norrorrmien som totoklai; ko kupmerreni selem pirpe nik mawos.’ ” ²⁸ Ko Iesu owra lweni tevi m̃ernen, “Nik kuwrai erres p̃elak ko; ko nik kuploli pirpok ko, ko kuplai mauren nga muto tuwi ngok vini.” ²⁹ Ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien emrreni wor piviseni nga ni mumomsawos, ko osusi kele tevi Iesu owra “Ko isi ko evi selek nen?”

³⁰ Ko Iesu owra lweni tevi renge nale rrongr-rongvi ngel: “Jinibb san ojubbul Jerusalem van ngatan e Jeriko. Ko daron nga mivijuri sel mivini ko etaole jinibb venaon nir marpelari jin. Ko arrul totoni ko arla joron nir, ko arevji emijmij, ko arivel lingi ematur jer renge jeli sel otomori pimij. ³¹ Mian ko sete epriv ko jinibb ne sulsulen san ojubbul kele renge sel nen vini. Mivini ko elesi m̃ernen; ko etalev van renge devje sel e, ko easie evel lingi. ³² Ko erpok kele renge Livaet san. Ni kele evini, evini kele renge lat nen ko elesi m̃ernen kele. Ko etalev kele van renge devje sel e, ko asie evel lingi. ³³ Vitunen vajin ko m̃eri Sameria san evel vini evijuri sel nen kele. Mivini renge lat nen, ko elesi m̃ernen mimatur mutomori pimij, ko orrorrmi lengleng. ³⁴ Ko evan jin, ko ela oel ko norro, etwasi vaseni niben nga marmetmetvir e nir ko ekai orer. Ko owosi elngi esakel mare renge dongki sen, ko elai van renge naim san nga marok-mosi rengen, elngi

elik rengen ko emetmete. ³⁵ Ko renge mevinen renge rorong susu nen vajin, ko oroni tweni nevõt sopor ko elair tevi m̃er nga naim sen nen, ko owrai tevi, 'Kupmetmete m̃erel ko pa iel. Ko poro nga kupa-lokloksi kele nevõt som sopor rengen, ko ngok daron nga bea-luwi vini ko bea-kele lweni tevim.' " ³⁶ Ko Iesu owrai tevi m̃er nga mususi tevi nga, owra "Nik renge norrorrmien som, kurrormi erpese renge nir nga itul ngok? Kurrormi nir si nen ko erpe pivi selen e m̃er nga jinibb venao marevji ngok?" ³⁷ Ko m̃ernen owra "Rrek m̃er nga murrormi ni nen ko." Ko Iesu owrai tevi m̃ernen, "Kupiel, ko kupan kuploli pirpok."

Iesu evan renge ngaim se nesevin eru

³⁸ Ko nir artutur suri sel ko arini renge ngaim san. Ko nesevin ne ie san, nisen ewajie Marta, vinnen etkair aran renge naim sen. ³⁹ Ko vinnen tasin san nisen ewaji Merri. Ko Merri nen evini ko elik ngatan ji Iesu morie ðelan, ko omurrarrong nale se Iesu nir. ⁴⁰ Ko Marta ornge esij e nga majingen milep, ko ni bbong m̃isan m̃iplaker. Ko evini ji Iesu ko owrai tevi, "Numal, sete kurrormi nga tasik mivel lingi inu, ko inu bbong m̃esan m̃eplak? Kupwerai tevi ni pivini pipatevi inu." ⁴¹ Ko Numal owra lweni tevi, "Marta, Marta, nik kurnge esij suri nanu elep p̃elak ko pa ngok. ⁴² Ko nanu sansan kobbong erres temijpal. Ko ngok niko Merri otobbtobbue ngel, nga sete san orongwos p̃ilai tweni kele jin."

11

Verusen se Numal nga ni mivisviseni tevi kerr

¹ Nabong san Iesu esan evan olot renge lat san. Ko daron nga musuw vajin ko olwi vini ji jinibb sen e nir. Ko jinibb sen san owrai tevi, “Numal, kupvisviseni kem e loten, pirpe Jon mivisviseni jinibb sen e nir marok-lot.” ² Ko Iesu owrai tevir, “Daron nga kami kaplot e ko kapwera i pirpel: ‘Tata se kem, nistem on. Nammerreni jinibb jikle nir partorim p̄irres. Nammerreni nik batun vanu som pivini iel ngatan. ³ Ko kuplai nanen pivtere kem lelingen, nabaani. ⁴ Ko kuptelasi tweni nololien se kem nir, pirpe kem namtelasi tweni nololien se nir nga marloli m̄isij tevi kem. Ko sete kuploli nanu parini parrowrrow p̄elake kem.’ ”

⁵ Ko Iesu owra tevir, “Kami si poro selen otoa ko pia-van ji selen nen nat nga m̄irrang vajin, ko puwrai tevi, ‘Ai sile, kupla pa niv p̄itul tevik. ⁶ Suri selek san otutur vini jik eatur vitan ni le, ko nanen nga namrro lingi sete sapon ojpon jer nga b̄elai tevi purroi.’ ⁷ Ko selen nga m̄ilik loloim nen puwrai lweni tevi, ‘Sete kupvijajeng rengok, nuplaji ore pa metali osuw, ko kem natuk nir nammatur pa renge milnge kem osuw. Setemun nurongwos bemra b̄ela nanu san tevim.’ ⁸ Nuwrai tevi kami, ewretun evi selen nga m̄irres, ko pumusus ko nga pimra p̄ilai tevi. Ko suri bbong mungoni malume m̄iterter, mian ko ni pimra ko p̄ilai tevi pusorsan tevi nga m̄ernen mimrreni. ⁹ Ngok niko inu nuwrai tevi kami, Kapngoni, ko Atua pia-lai ko tevi kami.

Kappej, ko Atua pia-loli kaplesi ko. Kapututi, ko Atua pia-tasi metali nen tevi kami. ¹⁰ Suri nir jijle nga marok-ngoni para-lai, ko nir jijle nga marok-pej para-lesi, ko nir jijle nga marok-ututi metali, para-tasi metali nen p̄it̄pir tevir. ¹¹ Kami si nga mivi tata, poro natun pungoni niv tevi, ko ni p̄ila nevöt tevi purroi? Rreknga poro pungoni mesal tevi, ko ni setemun p̄ila mesal nen tevi, ko p̄ila num̄et tevi purroi? ¹² Rreknga poro pungoni narrlu nato tevi, ko ni p̄ila netu num̄et tevi? Ejki rres nawon! ¹³ Ia ko kami kamivi jinibb nga marsij nir, ko kami kamrongwose kobbong nanu nga marres nir nga kapa-lair tevi natu kami nir. Ko ngok Tata se kami nga m̄ilik renge melrin, ni asi wore tata se kami nir. Ko ni pia-lai Nem̄in On tevi nir nga marngoni tevi ni.”

Jinibb sopor arwera Iesu okloli nanu nir renge derteren se Demij

¹⁴ Nem̄in nga m̄isij san evi nabbut, ko esilvi jinibb san ko ololi m̄ernen sete ok-rongwos pok-rij. Ko daron nga Iesu muoji tweni nem̄in nga m̄isij nen renge m̄ernen, ko m̄ernen erij luwi vajin. Ko delung artaol lenglenge. ¹⁵ Ko jinibb sopor arwera “Bielsepul ko, numal se demij nir, ela derteren ngok tevi, niko mok-oji tweni demij nir ngok e.”

¹⁶ Ko nir sopor arrowrrowe ni arpej nelesien ne melrin renge ni nga puloli parlesi. ¹⁷ Ko Iesu orongwose norrorrmien ser ko owrai tevir, “Poro batun vanu san p̄iteri wukari p̄ieru e, ko pipalpal luwi tevi ni, ko sete orongwos putur

te. Ko poro metka san p̃iteri wukari p̃ieru e ko p̃itre lweni ni, sete liken sen orongwos p̃irres te renge nabong pisan. ¹⁸ Ko ngok poro Demij p̃iteri wukari pieru e ko p̃itre lweni ni, ko batun vanu sen putur pirpese? Suri kami kamwera inu nuoji tweni demij nir renge derteren se Belsipa. ¹⁹ Ko poro nga weretunen inu nomok-oji tweni demij nir renge derteren se Belsipa, ko kami natu kami nir arok-oji tweni demij nir renge derteren se isi? ²⁰ Ko weretunen inu nomok-oji tweni demij nir renge Atua nevren ne derteren, ko ngok niko batun vanu se Atua evini pa ji kami ko osuw.

²¹ “Daron nga jinibb nga m̃iterter mutori joro nuval sen nir mutur metmete naim sen, ko ngok joron nir arto erres malum renge naim sen. ²² Ko daron nga jinibb nga m̃iterter asie m̃ernen mivini ko epalpal tevi m̃ernen mianan ko oji tweni, ko ngok ela joro nuval sen nir nga ni m̃ilngi nolon renger, ko ela joro m̃ernen, ko owlwlu tevi selen nir.

²³ “Mer nga sete miptevi inu, m̃ernen etre inu ko, ko m̃er nga sete miptevik nomorser kortoni jinibb nir, oji tututwenir ko.

Nem̃in nga m̃isij nen orongwos pulwi kele

²⁴ “Nem̃in nga m̃isij san daron nga mivare lingi jinibb san ko evel p̃etp̃eti renge lat nga nuwi mijkie nir, epejpej lat san nga pumosi rengen. Ko poro sete elesi lat san, ko owra ‘Bolwi kele wor van renge naim suk nga meivare ren nga mevel lingi.’ ²⁵ Ko renge daron nga pulwi vini e, ko p̃ilesi nga aruraki vaseni pa loloim nen erres, ko arlingi nanu jile nir arto jile pa erres

rengen. ²⁶ Ko nem̃in nga m̃isij nen pian vajin ko p̃ilesi kele nem̃in nga marsij ebut nga marsij asi wore ni, ko piptevir parluwi van parsilvi lweni m̃ernen. Ko m̃ernen mauren sen nga vitunen p̃isij p̃erp̃er vajin p̃iasi nga womunen.”

Neiren weretunen

²⁷ Daron nga Iesu muwra jile nanu ngel e nir musuw, ko nesevin san nga nir delung marlik erij drrelan elep van mare owra “Neiren renge nesevin nga mivesi nik, ko m̃ila nasus tevim kumsus rengen.” ²⁸ Ko Iesu owra “Rrek erpok ko, ko mare renge iok, neiren renge nir nga marunge nale se Atua ko martor totonir kele renge nolor.”

Jinibb armerreni parlesi nelesien san

²⁹ Delung elep nga elep arini korti ji Iesu, ko Iesu owra “Dul ngel arivi dul nga marsij, ko armerreni parlesi nelesien. Ko ejki rres nawon, sete mea-la mun san tevir. Sansan kobbong, nelesien nga miplari ji propet Jona tuwi. ³⁰ Erpe Jona evi nelesien se m̃eri Nineve nir tuwi, ko ngok pirpok ko Jinibb Mawos pivi nelesien se dul nga lelingen ngel nir. ³¹ Ko nesevin nen nga mivi numal nga milep renge Saot pia-tur imare tevi jinibb ne dul ngel nir renge nabong nga Atua pia-wera suri lat nga puto suri tevi jinibb nir, ko pia-wer lokloksi bbong nir, puwra ‘O, kaplesi, inu nuvel renge bongsi vanu vini nga borngororongwosien se Solomon, ko erpese kami sete kamrunge nale se san nga milep asi wor Solomon, ko m̃ilik tevi kami bbong?’ ³² Ko renge nabong nga Atua pia-wera suri lat nga

puto suri tevi jinibb nir, m̃eri Nineve nir paratur imare ko tevi dul ngel nir ko parongwos parwer lokloksi bbong sel se kami nir, parwera 'O, kaplesi, daron nga namrunge Jona m̃iwerwer e tuwi, ko nolo kem olululwi renge nololien se kem nir. Ko erpese kami nolo kami sete olululwi daron nga kamrunge san nga milep asi wor Jona m̃iwerwer tevi kami?'

Nale rrongrrongvi ne nasul

³³ "Sete jinibb san osli jile nasul osuw mian ko otori ngatan, ejki; putori mare sapon, ko puloli jinibb jile parlesi moron. ³⁴⁻³⁵ Mete jinibb erpe moron ne niben. Poro nga metem p̃iñerer, ko moron puwun saut re nibem totoklai. Ngok owra puwra, poro nga nolom p̃irres, ko mauren som totoklai kele p̃irres. Ko poro nga metem p̃isij, ko nemalik puwun saute nibem totoklai, suri metem erpe moron ne nibem. Ngok owra puwra, poro nga nolom pukul, ko mauren som totoklai kele p̃isij jile. ³⁶ Ko poro mauren totoklai se kami parwun saute moron, ngok pimor vaseni p̃etp̃eti mauren se kami ko, sete lat sapon mara-jipon jer."

Iesu otortori Parasi sapor ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien sapor

³⁷ Daron nga Iesu m̃irij jile musuw vajin, ko Parasi san ongoni ni, owra ni pian p̃iaan tevi ni. Ko Iesu evan loloim esakel eaan. ³⁸ Ko daron nga Parasi nen m̃ilesi mirpok, ko bbösa nga milep elai ni e suri. Suri nga Iesu sete ejevavöl owomu mian ko vitunen ko ni pia-aan. ³⁹ Ko Numal owrai tevi m̃ernen, "Kami Parasi kamok-rrawe

vare ne biles nir ko plet nir, ko renge nolo kami nir arwun saute nanu nga marsij nir. ⁴⁰ O kami nga kamlengleng temijpal, sete kamrrormi nga Atua nga muloli vare nen e, ni kele kobbong ololi nolon e? ⁴¹ Kami kapla nanu nga marto renge nolo biles se kami ko nolo plet se kami tevi beres nir, ko nanu jile nir parwokwok vajin ji kami.

⁴² “Wi kami Parasi nir, pia-sij wor pilep niko renge kami, suri kami kamok-þelak milep suri nanu nga marþer jer, ko nanu nga marlelep nir nga moro kaplolir, kamlingi kurtwenir. Suri kamok-þelak suri nanu nga marþer jer, erpe roi warreng nir erpe min ko ru, nga kapeveve þetþetir, ko kamla tweni songovlör nga kaplair tevi Atua. Ko erpok erres kobbong kaploli; ko nanu nga n̄isij nen evi nga kamlingi kurtweni nanu nga marlelep nir, erpe murrun mawos ko merrenien nga kapmerreni lenglengen Atua.

⁴³ “Wi kami Parasi nir, pia-sij wor pilep niko renge kami. Kami kammerreni kapok-sakel renge nai seksekal nga mare nir renge loloim ne naim ne loten nir, ko kammerreni jinibb partori kami daron nga marsekai kami re lat ne nanen.

⁴⁴ Wi pia-sij wor pilep niko renge kami. Kamirpe dubb nga sete marusi ore nivev rer, marto kiskis nawon, ko jinibb sete marongrongwos rragrrag nir; ko marivel rer marbbötbböt rer, ko ololi arrokkitkit þetþetie.”

⁴⁵ Ko san renge jinibb ne nevisvisenien ne nale nesereien owra lweni tevi Iesu owra “Jinibb nevisvisenien, daron nga kumwera nale ngok e nir, ko ngok kulokloksi kem kele.” ⁴⁶ Ko Iesu owra “Wi pia-sij wor pilep niko renge kami

kele jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir, suri kami kamok-jingteni nanu nga marrow milep renge birpari jinibb nir nga sete marongwos parwosi luwer, ko kami ma kammusus lengleng kapjipari majingen ser sapon. ⁴⁷ Wi pi-asij wor pilep niko renge kami, suri kamok-juroi dobbi propet nga tuwi nir, nga tata se kami nir marevji pinir marmij. ⁴⁸ Iok kamviseni emawos nga kami kele kamkorti renge majingen nga marsij se tata se kami nir. Suri nir arevji pinir, ko kami vajin kamok-juroi dobbir. ⁴⁹ Ko erpok Atua ospe suri pa renge norongwosien sen owra 'Bea-koni propet nir ko aposol nir vini jir, ko nir sopor parevji pinir, ko nir sopor parloli pisij tevir parojir.' ⁵⁰ Ko niko drra propet jile nir nga apu se kami nir marevji pinir tuwi, kami ko dul ngel kapa-la norongen nga misij nen. ⁵¹ Nuwretun nuwrai tevi kami, mitipatun renge drra Apel, mivini mijpari drra Sekaraea nga marevji renge Naim On se Atua renge livö ne nawot ko lat nga muon. Nuwretun nuwrai tevi kami, kami ko dul nga lelingen ngel, kapa-la norongen nga misij ne nanu ngok jile nir vajin.

⁵² "Esij wor elep niko renge kami jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir, suri kami kamkikiore metali ne norongwosien ko kamsilveni ki nen. Ko kami kele sete kaman renge loloim nen, ko kamok-wer ore jinibb nir nga marwera paran renge loloim nen."

⁵³ Mian ko Iesu evel lingi naim nen, ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir ko Parasi nir arij esij tevi ko arsusi nanu elep. ⁵⁴ Nir aro-teravi Iesu nga poro puwra jabble nale pisan nga

nir parlai ni rengen.

12

Iesu erij tere murrun nga jinibb sel sen mïeru e

¹ Renge daron nen meling jinibb nga milep arini arser korti ji Iesu renga lat san. Nir evi nuvasngavöl vavis kis wor, ko artur lililjir p̄elak nir, ko arbbötbböt renga drrun ßelar. Ko Iesu owra womue tevi jinibb sen nir owra “Kami kapmetmet ko wor renga is se Parasi ngel nir, renga murrun nga sel ser eru ngok e. ² Ko nanu jile nga jinibb martawi ore nir, mian ko Atua piraji vasenir parto limjer. Ko nanu jile nga jinibb marsilvenir, mian ko Atua pulolir parto limjer, jinibb parongwoser. ³ Ko nanu jile nga kami kamok-suþer renga nat nga mupong, mian ko Atua puloli nga jinibb parsuþer renga nat nga mïirin.

Ko nanu jile nga kami kamok-sur vijvije renga boro jinibb nir renga loloim, mian ko parkaile parwerai van mare jer.”

Jinibb se Iesu sete erres re parmetutue jinibb nir

⁴ Iesu owra “Selek nir, inu nuwrai tevi kami, sete kapmetutue jinibb nir nga marongwose parevji pini bbong nibe kami nir, mian ko vitunen setemun arongwose parloli kele nanu pisan. ⁵ Inu bosusur metu le ngel tevi kami, bowrai tevi kami isi nga parmetutue. Parmetutue Atua kobbong. Ni kobbong orongwose pirevji pini jinibb, mian ko vitunen ni orongwos

piwirre van renge lat ne nejijkien. Suri derteren sen otoa. Ngok ni ko ma kami kapmetutue.

⁶ “Kami kamrongwos pae nga jinibb nir arok-wulwule numön nga wowarrens elim nowlir evi nevöt eru kobbong. Ko renge no Atua, sete okkulu jabble san emalie, ejki. ⁷ Ko kaplesi jomro batu kami ngok nir; Atua orongwos p̄etp̄eti nir, sete san ejki. Atua tetajer emetmete kami erres p̄elak. Ko ngok niko kami sete kapmetutu, ni emrreni kami elep nga elep, asi jer wore numön ngok nir.

Mer nga muwowrai “Inu nuvi jinibb se Iesu.”

⁸ “Inu nuwrai tevi kami, Mer nga sete mimtutu nga puwowrai inu nisek renge no jinibb nir, inu kele Jinibb Mawos bea-wowrai ni nisen renge no anglo se Atua nir. ⁹ Ko m̄er nga mimtutu ko mivilvil ore inu nisek renge no jinibb nir, ngok inu kele bea-vilvil ore ni nisen renge no anglo se Atua nir. ¹⁰ Ko m̄er nga m̄irij melmelas ko osopsope inu Jinibb Mawos, mian ko Atua orongwos p̄itlasi tweni ni. Ko m̄er nga m̄irij melmelas ko osopsope Nem̄in On, m̄ernen Atua sete orongwos p̄itlasi tweni rragrrage ni.

¹¹ “Ko inu nuwrai tevi kami: Mian ko jinibb para-revei kami van renge naim gortien ji numal nga marlelep nir nga nir parwera suri nanu nga kamloli, lat nga puto suri re kami. Ko kami sete kapmetutu kaprrormi p̄elake sev nale ko nga kami kapwera lweni. ¹² Suri renge daron nen mawos malum ko pa, Nem̄in On pia-wera nale mawos nen tevi kami nga kami kapa-werai.”

Jinibb nga marser kortoni joror milep

¹³ Ko nir san renge meling jinibb ngel nir owrai tevi Iesu owra “Jinibb nevisvisenien, kupwera tevi tuwak nga ni puwngani joro tata se komru nir nga ni mimetmete nir, pivsese komru korti. Suri ni omusus puwnganir.” ¹⁴ Ko Iesu owrai tevi mñernen owra “E mñerel, inu sete nuvini tweni nga bospe suri nanu nga marirpok.” ¹⁵ Ko mian ko ni owrai tevi jinibb nir owra “Kami kapmetmet wor kami ko pñirres, ko kaptor ore nolo kami nga kamok-merrmerreni nijor e nir. Suri jinibb mauren sen weretunen sete arloli nanu ngok e ko nir, nga marivi joron ngok.”

¹⁶ Ko Iesu owra nale rrongrrongvi san tevir, owra “Jinibb san nga joron milep, orsel sen nanen elep nga elep ren. ¹⁷ Ko ni orrorrmi ko owra ‘Inu bololi pirpe le vajin, suri bepe ne nanen suk ewelili pa. Bololi pirpese le vajin?’ ¹⁸ Ko ni orrorrmi renge nolon owra ‘A, nurongwose lat nga bololi surie; bololi pipel le, berrarre tweni bepe suk ko beli pilep lengleng vajin, ko belngi nanen suk nir ko jorok nga marres nir rengen. ¹⁹ Ko bowrai vajin tevi nemik, ‘Jorom nga marres elep nga elep lengleng, evter nga nik kuplik vajin sia pilep nga pilep lengleng. Kuþaan ko kupminmin pñirres, ko kuþir vajin.’ ²⁰ Ko Atua owrai tevi mñernen owra ‘O, nik nga kumlengleng temijpal! Suri nata mupong nga lelingen belai tweni nemim. Ko nanu nga kumajing nir ngok, ko nanu nga kumlingir ngok nir parivi se si ko vajin?’ ” ²¹ Ko Iesu owra “Pia-irpok ko renge jinibb nga marser kortoni joror milep nga mivi

se nir kis bbong, ko iok renge no Atua sete joror oto rragrrage, ejki rres nawone.”

Atua orongwose pimetmete kami ðirres

²² Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, “Suri nanu ngel ko inu nuwrai tevi kami, Sete erres nga kami kaprrorrmı ðelake mauren se kami, ko kapwera ‘Mian ko rraprro sev le lelingen?’ Ko sete erres keke nga kami kaprrorrmı ðelake nibe kami, kapwera ‘Mian ko rrapla sunsun nga rrapuri ngabe le?’ ²³ Mauren evi nanu nga milep wor, nanen evi bbong nanu nga welili. Erpok keke, nibe kerr evi nanu nga milep wor, sunsun evi bbong nanu nga welili. Ko Atua elai pa nanu nga morlelep nen nuru; ko suri sev kami kamrrorrmı sete orongwos ðıla keke nanu nga wowarrenc ngok nir tevi kami?

²⁴ “Kaplesi numön nir; sete nevrer artoe, sete aruw te, ko sete arok-tawe wenen nurrer te, ejki, ko ðeße ser ejkie. Ko Atua ok-la wor nanen tevir. Ko ngok renge no Atua kami kamrres asi wore numön ngok nir.

²⁵ “Kami kamrrorrmı jinibb nga mok-ðelak mok-rrorrmı mauren sen nga mumrrol jer bbong, orongwos puloli mauren sen pipriv asi keke wor? Ejki! ²⁶ Ko suri nga kami sete kamrongwos kaploli nanu nga marwowarrenc ngel nir pirpe nga ngok nen nir, ko suri sev kami kamok-rrorrmı ðelake nanu mñinj nga ngak nen nir suri mauren se kami?

²⁷ “Kami kaprrorrmı ta nevngu sekavöl. Sekavöl sete emajing erpe jinibb, ko sete evitvit te. Ko inu nuwrai tevi kami, numal Solomon

kele tuwi ori sunsun nga marres ðelak nir, ko sete arres arirpe nevngu sekavöl ngok san. ²⁸ Atua emetmete mösmös ne orsel nga parmaur lelingen ko mevinen mun parsulir ko pa; ko ngok ni pimetmete wor kami pilep ðiasi wor womu renge mösmös, O kami nga nosurien se kami ewelili.

²⁹ “Ko sete kaprrorrmı ðelake nanen nga kami kaprroi, ko nuwi nga kami kapminir, rreknga kaprrorrmı nanu pilep ðelak. ³⁰ Nanu ngel nir jinibb jile nga marlik iel ngatan nir nga sete marosuri Atua arok-rrorrmı ko arok-pej. Ko Tata se kami ma orongwos pae sev nga nevre kami marmumrrol ren. ³¹ Ko nanu nga milep nen nga kami kaploli, kapðelak nga kapsil van renge batun vanu se Atua. Ko ni pia-lai kobbong nanu ngok nir tevi kami. ³² Sete kapmetutu te, kami meling welili. Suri Tata se kami orongwose erres nga ni pia-la batun vanu sen tevi kami.

Jinibb nga joron milep renge no Atua

³³ “Kapwulwule joro kami, ko kaplai nevöt nen tevi ðeres nir. Ko re sel ngok ko, erpe kami kamvati narr se kami nga sete marongwos parmutmut, ko kamlingi joro kami parto renge melrin. Lok sete arongwos parsij, ko jinibb ne venao sete orongwos pian, ko momom sete orongwos pulokloksir. ³⁴ Suri nga ngabe nga narr se kami puto rengen, ko ngok lat nen ko nolo kami puto rengen tetajer.”

Jinibb se Iesu nir parmetmet ko wor tetajer terai Iesu pulwi vini

³⁵ Ko Iesu owrai kele tevi jinibb sen nir “Kami kapmetmet ko wor tetajer terai inu bolwi vini. Ko kapserteni netatuw se kami p̄iterter, ko kapsuli laet se kami pimor metmet. ³⁶ Kami kapirpe jinibb ne majingen nga m̄ilik terai numal sen daron nga ni pulwi renge nanen ne totkoi sen e vini. Ko daron nga pulwi vini ko pututi metali, ko nir partasi metali pivesane tevi ni. ³⁷ Neiren renge jinibb ne majingen nen nir, suri nir sete armatur te renge daron nga numal ser mivini, ko m̄ilesi nir markulu metmet terai ni mulwi vini. Nuwretun nuwrai tevi kami, ni puloli p̄irres p̄elak tevir; p̄ila netatuw sen p̄itatuwe, ko puloli nir parlik ngatan, ko p̄ila nanen tevir paraani. ³⁸ Ko poro pulolola sapon, pia-vini renge nat p̄irrang sapon rreknga nat p̄isal p̄irin, ko p̄ilesi lartul nen nir parok-teravi malume p̄irpok, ko ngok neiren renge lartul nen nir. ³⁹ Ko kami kaprongwose nanu ngel: Poro nga jinibb san purongwose daron mawos nga jinibb venao pivini e, ko ni sete orongwos pivel lingi naim sen; pimetmet ko wor, puloli m̄ernen sete orongwos p̄iasi van. ⁴⁰ Ko p̄irpok kele ko, kami kele kapmetmet ko wor, suri Inu Jinibb Mawos dea-vini renge daron san nga kami sete kaprrormi rragrrage nga inu bolwi vini rengen.”

Nale rrongrrongvi ne jinibb ne majingen eru

⁴¹ Ko Pita owrai tevi Iesu owra “Numal, kuwra nale rrongrrongvi tevi kem kis lebbong, rreknga tevi jinibb jikle nir?” ⁴² Ko Numal owra lweni tevi “Ia, ko kuprunge ta nale ngel: Jinibb si nga

m̃ilngi nolon re majingen nga numal sen m̃ila tevi, ko evi jinibb ne majingen nga norongwosien sen mutoe. Ni evi jinibb san nga numal sen p̃ilngi pimetmete naim sen jile, ko p̃ila nanen tevi jinibb sen nir renge daron mawos nen. ⁴³ Neiren renge m̃ernen daron nga Numal sen pulwi vini e ko p̃ilesi nga ni puloli pirpok. ⁴⁴ Nuwretun nuwrai tevi kami, m̃ernen ko numal sen p̃ilngi ni pivi batu jinibb nga pimetmete joron nir.

⁴⁵ “Ko poro jinibb ne majingen nen purrorrmi renge nolon puwra ‘Numal suk ololola lengleng renge nga pulwi vini,’ ko p̃itipatun pivirrvirrali jinibb ne majingen nir, ko pian ko piminmin ko pivi jinibb ne botminminen. ⁴⁶ Mian ko numal se jinibb ne majingen nen pulwi vini renge nabong san nga m̃ernen sete murongwos rragrage. Ko numal nen piwirr tweni m̃ernen, ko puloli ni pian p̃ilik p̃isij p̃erp̃er tevi jinibb nga marsij ko nga nosurien ser mijkie.

⁴⁷ “Jinibb ne majingen nga murongwose pa sev nga numal sen mimrreni nga ni puloli tevi ni, ko sete muloli te nanu nen, m̃ernen numal sen pia-virrvirrali temijpale. ⁴⁸ Ko m̃er nga ma sete murongwose nanu nga numal sen mimrreni, ko muloli nanu nga musorsan tevi pa nga parvirrvirrali rengen pilep suri, ko ejki, parvirrvirrali puwelili kobbong suri. Erpok ko, jinibb si nga marla nanu milep tevi, m̃ernen parngoni nanu pilep jin; ko jinibb si nga Atua m̃ilngi pa nanu milep renge nevren, m̃ernen Atua emrreni p̃imajing majingen nga marlelep.

Iesu ololi jinibb nir arwij ngasngasu

49 “Inu nuvini nga bosor tweni nabb renge iel ngatan. Ko nabb nen ein pa, ko poro puror ko inu bololi sev? Inu ßeir lengleng. 50 Ko nanu erwen le ngel, baptaesen san nga muto malum, nga inu bepaptaes rengen; ko inu nomok-runge esij e, pian pian pijpari nanu ngel pivini ðiasi; ko osuw vajin. 51 Kami kamrrormi nga inu nuvini tweni nga ßela demat tevi iel ngatan? Ejki rres nawon! Inu nuwrai tevi kami, sete ßela demat, ko bowjuwje ma jinibb ko parwijwij ngasu nir. 52 Ko etipatun le pa ngel ko ðitajer tevi le pa, metka san nir pielim parlik korti renge naim pisansan. Ko nir ðitul partere nuru ðieru, ko nuru ðieru portere nir ðitul. 53 Tata ko ðitre natun norman, ko natun norman ðitre tata sen. Ko tasu ðitre natun nesenwarreng, ko natun nesenwarreng ðitre tasu sen, ko lekter ðitre nesevinli sen, ko nesevinli sen ðitre ðilen lekter.”

Jinibb nir parlesi wose wor nelesien ne daron se Iesu ko

54 Ko Iesu owrai kele tevi delung nir owra “Daron nga kami kamlesi nabor marimare mar-mot korti milep lat san, ko kamrongwos pae ko evesane, ko kamwera ‘Naus pus ko’, ko mian ko erpe nga kami kamwerai. 55 Ko daron nga kami kamlesi ling murrwurrweli tolu, ko kamwera ‘Nat pututun ko pilep’, ko mian ko erpe nga kamwerai. 56 Kami nga kamiel renge sel eru! Kamrongwos kapwera suri nelesien nga kamlesir renge iel ngatan ko renge melrin. Nanu nawon ngok nir kami kamlesi woser. Ko erpese

rengé daron se inu nga lelingen ngel? Erpese kami sete kamrongwose kaplesi wose nelesien nen te mijki?

Jinibb se Iesu pian ko wor ãirij tevi ñer nga ñitre ni

⁵⁷ “Ko erpese nga kami lweni sete kamrongwose kapwera suri nanu nga marres nir marsorsan nga moro kaplolir? ⁵⁸ Poro nik ko ñer nga kamru komorlat koporivel korti koporan ji numal nga pusþe lilane, ko daron nga komorivel rengé sel e, ko kupwerai lilane tevi ni. Poro pijki, ko ni tilngim van rengé nevre numal, ko numal tilngi nik van rengé nevre polis, ko polis tilngi nik van rengé naim ne nekaien. ⁵⁹ Nuwrai tevi nik, sete kurongwos kupivare rengé ie pijpari wor kupla jile ko nevöt nga marlingi ko marwera kuplai.”

13

Jinibb nolor pululwi rengé nololien ser

¹ Ko jinibb sopor arlik ie rengé daron nen ko arini ji Iesu. Ko arsuþe suri ñeri Galili sopor nga marloli sulsulen van ji Atua, ko Paelet otur imare ko erevji pinir re daron mawos nga marloli sulsulen. ² Ko Iesu owra lweni tevir “Ko ngok suri mirpok ngok, kami kamrrorrmí ñeri Galili ngel nir arsiþ womu ne wor ñeri Galili jijle nir, suri nga marpal mirpok? ³ Inu nuwrai tevi kami, Ejki. Poro kami sete nolo kami pulululwi rengé nololien se kami nir nga kamok-lolir, kami kele kapmij kapjijki pirpe nir. ⁴ Ko nir esngavöl drromon owil (18) nga naim nga muwu mare

rengé Saeloam mimav ko mirevji pinir; kami kamrrormi nir arsiw wor easie nir m̃inij nen nir nga marlik rengé Jerusalem? ⁵ Ejki rres nawon! Inu nuwrai tevi kami, poro kami nolo kami sete pulululwi rengé nololien se kami nga kamok-lolir, kami kele kapmij pirpe nir marjijki ngok.”

Nale rrongrrongvi ne nai nga sete m̃iwen

⁶ Ko Iesu owra nale rrongrrongvi ngel tevir, owra “Jinibb san orwi nai pik san rengé orsel sen. Mian ko evini epej wenen rengen, ko sete elesi san rragrag. ⁷ Ko owrai tevi m̃er nga mimetmete dan sen, owra ‘Kuplesi, sia itul le pa mevini mepej nai pik ngel wenen rengen, ko sete nulesi te san. Kupta bburi piravij ngatan, erpese mimni nawone suwe dan?’ ⁸ Ko m̃er nga mok-metmete dan sen owra lweni tevi owra ‘Numal, kuplinglingi pa putur kele mun rengé sia ngel, ko inu ðeli rrale bbulwil rengé batun, ko bololi lilane dan p̃irres rengen. ⁹ Ko poro nga pia-wen vajin rengé sia nga vitu, ko ngok erres ko. Ko poro nga pia-jiki, ko kupa-ta bburi ko pivitan ngatan.”

Iesu ololi dure nesevin san nga murru otur rramos luwi rengé nabong ne Sapat

¹⁰ Ko Iesu ok-visviseni rengé loloim ne naim ne loten san rengé nabong ne Sapat. ¹¹ Ko nesevin san nga nem̃in nga m̃isij m̃isisilvi muloli mimsi sia esngavöl drromon owil (18), nga duren murru jer, sete murongwos putur rramos rengé nabong san, elik ie. ¹² Ko daron nga Iesu m̃ilesi vinnen ko owra “Vinel! Kuprres ko pa rengé mesien som nga muloli duren murru ngok.”

¹³ Ko Iesu elngi nevren renge vin nga, ko erres evesane renge duren nga murru nga, ko osrövi Atua.

¹⁴ Ko numal ne naim ne loten ololarsi lenglengse Iesu suri nga muloli vinnen mĩrres renge nabong ne Sapat, ko ni erij otortori delung nir, owra “Nabong ouwon kis nga jinibb puloli majingen rengen, ko kapini renge nabong nen nir ko kami kaprres renge mesien se kami nir, ko sete nabong ne Sapat, pijki!” ¹⁵ Ko Numal owra lweni tevi owra “Kami nga kamiel renge sel eru! Sete kami sisamis kamok-telasi buluk se kami rreknga dongki se kami renge nabong ne Sapat, ko kamok-iler van renge nuwi parminmin?” ¹⁶ Ko vinel evi metka se Epram san nga Demij mĩsre totoni ni renge sia esngavöl drromon owil, ko erpese sete erres renge ni pivel sisarow renge nabong ne Sapat?” ¹⁷ Nale sen nga muwrair ngel nir arloli devje nuval sen nir nor eta dan. Ko delung arir elep suri nanu nga marres nga ni mulolir.

Nale rrongrrongvi ne jelangi nubek

¹⁸ Iesu owra “Batun vanu se Atua erpe sev, ko sev osorsan tevi nga inu bowra rrongrrongvi rengen?” ¹⁹ Erpe jelangi nubek san nga muwelili jer, nga jinibb mĩlai ko murwi renge dan sen. Ko etiv pelari, ko emaur, evi nai nga milep san; ko numõn ne mesa nir arow vini, arsakel renge rengsin, ko arjali menuner rengen.”C

C **13:19** Erpe iel, Luk orrongrrongvi batun vanu se Atua erpe jelangi mastat, ko suri mastat ejki iel, namlingi nubek, nga puloli mining ne nale se Luk piplari limjer.

Nale rrongrrongvi ne is

²⁰ Ko Iesu owra kele “Batun vanu se Atua erpe sev? Ko sev osorsan tevi nga inu bowra rrongrrongvi ren? ²¹ Osorsan tevi is nga nesevin mĩlai ko mĩlengi renge besin ne plaoa itul kis, mian ko mipau jijle vajin.”

Metali nga welili

²² Mian ko Iesu evel suri sel sen evel rrrurngi ngaim nga marlelep nir ko ngaim nga marwowaareng nir; ko ok-visviseni jinibb nir; ko ok-tajer tevi van renge Jerusalem e. ²³ Ko jinibb san osusi tevi ni owra “Numal, nir puwelili kobbong para-maur?” Ko ni owra lweni tevi owra ²⁴ “Kami kap̄elak temijpal ko wor tweni nga kapan kapsil renge metali nga welili ko. Inu nuwrai tevi kami, nir pilep para-merreni nga paran parsil rengen, ko sete parongwos paran te, ejki. ²⁵ Ko Numal ne naim tutur imare ko tian tikikiorore metali, ko kami tamoka-tur jer vini vare e. Ko kaptipatun kapututi metali, ko kapverus ‘Numal, kuptasi metali tevi kem!’ Ko ni tia-wera lweni tevi kami, ‘Inu nurrerleng sisini kami. Kami kamivi m̄eri ngabe ko?’ ²⁶ Ko kami kaptipatun kapwera lweni tevi inu, kapwera ‘Ejki ma, namok-aan tevim ko namok-minmin tevim, ko nik komok-visviseni kem lat nga kem!’ ²⁷ Ko ni puwra lweni kele tevi kami, ‘Inu nurrerleng sisini kami. Kami kamivi m̄eri ngabe ko, kami nga kamok-loli nanu nga marsij nir.’ ²⁸ Ko kami kaptiing ko kaporrliw daron nga kaplesi Epram ko Aesak ko Jekop ko propet nir renge batun vanu se Atua, ko kami lweni parwirr

tweni kami kapjkie. ²⁹ Ko delung parivel renge vanu p̄etp̄eti ngok vini, ko parsakel tevi Atua renge batun vanu sen, paraan tevi. ³⁰ Ko kaplesi renge ie nir nga marivi jinibb nga marwelili, mian ko para-ivi jinibb nga marlelep; ko nir nga marivi jinibb nga marlelep, mian ko para-ivi jinibb nga marwelili.”

Erot Antipas owra pirevji pini Iesu

³¹ Ko renge daron nen mawos ko pa Parasi sopor arini ji Iesu ko arwerai tevi “Kupiel lingi iel, kupan iok e sapon. Suri Erot emrreni pirevjim kupmij.” ³² Ko Iesu owra lweni tevir owra “O, morok evi jinibb ne gerisen. Kapan kapwera tevi, ni p̄ilesi inu nuoji tweni nem̄in nga marsij nir, ko bololi nir nga marmesi parres luwi lelingen ko mevi. Ko renge nabong itolin vajin ko bololi jile majingen suk. ³³ Ko ngok niko inu bevijuri suri wor sel suk ko renge lelingen ko mevi ko teru, ko bejpari Jerusalem. Suri ewretun lenglengen, Jerusalem evi lat nga moro partori p̄irres propet nir rengen; ko ejki mun, arok-revji pinir ma ren.

Iesu etengsi m̄eri Jerusalem

³⁴ “O Jerusalem, Jerusalem, nik nga kumrevji pini propet nir ko kumtuwe pini nir nga Atua mukonir vini jim! Momori inu numrreni bololi jinibb som nir parlik korti pirpe nato nga misrew ore natun nir, ko nik kumusos. ³⁵ Ko kuplesi, Atua evel lingi pa ngaim som oto kiskis. Ko kami sete kama-lesi inu te ejki, pian pijpari daron nga kami kapa-wera ‘Atua, kuprij p̄irres suri m̄er nga mivini renge nise Iova.’ ”

14

Iesu ololi jinibb nga mimsi san erres luwi

¹ Renge nabong ne Sapat san ko Iesu evan nga p̄iaan tevi m̄erwomu ne Parasi nir san. Ko delung arujruj van mori jin, ko armeteni suri ni eterter. ² Ko jinibb san nga drru nevren nuru ko drru ßelan nuru morsosol pa nga pimij elik renge ie. ³ Ko Iesu elesi, ko osusi tevi jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir ko Parasi nir, owra “Renge nale ne nesesreien se kerr emarong nga rraploli jinibb p̄irres luwi renge nabong ne Sapat, rreknga ejki?” ⁴ Ko nir armurrarrong nawon, sete arwera nanu san. Ko Iesu eptevi tweni m̄ernen ko ololi erres luwi, ko elngilngi ni evel. ⁵ Ko Iesu owrai tevi jinibb nir, owra “Isi renge kami poro nga natun rreknga buluk sen otoa, ko osobbul van ngatan renge bbulwil ne nuwi renge nabong ne Sapat, ko m̄ernen sete orongwos pian mawos pirvei tweni renge wosenen?” ⁶ Ko nir armurrarrong nawon kele, sete arongwos parwera lweni kele nale san tevi ni.

Norrormien se jinibb pian ngatan

⁷ Iesu owra nale rrongrrongvi san tevi nir nga marsakel maraan, suri elesi nir arpejpej lat seksakel nga marto womu. Ko owrai tevir owra ⁸ “Poro jinibb pisan pungoni nik nga kupan renge nanen ne totkoiien sen, ko kupan, ko sete kupsakel womu renge lat seksakel nga m̄irres. Suri m̄er nga mungoni nik tungoni jinibb nga milep asie wor nik san tia-vivitu vini. ⁹ Ko

poro pirpok ko m̃er nga mungoni nik nen tia-vini jim ko tia-werai tevim, ‘Kuptur iok, m̃erel pivinuk p̃isakel iok re milngom,’ ko ngok nik kupan kuplik ngatan, ko kupmanun pilep. ¹⁰ Ko poro daron nga parngonim e, ko nik kupan ko kuplik bbong ngatan. Ko ngok poro m̃er nga mungonim pivini ko p̃ilesim, ko puwrai tevim ‘Selek, kupini kupsakel mare.’ Ko ngok ni puloli nolom p̃ir renge no jinibb nir nga kupan kupsakel mare tevi nir nga kaṗaan. ¹¹ Suri m̃er nga m̃ilngi lweni ni van mare, mian ko Atua puloli ni pivi jinibb nga pian ngatan jer. Ko m̃er nga muloli ni mian ngatan, mian ko Atua puloli ni pian mare.”

Murrun nga parveruse jinibb nir parini paraan

¹² Ko Iesu owrai tevi m̃er nga miveruse ni nga p̃iaan tevi, owra “Poro nga nik kuploli nanen ne levial rreknga rivriv, sete erres kupveruse selem nir, rreknga tuwam nir rreknga metka som nir rreknga selem nga joron milep nga m̃ilik tevim bbong. Poro pirpok, ko nir parverus kele bbong nik, ko parkele lweni nanu nga kumloli tevir. ¹³ Ko poro daron nga nik kuploli nanen pisan, ko kupveruse beres nir ko jinibb nga marus karkar nir ko nir nga belar marsij nir ko metrrorr nir. ¹⁴ Ko nik kuprunge p̃irres, suri lartul nen nir sete arongwos parkele lweni tevi nik. Ko Atua vajin pia-kele lweni tevi nik renge daron nga puloli jinibb nga marres nir parmaur luwi kele re mijen.”

Nale rrongrrongvi ne nanen nga milep

¹⁵ Ko san renge nir nga marsakel tevi nga maraan murnge nanu ngel nir e, ko owrai tevi Iesu owra “Mer nga pian pia-aan renge batun vanu se Atua, ni purnge p̄irres pilep.” ¹⁶ Ko ni owrai tevi m̄ernen owra “Jinibb san ololi nanen nga milep san, ko everuse jinibb elep parini renge nanen. ¹⁷ Ko renge daron ne nanen vajin, ko ni okoni jinibb ne majingen sen pian puwrai tevi lartul nga ni muwrai pa tevir nga paravini, ‘Kapini vajin, arloli nanu jile arsuw pa, arto metmet.’ ¹⁸ Ko nir jile norrorrmien ser evi sansan e, ko artipatun arwera orore nanu sopor. Nir san nga womunen owra ‘Inu nua-wuli bbong orsel san, ko inu numrreni bean mun ðelesi ta; sete numa-vinuk ko, ejki.’ ¹⁹ Ko nir erwen nen kele owrai tevi, ‘Inu nua-wuli bbong buluk nga marok-revei kat esngavöl, ko inu numrreni bean borrowrrowe ta nir parmajing lesi ta. Sete numa-vinuk ko, ejki.’ ²⁰ Ko nir itolin kele owra ‘Inu nua-lesi bbong nesevin suk, ko niko inu sete numa-vinuk ko, ejki.’ ²¹ Ko jinibb ne majingen nen olwi van, ko owrai suri nale nga lartul nga marwerai tevi ni, tevi numal sen. Ko numal nen ololar lengleng, ko owrai tevi jinibb ne majingen nen, owra ‘Kupsaro pingavil, kupan renge sel nga marwolu ototvi live laut ne ngaim ko sel lele kele nir. Ko kuptekai ðeres nir, ko nir nga niber marsij, ko metrroir nir, ko naroj nir; ko nir vajin parini renge nanen.’ ²² Ko ni evan, ololi jile, mian ko olwi ko owra ‘Numal, inu nuloli pa erpe nga kumwerai osuw, ko loloim elep malum wor oto.’ ²³ Ko numal owrai tevi jinibb ne majingen sen owra ‘Kupiel, kupan kele kupvijuri sel jile

nga iok e nir, ko kupvijuri sel nga maran orsel e nir. Ko kupan kupsuþe þirres tevi jinibb nir parini ko parsongni naim suk puwun saut. ²⁴ Inu nuwrai tevi kami, jinibb nga mongoni womu nir ngok, nir san sete mia-vini mia-rroi nanen suk sapon.'

Jinibb se Iesu puloli wor Iesu ko puwomu rengen

²⁵ Delung jinibb nga milep arvijuri suri Iesu. Ko Iesu erieni lweni emtenir, ko owrai tevi nir owra ²⁶ "Poro jinibb san emrreni pivini ji inu, ko mñernen pimrreni inu þiasi jer wore mimrreni tata sen, ko tasu sen, ko ni wor nesen sen, ko natun nir, ko tuwan nir, ko jojin nir, ko ni kele wor mauren sen. Ko ngok mñernen orongwos pivi jinibb suk san vajin. ²⁷ Ko isi nga sete muwosi nai pelaot sen ko mivijurik, ni sete orongwos pivi jinibb suk san.

²⁸ "Ko poro kami san pimrreni þili naim nga muwu mare temijpal san, ko setemun þilik ngatan te purrorrmi suri lat nga nowlin puto surie pirpese, ni evtere puwli jile rreknga ejki?

²⁹ Poro pirpe nga ngok, ko ni titipatun bbong, ko tia-runge turrow rengen ni, tuloli bbong ngatan nen ko. Ko ngok sete tivter mun tia-loli jijle; ko jinibb nir tarlesi ko tarmen keraji ni rengen, ³⁰ tarwera 'Merel emajinge naim ngel, ko setemun evtere nga þimajing jijle mun, omrrol ren.'

³¹ "Ko poro nga numal san pipatevi jinibb nuval pivi nuvasngavöl vasngavöl vesan (10,000), paran parval tevi numal mñinj san nga mipatevi jinibb nuval mivi nuvasngavöl vasngavöl varu

(20,000) mivini tevir nga parval tevi nir. Numal nen ðilik ko wor ngatan purrorrmi suri lat nga puto surie puwomu, poro nga ni eterter evtete nga pival tevi numal ñiniñ nen, rreknga ejki. ³² Ko poro pijki, ko ni pukoni jinibb sopen parivel ore numal nen tuwen nen, parsewute reñge sel reñge daron nga ni mivel malum ngasue, ko parngoni demat tevi.” ³³ Iesu ewer otvi nale sen, owra erpel le: “Ko erpok ko, poro kami san sete pivel lingi jile nanu nga marivi sen nir, ññernen sete orongwos pivi jinibb suk te, ejki.

Sol nga dilten musuw reñgen

³⁴ “Sol erres; ko poro dilten nga mimelmel pusuw jer reñgen, ko parloli lweni pimelmel luwi pirpese ko? ³⁵ Sete erres rragrrag mun reñge parloli nanu kele e san, nanu nga ñirres rreknga nanu nga ñisij. Parwirre kobbong ðirresrres. Mer nga boron mutoe, purñge re nolo boron.”

15

Nale rrongrrongvi ne sipsip nga mijki

¹ Reñge nabong san, ko jinibb nga marok-la nevöt ne takis nir ko jinibb nga marsij nga marwirr tweni nir arini armurrarronge Iesu. ² Ko Parasi nir ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir arlesi, ko artipatun arok-sur vijvij malum bbong arok-wor suri Iesu, arwera “Merel okorti tevi jinibb nga marsij nir ko ean tevir.” ³ Ko Iesu orñge marwerai, ko owra nale rrongrrongvi san tevir, owra ⁴ “Poro nga san reñge kami sipsip sen ongut vesan (100), ko

san pijijki lingir, ko erpese, ni sete orongwos ðilngilngi ngavöl esiw drromon esiw (99) ngok renge lolo merwer parurro mösmös, ko ni pipej nga mijijki nen, pian pijpari nga ðiska lweni? ⁵ Pian ko wor, ko daron nga ðiska lweni, ko owosi elngi ejingteni renge birparin, ko eir nga eir lengleng. ⁶ Ko daron nga muwosi lweni vini ngaim e, ko everus kortoni selen nir nga marlik ngasue ni ko nga marlik mori bbong ni, ko owrai tevir, 'Kerr rraðir, suri nuska lweni pa sipsip suk nga mijijki nga.' ⁷ Ko inu nuwrai tevi kami, pirpok ko renge melrin. Nir parir lengleng suri jinibb sansan nga ðisij nga nolon mulululwi, ðiasi ngavöl esiw drromon esiw nga marok-wera lweni kis pae nga marivi jinibb nga marres, ko armusus nolor pulululwi.

Nale rrongrrongvi ne nevöt nga welili san nga mijijki

⁸ "Ko nesevin si renge kami poro ðilngi silva pisngavöl ko pisansan pijijki, ko erpe? Ni pusli laet ko puraki vaseni loloim, pipej pian pijpari nga piska lweni. ⁹ Ko daron nga vinnen ðiskai lweni, ko everus kortoni selen nir nga marlik ngasue ni ko nir nga marlik mori bbong ni ko owrai tevir, owra 'Kerr rraðir, suri nuskai lweni pa silva suk nga mijijki nga.' ¹⁰ Ko inu nuwrai tevi kami, pirpok ko renge no anglo se Atua. Nir parir lengleng suri jinibb sansan bbong nga ðisij nga mijijki nen, nga nolon mululwi mirpel."

Nale rrongrrongvi ne m̃elakel nga mutor jabble sel

¹¹ Ko Iesu owra “Jinibb san nga natun eru morivi norman. ¹² Ko ngok m̃ervitu nen evan ji tata sen ko ongoni tevi, owra ‘Tata, kuptutweni jorom nga parivi se komru nen nir, pivsivsese komru korti.’ Ko ni otutweni joron tevi nuru korti. ¹³ Mian ko nabong sete elep mun, ko m̃ervitu nen eser kortoni joron jijle nir ko evel evan renge ngaim nga milep san nga muto ngasu. Ko elik ie, ko etipatun olokloksi p̃etp̃eti joron renge norrorrmien sen nga sete murrormi m̃irres e.

¹⁴ “Ko daron nga mulokloksi p̃etp̃eti joron e nir, ko numer nga milep eimare renge ngaim nen; ko ejki mun, ni joron arsuwsuw p̃etp̃eti pa. ¹⁵ Ko ni lweni evan emajing se jinibb ne ngaim nen san. Ko m̃ernen okoni ni evan renge orsel nga marok-wungani berp̃er sen nir rengen, nga pok-wungani berp̃er sen nir. Ko renge marwungani berp̃er, m̃eri Isrel nir arlesi evi majingen san nga m̃isij p̃erp̃er. ¹⁶ Ko ni numer aji lenglengen e, ko sete san ela nanen rragrrag san tevi nga purroi; ko ngok ololi emrreni lenglengen e purro nanen se berp̃er nir sopen, nga puloli pup e. ¹⁷ Mian ko nolon olwi, orrorrmie lweni tata sen vajin, ko owra ‘Aro, jinibb ne majingen se tata nir elep wor, ko nanen evtere nir p̃etp̃eti, ko majbböl nen ojpon; ko suri sev inu bemij e numer iel! ¹⁸ Erres ma inu bemra iel, ko bolwi van ji tata. Ko bowrai tevi ni, “Tata, inu nuloli esij renge no Atua ko renge no nik kele. ¹⁹ Ko ngok inu setemun nures renge nga jinibb parwera inu nuvi natum san, ejki mun.

Ko kuploli inu ma bevi jinibb ne majingen som san.' " ²⁰ Ko ni otur imare ko evel, pivini ji tata sen e.

"Ko daron nga mivel ngasu malum mivini, ko tata sen elesi. Ko orrorrmi temijpale. Ko owlu tersele ko pa, evan ko erake totoni, ko orromji. ²¹ Ko natun owrai tevi ni 'Tata, inu nuloli esij rengo no

Atua ko rengo no nik kele. Inu setemun nurren rengo nga jinibb parwera inu nuvi natun san.'

²² Ko tata sen everuse jinibb ne majingen sen nir, owra 'Kapsaro pingavil, kapla sunsun nga mĩrresrres asi nen, kaploli ni puri. Ko kapla ring suk ko kaploli pĩrae re bbösö nevren, ko kaploli pĩrae but. ²³ Ko kapan kaprevji natu buluk san nga milep mĩrres; ko rrapurroi, ko kerr rrapĩr vajin. ²⁴ Suri natuk ngel erpe emij le pa osuw, ko emaur luwi kele. Ni erpe ejijki le pa, ko nulesi lweni kele.' Ko nir artipatun arir vajin.

²⁵ "Ko ni natun norman nga wowomu nen ejkie nir, evel womu evan pa orsel e. Mian ko olwi vini ngaim e. Ko daron nga mivini morie naim, ko ornge drrelar marla nubo ko marsew. ²⁶ Ko ni everuse jinibb ne majingen se tata sen san vini jin, ko osusi tevi owra 'Sev ko ngok?' ²⁷ Ko mĩernen owra lweni tevi ni, owra 'O, tasim olwi vini ngaim, ko niko tata som erevji natu buluk nga milep mĩrres san rengen, suri ni mĩlesi natun mulwi vini mimaur malum bbong.' ²⁸ Ko ni ololar e, omusus pian loloim. Ko tata sen eivare vini vare e ko evini jin, ko eiari ni nga pian loloim. ²⁹ Ko ni owra lweni tevi tata sen, owra 'Kuplesi, inu numajing som sia sia, nurpe jinibb

ne majingen som san. Ko sete nutor otvi nale nesesreien som san, ejki rres nawon. Ko nik sete kula nanu san rragrrag tevik. Sete kula nanani san tevik nga inu bololi nanen e san tevi selek nir ko nañir. ³⁰ Ko daron nga ma natum ngel nga mulokloksi p̄etp̄eti jorom nir tevi nesevin ne sel nir mivini e, ko nik kutur imare, kurevji natu buluk nga milep m̄irres renge ni!’ ³¹ Ko tata sen owra lweni tevi ni owra ‘Natuk, nik kulik tevik tetajer ko pa, ko ngok nanu jile nga marivi suk arivi som ko pa. ³² Niko erres kerr rraṣaan vajin ko rraṣir, suri tasim ngel erpe emij ko pa ko emaur luwi; ko ejijki ko pa, ko rramlesi lweni kele.’ ”

16

Nale rrongrrongvi ne burtur nga majingen sen sete muloli momsawos

¹ Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir, owra “Numal san joronelep. Ko ni elngi jinibb ne majingen sen san nga pimetmete nijor sen nir. Ko mian ko jinibb sopor arini ji numal nen, ko arwera ‘O, jinibb som ngok olokloksi jorom nir.’

² Ko numal nen everuse m̄er nga mivi burtur renge joron nen vini jin, ko owrai tevi ‘Sev le ngel nga inu mornge renge nik? Kupsuw ko pa, setemun kuma-ivi burtur renge inu jorok nir. Kupan kupuli tweni lat nga komok-majing muto suri, ko san kele p̄ila wanim.’ ³ Ko burtur nen orrorrmi renge nolon, owra ‘Inu bololi sev le, suri numal suk p̄ila tweni inu renge majingen suk? Ko inu derteren suk sete evter renge nga ðeli dan orsel, ko numanun kele renge

nga bongun-ngun.’ ⁴ Mian ko owra ‘E! Inu nurongwos pae lat nga bololi surie renge daron nga numal suk ðila tweni majingen suk jik, puloli jinibb nir parmarong kobbong nga inu bean loloim se nir.’ ⁵ Ko ni everuse jinibb nga marloli nivnon ji numal sen arini jin. Ko osusi womue tevi nir san, owra ‘Nik kuloli nivnon e sev ji numal suk?’ ⁶ Ko ñer nga mususi womu nen e tevi owra lweni tevi, owra ‘Inu nuloli nivnon e dram oel ongut (100).’ Ko burtur nen owra lweni tevi, ‘Naul nen le ngel, kuplai ko kupuli pingavöl pielim (50) kobbong rengen.’ ⁷ Ko osusi kele tevi nir san, owra ‘Ko nik kuloli nivnon e sev?’ Ko ñernen owrai tevi, owra ‘Inu nuloli nivnon e bak wit evi nuvasngavöl vesan (1000).’ Ko burtur nen owra lweni tevi ‘Naul nen le ngel, kuplai ko kupuli ongut valim (500) kobbong rengen.’ ⁸ Ko numal se ñer nga mivi burtur nga sete muloli mumomsawos nga owra ‘O, morok norrorrmien sen engavilvil nawon, orongwos kemkañe lat nga puloli surie!’ Suri jinibb ne iel ngatan nir arongwose asie nir nga marlik renge moron.

Sel nga marwulwule nevöt

⁹ “Kami kele kaploli pirpe morok, kapla nijor ne iel ngatan nir, ko kaplair tevi jinibb nir. Ngok puloli nir parir suri kami, ko partekai kami van renge naim nga renge melrin nir rrek! ¹⁰ Ejki! Mer nga ñirres renge puloli nanu nga welili bbong, ngok ni ðirres renge puloli kele nanu nga milep. Ko ñer nga sete erres renge puloli nanu nga welili bbong, ngok ni sete mia-rres renge puloli nanu nga milep kele. ¹¹ Erpok ko, poro

sete kamloli erres reнге nijor ne iel ngatan nir, ko si p̃ila nijor nga marres weretunen ne melrin tevi kami kapmetmeter? ¹² Ko poro sete kamrres reнге kapmetmete nijor se jinibb m̃inij, si p̃ilai tevi kami nijor nga parivi se kami?

Jinibb san sete orongwose p̃imajing se numal pieru pivesane

¹³ “Sete jinibb san orongwose p̃imajing se numal pieru pivesane. Poro pirpok, ko tungasi nuru tuwen, ko timrreni nuru tuwen nen. Erpok ko, sete Atua orongwos pukonim re majingen sen poro nevöt mukonim pa reнге majingen sen. Suri sete kurongwos kupmajing se nuru korti evesane.”

Parasi nir arok-merreni temijpale nevöt

¹⁴ Ko Parasi nir arok-merreni temijpale nevöt, ko daron nga marunge nanu nga Iesu muwrair ngok e nir, ko armen kerajie. ¹⁵ Ko Iesu owrai tevi nir owra “Kami ngok ko kamivi lartul nga tetajer kamwera kamrres reнге mete jinibb. Ko Atua orongwose nolo kami. Ko sev nga marloli mian mare reнге jinibb bbong, ngok sete evi nanu san rragrrag reнге no Atua.

Jinibb arp̃elak tweni nga paran reнге batun vanu se Atua

¹⁶ “Nale nesesreien oto ko pa, ko nale se propet nir arto ko pa, mian ko mivini mijpari daron se Jon Baptaes vajin. Ko reнге daron nen mawos ko vajin, marwerwer reнге nosp̃en nga m̃irres; ko jinibb arp̃elak temijpal arwera paran reнге batun vanu se Atua. ¹⁷ Ko evi nanu nga m̃iterter reнге melrin ko iel ngatan porjijki; ko evi nanu

nga mĩterter kele wor mĩasi san renge bebje nale ne nale nesesreien ngel san pijjiki.

¹⁸ “Erpok ko, jinibb si nga pĩlengi kurtweni nesen sen ko pĩtkai kele nesevin mĩnij san, erpe evitan re nesevin ngok ko vajin. Ko mĩer nga mĩtkai kele nesevin nga diwen sen mĩlengi kurtweni, ni kele evitan re nesevin ngok.”

Nale rrongrrongvi ne mĩer nga joron milep ko Lasros

¹⁹ Ko Iesu ela jilweren kele san erpel: “Jinibb san nga joron milep elik lat san. Ko ni tetajer ok-uri sunsun nga nulser marres p̃elak mar-songsong, ko marow raprap titis, ko marmalum marres. Ko nabong jijle eaan erres ko eir, elelea.

²⁰ Ko jinibb san nga mivi ñeres nga mok-ngun-ngun res nga miwajie Lasros elik ie renge metali se mĩer nga joron milep nen. Ko mĩernen niben nir arkar p̃etp̃eti. ²¹ Ko ni emrreni lengleng pok-roi bebje nanen nga marvitvitan renge tep se mĩer nga joron milep nen. Ko ejki; ko guli arok-
ini arok-lomlomi niben nga markar nir. ²² Mian ko vitunen vajin ko ñeres nga mok-ngun-ngun res nga emij. Ko anglo nir arwosi ni van renge melrin ji Epram, ko elik lilji nelin. Mian ko vitunen vajin, ko mĩer nga joron milep nga eamij vajin, ko artevni. ²³ Ko ni elik renge lat ne mijen, ko ornge esij elep lengleng. Ko daron nga moro muklu, ko elesi Epram iokwan ngasu jer, ko Lasros emajil renge morkon. ²⁴ Ko ni ekail everus owra ‘Tata Epram, warru kuprrorrmĩ inu! Kupkoni Lasros pian purrurrngoni bbös nevren pisansan renge nuwi, ko puloli pujum

rengge nemek, ko pimemrrali. Suri inu nurngge esij nga esij lengleng rengge lomi nabb ngel.’ ²⁵ Ko Epram owra lweni tevi, owra ‘Natuk, kuprrorrmirengge daron nga nik kummaur e. Nik kulesi nanu jile arres vinuk jim; ko Lasros orngge esij elep, elesi nanu jile arsi vini jin. Ko rengge lelingen ngel vajin ni ela lol molmol, orngge erres; ko nik kulik rengge lat ne norongen nga m̄isij, kurnge esij. ²⁶ Ko nanu san muto ngok liven ne kem ko kami, evi mesa nga milep. Ko ngok nir nga parwera parasi vinuk ji kami sete arloli wos parasi vinuk ji kami, ko kami sete kamrongwose kapasi vini ji kem iel.’ ²⁷ Ko mian ko m̄er nga joron milep nga owra lweni tevi owra ‘Tata, nungoni tevi nik, warru kupkoni Lasros pulwi kele van rengge naim se tata suk. ²⁸ Suri inu tasik elim, ko erres ma rengge ni pian ko pususus metu tevi nir, ko puloli nga nir sete parini kele iel rengge lat nga inu morngge m̄isij ngel e.’ ²⁹ Ko Epram owra lweni tevi m̄er nga joron milep nga owra ‘O, ejki, tasim nir, naul se Moses ko naul se propet nir arto pa jir. Naul ser nen ko pa nir parsusus metu tevir.’ ³⁰ M̄er nga joron milep owra lweni tevi owra ‘O, ejki, tata Epram, poro ma san pimaaur luwi ko wor rengge mijen ko pian jir, ko ngok ko ma nir nolor pululwi ko rengge nololien ser nir!’ ³¹ Ko Epram owra lweni tevi, ‘Poro nir sete parunge nale ne naul se Moses ko nale ne naul se propet nir, ko ngok nir parirpok kele kobbong rengge nga poro san pimaaur luwi rengge mijen; sete mara-osuri te, ejki.’ ”

17

Jinibb nga muloli jinibb m̃inij m̃ijilaklak mivitan van renge nololien

¹ Iesu owrai tevi jinibb sen nir owra “Nanu nga parloli jinibb parjilaklak parvitan van renge nololien parini ko wor, sete orongwos pijki. Iok ewretun, ko wi pia-sij wor niko renge m̃er nga pia-la nanu ngok nir parpelari! ² Erres p̃elak poro nga parsaro puwomu pingavil parla nevöt nga milep ko san, ko parile dil renge m̃ernen nowen ko parjuröni ngalu renge dis mot, p̃iasie nga poro puloli nir nga welili ngel san p̃ijilaklak pivitan van renge nololien.

Jinibb p̃itlasi tweni nololien se jinibb ko wor

³ “Kami kapmetmet lululweni kami lweni ko wor. Poro tuwam rreknga tasim puloli p̃isij tevim, ko nik kupwera lilane ko wor tevi ni. Ko poro nolon pulululwi, ko kuptelasi tweni nololien sen. ⁴ Ko poro puloli p̃isij tevi nik pivavis kis renge nabong sansan bbong, ko ngok poro pulwi vini jim puwra nolon olululwi, ko ngok, nik kuptelasi tweni ko wor.”

Nosurien se jinibb nga muosuri Atua

⁵ Ko aposol nir arwerai tevi Iesu arwera “Numal, kuploli nosurien se kem puruj kele wor van mare.” ⁶ Ko Numal owra lweni tevir owra “Po, ko poro nosurien se kami puwelili bbong pirpe jelangi nubek,^D ko kamrongwos kapwerai tevi

---

D 17:6 Erpe iel, Luk orrongrrongvi nosurien ser erpe jelangi mastat; ko suri mastat ejki iel, namlingi nubek, nga puloli mining ne nale se Luk piplari limjer.

nai sikmon nga milep ngel, 'Nik lweni kuprrangi twenim ko kupan kuptur renge dis,' ko ni puloli kobbong pirpe nga kami kamwerai ngok ko tevi.

Murrun se jinibb nga m̄imajing

⁷ "Ko isi niko renge kami poro jinibb ne majingen sen p̄imajing renge orsel p̄ilawlaw rreknga pimetmete sipsip, ko poro pulwi vini ngaim e, ko nik kupwerai tevi, 'Erres, kupsaro pingavil, kuptajer ko pa kuḗaan.' ⁸ Ejki rres nawon, nik kupwerai ma tevi 'Nik kuploli nanen suk puto teraik, ko nik kupla netatuw som ko kuptatuwe ko kupselsale nanen suk daron nga inu beaan e, ko beminmin jile mun pusuw. Ko vitunen vajin ko nik ko kupa-aan ko kupa-minmin.' ⁹ Ko kami kamrrormi numal nen owra erres tevi jinibb ne majingen sen suri nga muloli nanu ngel nir nga ni muwrai? Ejki! Evi wor nanu nga puloli ko. ¹⁰ Ko kami kele kapirpok, kaploli nanu jile nga inu nuwrai tevi kami nga kaplolir, ko ngok ololi kami kapwera vajin 'Niko erres ko wor, kem ngel namivi bbong jinibb ne majingen som le, osorsan ko wor renge nabloli pirpok.' "

Iesu ololi jinibb esngavöl nga marmesi e mesien nga niber m̄im̄emaul arwokwok luwi

¹¹ Ko daron nga marivel suri sel nga paran Jerusalem e, ko Iesu eptevir arivel rrrurngi renge liven ne Sameria ko Galili. ¹² Ko aran laut renge ngaim nen san. Ko jinibb nga marmesi e mesien nga niber m̄im̄emaul esngavöl arini ji Iesu. Ko sete arini morie, artur bbong ngasu. ¹³ Ko arverus van jin, arwera "Iesu, Numal, warru

kuprrormi kem!” ¹⁴ Ko Iesu oklu van emtenir, ko owrai tevir “Kami kapan ji batun jinibb ne sulsulen ko kaploli ni pununri kami.” Ko daron nga marok-ivel suri bbong sel malum e vini, ko nir jile arwokwok pa osuw. ¹⁵ Ko san renge nir nga esngavöl ngok mïlesi muwokwok ko olwi vini ko osrövi Atua drrelan ean mare jer. ¹⁶ Ko daron nga mivini ji Iesu, ko ejipa van ngatan renge dan re ðela Iesu, ko owra erres tevi ni. Ko mñernen evi mñeri Sameria ko. ¹⁷ Ko Iesu osusi lweni owra “Nuwrate nga nuloli nir esngavöl ko arres arwokwok luwi, ko nibeni nir esiw? ¹⁸ Sete nir san orongwos pulwi vini pusrövi Atua, mñerel bbong esan nga mivi jinibb neturvitan!” ¹⁹ Ko ni owrai tevi mñernen, “Kuptur imare ko kupvijuri sel som, ko kupluwi. Nosurien som ololim kumwokwok ko kumres.”

Batun vanu se Atua pivini seveling

²⁰ Ko Parasi sapor arsusi tevi Iesu arwera “Batun vanu se Atua pivini seveling?” Ko Iesu owra lweni tevir owra “Batun vanu se Atua sete orongwos pivini renge sel nga parlesi rengen. ²¹ Sete jinibb san puwrai tevi nik, ‘Kuplesi ngel’, rreknga ‘Kuplesi ngokwan,’ ejki. Batun vanu se Atua oto pa renge nolo jinibb.”

Nabong se Jinibb Mawos pivini

²² Ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir owra “Mian ko daron nen pia-vini nga kami kapmerreni kaplesi nabong se Jinibb Mawos, ko kami sete kamrongwos kaplesi. ²³ Ko jinibb nir arongwos parwerai tevi kami, parwera ‘Kaplesi ngokwan!’, rreknga ‘Kaplesi ngel!’; ko ngok kami sete kapan

kapkulkulu pej te, pijki. ²⁴ Erpe navil nga mivil, daron nga mivil renge devje melrin ko mimor vaseni melrin p̄etp̄eti mivesane mijpari devjen, nga jinibb jikle nir marlesi. Ko ngok pia-irpok renge inu Jinibb Mawos renge daron nga bealuwi vini. ²⁵ Ko womunen inu borngē p̄isij renge nanu pilep renge dul nga marmaur lelingen ngel parloli tevik.

²⁶ “Erpe renge daron se Noa tuwi jinibb nir arlelea nawon, ko ngok pirpok ko renge nabong se inu Jinibb Mawos. ²⁷ Renge daron nen ko jinibb araan ko arminmin ko arlesi nesevin, ko armusus parunge nale se Noa, mianan mijpari daron nga Noa mian renge lolo drrav nga muwse; ko nuwi owlu ko ervei jinibb nir, ko armij p̄etp̄eti. ²⁸ Pirpe kele nabong se Lot. Jinibb araan ko arminmin ko arwulwul ko aruw ko arilili naim nir. ²⁹ Ko mian ko mijpari daron nga Lot mivel lingi Sotom e, ko nabb ko nevöt nga marin arvitvitan renge melrin erpe naus nga mus, ko osli nir, arin p̄etp̄eti arivi niavin. ³⁰ Ngok nabong se inu Jinibb Mawos nga bevini rengen pusorsan tevi ko pirpok.

³¹ “Ko renge nabong nen, m̄er nga m̄ililik vare renge naim sen ko joron marto renge loloim, ni sete pian kele mun p̄ila twenir. Ko m̄er nga mutur renge orsel, ni sete puwlu luwi kele mun van renge naim sen nga p̄ila joron. ³² Kaprrormi sev nga miplari ji nesen se Lot. ³³ Si nga mimrreni p̄ila se mauren sen, m̄ernen putor jabble mauren sen. Ko si nga ma mutur jabble mauren sen, ni pia-la lweni mauren sen. ³⁴ Ko inu nuwrai tevi kami, renge nat nga mupong nen, jinibb p̄ieru

pormatur renge maling pisansan; ko parteka tweni tuwen, ko nuru tuwen nen p̃ilik jer. ³⁵ Ko nesevin p̃ieru porlik lat pisansan parvarrvarr; ko nuru tuwen parteka tweni, ko nuru tuwen p̃ilik jer. ³⁶ [Jinibb p̃ieru pormajing renge orsel; tuwen parteka tweni, ko nuru tuwen p̃ilik jer.]”^E ³⁷ Ko jinibb sen nir arwera lweni tevi “Ngabe ko, Numal?” Ko Iesu owra lweni tevir owra “Lat nen kapa-lesi wos bbonge ko. Pirpe daron nga nanu san emij, ko numön nir nga marok-tasi parmot rrare; orongwos kaplesi wose kobbong ngasu.”

18

Nale rrongrrongvi ne nesevin san nga mok-julm̃i suri numal san

¹ Ko Iesu owra nale rrongrrongvi san tevi jinibb sen nir nga pivisvisenir e nga parlot tetajer, sete partibbtibbot e. ² Owra “Numal san elik renge ngaim san. Ko ni sete emtutu rragrrag Atua, ko sete ornge jinibb san. ³ Ko renge ngaim nen nesevin san nga diwen sen mimij lingi elik rengen. Ko vinnen evini tetajer ko pa jin, ok-luni suri numal nen nga puloli lilane nanu nga muto jin ko ji devje nuval sen. ⁴ Ko numal nen omusus puloli. Epriv wor mian, ko vitunen vajin ni lweni orrorrmi lweni ko owra ‘Inu sete numtutu Atua ko sete nurnge jinibb san. ⁵ Ko suri vinel mutor momorie pa mivini ko mivijajeng jik, ko bololi ma nanu nga muwrai. Poro pijki, ko ngok puloli

---

^E **17:36** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

inu sete numa-lik mĩrres rragrrag, pivijajeng inu ko tetajer.’

⁶ “Ko kami kamrunge sev nga numal nga mĩsij nen muwrai. ⁷ Ko erpese renge Atua ko jinibb sen nir nga mutobbobbue nir, nga marngir suri ni renge nata mĩrin ko nata mupong? Kami kamrrormi ni orongwos pulolola renge puloli nanu nga marngir suri ngok e? ⁸ Inu nuwrai tevi kami, Atua pisaro pingavil, puloli lilane nanu nen tevir.

Ko inu Jinibb Mawos renge daron nga bea-luwi vini e, ko bea-lesi nosurien puto malum renge jinibb ne iel ngatan nir, rreknga ejki mun?”

Nale rrongrrongvi ne Parasi ko jinibb nga mok-la nevöt ne takis

⁹ Ko Iesu owra nale rrongrrongvi san tevi jinibb nir nga marok-linglingi lweni nir lweni marok-wera marres, ko marok-kulu wutan re jinibb mĩnij nen nir. ¹⁰ “Jinibb eru oran lolaim renge naim ne loten nga porlot. Nuru tuwen evi Parasi, ko nuru tuwen nen evi jinibb nga mok-la nevöt ne takis. ¹¹ Ko Parasi esan otur ko olot owra ‘Atua, nuwra erres wor tevi nik, suri nga inu sete nurpe jinibb nga ngok nir nga marok-vevna ko marok-loli nanu nga sete marres, ko marok-loli mĩsij tevi nesevin nir. Ko inu sete nurpe kele mĩer nga mok-la nevöt ne takis ngel. ¹² Renge wik jile inu nomok-linglingi nanen renge nabong nen eru, ko jorok nir, nomok-la songovlön tevi nik tetajer.’

¹³ “Ko mĩer nga mok-la nevöt ne takis nen otur tuwi ngasu, ko sete oklu imare emteni melrin, ejki. Ko owjuwje morkon nga miviseni nga

muronge m̃isij, ko owra ‘Atua, kuprroarmi inu! Nuvi jinibb nga m̃isij.’ ” ¹⁴ Ko Iesu owrai tevi nir, owra “Nuwrai tevi kami, m̃erel ko, daron nga morivare, ko ni ko evi m̃er nga mumomsawos renge no Atua nen, ko sete nuru tuwen nen. Suri m̃er nga m̃ilngi ni van mare, ko Atua puloli ni pian ngatan; ko m̃er nga m̃ilngi ni van ngatan, ko Atua p̃ilngi ni van mare.”

Iesu erij erres suri bipiwarreng

¹⁵ Ko jinibb sopor arpitevi bipiwarreng ser nir arini ji Iesu nga ni p̃ilngi nevren rer ko p̃irij p̃irres surir. Ko daron nga jinibb sen nir marlesi, ko arwer orer sete paran jin, pijki. ¹⁶ Ko Iesu everus nir paran jin. Ko owra “Kaplinglingi bipiwarreng nir parini jik, sete kapwer orer te, pijki. Suri batun vanu se Atua evi se nir ko nga nolor marirpe bipiwarreng ngok nir. ¹⁷ Nuwretun nuwrai tevi kami, Mer nga sete puloli nolon pivini pirpe bipiwarreng, ni sete orongwos pian renge batun vanu se Atua.”

Jinibb san nga joron milep emrreni p̃ila mauren nga muto tuwi ngok vini

¹⁸ Ko m̃erwomu san re m̃eri Isrel nir osusi tevi Iesu, owra “Wurru, jinibb nevisvisenien nga m̃irres, bololi pirpese ko ßela mauren nga muto tuwi ngok vini?” ¹⁹ Ko Iesu owra lweni tevi m̃ernen, owra “Erpese nik kumverus inu m̃erres? Sete san erres, Atua kobbong esan erres. ²⁰ Ko nik kurongwose pae nale nesesreien se Atua nga muwra ‘Nik sete kupvenae nesevin, ko sete kuprevji pini jinibb, ko sete kupvevna, ko sete kupkerkeris, ko kuptori tata som ko tasu

som.’ ” ²¹ Ko ni owra “Nanu ngok nir, inu nulolir jile pa renge daron nga bbong mevi nanwarreng e ko mijpari lelingen ngel.” ²² Ko daron nga Iesu murnge muwrai mirpok, ko owra lweni tevi owra “Nanu sansan kobbong ojpon evi nga kummerreni malume. Jorom nir kupwulwul p̄etp̄eti nir, ko kuptutweni nevöt ner tevi ßeres nir. Ko nik jorom pia-to renge melrin. Ko kupini kupvijurik.”

²³ Ko daron nga m̄nernen murnge nale ngel e, ornge lengleng esij e. Suri ni evi jinibb nga joron milep san. ²⁴ Ko Iesu elesi nga m̄nernen ornge lengleng esij e. Ko owra “Evi nanu nga m̄iterter milep nga jinibb nga joron milep pian renge batun vanu se Atua. ²⁵ Erpe nato, eterter temijpal renge liwen pietiv.^F Ko nga jinibb nga joron milep pian renge batun vanu se Atua, eterter temijpal wor asie ngok.”

²⁶ Lartul nga marunge muwrai mirpok arwera lweni tevi, “Aro, poro pirpok ko isi ko ma p̄iasi pimaaur?” ²⁷ Ko Iesu owra lweni tevir “Sev nga m̄iterter re jinibb puloli, sete eterter rragrrag renge nga Atua puloli.” ²⁸ Ko ngok ololi Pita owra lweni tevi, “Ko kuplesi, kem namiel lingi nanu jijle nga marivi se kem nir arjipon, ko namvijuri nik.” ²⁹ Ko Iesu owra lweni tevir “Inu nuwretun nuwrai tevi kami, m̄er nga mivel lingi naim sen, rreknga nesen sen, rreknga tuwan tevi tasin nir, rreknga tata sen tevi tasu sen, rreknga natun nir, suri batun vanu se Atua, ³⁰ m̄nernen pia-lai

---

^F **18:25** Erpe iel, Luk ospe kamel p̄isil rrurrngi batu nitel san nolon. Ko suri kamel ejki iel, namsupe nato ela wani.

pilep kele wor renge daron nga lelingen ngel; ko renge daron nga para-vini, ko ni pia-la mauren nga muto tuwi ngok vini.”

Iesu osþe sur mijen sen vatolin

³¹ Ko Iesu eptevi jinibb sen nir arsan kis, ko owrai tevir owra “Kaplesi, rramtongsa le van mare e renge Jerusalem. Ko nanu jile nga propet nir maruli tuwi suri inu Jinibb Mawos parpelari ko wor. ³² Partekai inu van ji jinibb ne vare, ko partetnije inu ko parlutövi inu. ³³ Ko nir parvirralik ko parevji pinik. Ko nabong þitul, ko inu bemaure luwi kele.” ³⁴ Ko jinibb sen nir arrleng sisini nale nga muwrair ngel, ko sete arongwose rragrrage sapon.

Iesu ololi jinibb san nga meten murrorr oklu luwi

³⁵ Ko Iesu otutur suri sel evan morie Jeriko. Ko jinibb san nga mok-ngun-ngun nga meten murrorr, elik renge jeli sel. ³⁶ Ko daron nga ñer nga meten murrorr nen murnge delung jinibb nga milep marivel asi renge sel, ko osusi owra “A, sev ko ngok?” ³⁷ Ko nir arwera lweni tevi arwera “Iesu ne doNasret ko ñiasi ngok.” ³⁸ Ko daron nga murnge, ko ekail everus van mare owra “Iesu, nik Devet metka sen, kuprroormi inu!” ³⁹ Ko jinibb nga martur van womue renge lat nga non mimawos e arwera ore ni, arwera “Kupmurrarrong!” Ko ni ea-verus temijpal kele ko ma van mare lengleng, owra “Nik Devet metka sen, warru kuprroormi inu!” ⁴⁰ Ko Iesu otur murrong, ko owra partekai ni van jin. Ko daron nga mivel vini mori ji Iesu, ko osusi tevi,

41 owra “Nik kumarong nga inu bololi sev tevi nik?” Ko metrrorr nen owra lweni tevi owra “Numal, numrreni kuploli metek puklu!” 42 Ko Iesu owra lweni tevi owra “Kupkulu! Nosurien som ololi nik kumrres.” 43 Ko meten oklu evesane. Ko evijuri Iesu, ko osrövi Atua. Ko daron nga delung nir marlesi e, ko arsurövi Atua.

19

Iesu ko Sakias

1 Ko Iesu evijuri sel van renge Jeriko e, nga ãiasi lingi ie vajin; 2 ko jinibb san nga nisen Sakias elik renge iok. Ko ngok renge nir nga marok-la nevöt ne takis, ni evi jinibb nga milep rer, ko evi jinibb nga joron milep kele. 3 Ni okluklu pej Iesu, owra ãilesi wose evi jinibb nga mirpese ko. Ko sete orongwos ãileslesi, suri ni evi jinibb nga mumrrol jer, ko delung elep ãelak. 4 Ko owlu wowomu asie delung nir, ko ean esa renge drru nai san nga mirpe nai sikmon, emrreni ãilesi wose Iesu renge daron nga pia-asi renge sel nen.

5 Ko daron nga Iesu mivel vini mumomsawose lat nen, ko esarrerr imare emteni, ko owrai tevi owra “Sakias, kupsaro pingavil, kupjubbul vini ngatan e. Suri nga lelingen inu ßelik renge loloim som.” 6 Ko Sakias esaro ngavil, ojubbul vini ngatan e, ko eptevi Iesu. Ko eir lengleng.

7 Ko daron nga delung marlesi e ko arwor surie, arwera “Ni evan renge naim se jinibb nga ñisij!”

8 Ko daron nga marsakel vajin re naim se Sakias, ko Sakias otur mare ko owrai tevi Numal

owra “Bela wukari jorok nir; devjen bea-lai tevi ßeres nir, ko devjen pivi suk. Ko poro nuvnae pa joro jinibb san, ko bea-la lweni nanu pivij bea-kele e.” ⁹ Ko Iesu owra lweni tevi owra “Lelingen mauren easi vini renge naim ngel, suri nik kele kuvi Epram metka sen san. ¹⁰ Suri inu Jinibb Mawos nuvini nga nomok-pej nir nga marsarr marjiki nga ßela ser.”

Nale rrongrrongvi ne jinibb nga martori nevöt se numal ser

¹¹ Ko daron nga marmurrarrong suri nanu ngel nir e, ko Iesu erij malum ko pa etajer tevi, owra nale rrongrrongvi san. Suri ni evini mori pa renge Jerusalem e, ko suri nga nir arok-rrorrmı nga batun vanu se Atua pivini pırrmali pingavılıl. ¹² Ko ni owra “Jinibb nga mivi jinibb nga milep san owra pian ngasu renge vanu nga milep san, nga parloli ni pivi batu numal ne vanu sen, ko pia-luwi vini. ¹³ Ko ni everuse jinibb ne majingen sen esngavöl arini ji ni, ko ela nevöt san nga marwera mina esngavöl tevi nir sisamis. Ko owrai tevir, owra ‘Kapla nevöt ngel nir ko kapmajing rer, ko kaprevei kele nevöt sopor parto tevir, pian pijpari renge daron nga inu bolwi vini e.’ ¹⁴ Ko ni evel lingi vanu sen. Ko jinibb sen nir nga renge vanu sen arungasi ni, ko arkoni jinibb sopor arvijuri ni nga parwera ‘Kem sete nammerreni m̃erel pivi numal se kem, ejki.’

¹⁵ “Ko daron nga mulwi vini e, nga m̃ıla jile derteren sen erpe batu numal, ko everus jinibb ne majingen sen nen nir nga ni m̃ıla nevöt tevir parini ji ni, nga ni purnge jir nga nir armajing re

nevöt nen nir, ko evis nga marlai kele muto tevi.
¹⁶ Ko m̃erwomu nen evini ko otur womu renge non, ko owra 'Numal kuplesi, nevöt som le ngel. Ko inu numajing ren, ko nula kele esngavöl oto tevi nga kumlai tevik.' ¹⁷ Ko ni owrai tevi owra 'Nik kuloli erres, kuvi jinibb ne majingen nga m̃irres. Nik kuloli erres renge nanu nga welili jer bbong. Inu ðelngi nik kupmetmete ngaim nga marlelep pisngavöl.' ¹⁸ Ko nir erwen evini kele, ko otur womu renge non, ko owra 'Numal, kuplesi nevöt som le ngel, ko inu numajing ren, ko nula kele elim oto tevi nga kumlai tevik.' ¹⁹ Ko ni owrai kele tevi m̃ernen, owra 'Nik kele kupivi numal renge ngaim nga marlelep pielim.' ²⁰ Ko nir itolin kele evini, ko owra 'Numal, kuplesi nevöt som le ngel. Inu nulai ko nunbunþe ore e kalek e, ko nulngi oto. ²¹ Suri numtutue nik; kuvi m̃er nga murrum m̃iterter. Komok-la kele nanu nga nik sete kumlingi, ko komok-la kele nanu nga sete kumruwir.' ²² Ko ni owra lweni tevi m̃ernen owra 'Nik kuvi jinibb ne majingen nga m̃isij, inu ðewer lokloksim suri nale som ngok ko nir. Suri nik kurongwose nga inu nuvi jinibb nga murruk m̃iterter, nomok-la nanu nga sete m̃elngir, ko nomok-la nanu nga sete morwir. ²³ Ko erpese sete kumla nevöt suk ko kumlingi renge naim ne nevöt lat nga marok-to rengen e? Ko daron nga inu bea-luwi vini e, ko bea-la lweni nevöt suk tevi majbböl nen.' ²⁴ Ko ni owrai tevi lartul nga martur ie, owra 'Kapla tweni nevöt nga mutorig jin, ko kaplai tevi m̃er nga mutorig misngavöl.' ²⁵ Ko nir arwera lweni tevi arwera

‘Numal, ko ni otori pa esngavöl osuw!’ ²⁶ Ko ni owra lweni tevir, owra ‘Inu nuwrai tevi kami, nir jile nga martori, parlai kele wor tevir. Ko nir jile nga sete martori, ko beblen nga martori, para-la tweni jir. ²⁷ Ko jinibb suk ngel nir nga marungasi inu ngel, nga sete marmerrreni inu bevi numal ser ngok, kapreveir vini jik, ko kaprevji pinir rengen inu nok.’ ”

Iesu evan rengen Jerusalem ko jinibb nir arsusi nisen van mare

²⁸ Ko daron nga Iesu muwra jile nale ngel e, ko otongsa wowomu van rengen Jerusalem e. ²⁹ Ko daron nga marini mori Betpaj e ko Betani rengen botwen nga marveruse Botwen ne lolnai ne olip, ko ni okoni jinibb sen eru, ³⁰ owra “Koporivel, koporwowomu van rengen ngaim nga muto mawos kamru ngok. Ko koporlesi natu dongki san ni ko arile totoni otur nga jinibb san setewor esakel rrongvi rengen. Ko koportelasi tweni dalin ko koporile vini. ³¹ Ko poro jinibb san pususi tevi kamru, ‘Erpese komortelasi?’, ko kamru koporwera lweni tevi koporwera ‘Numal emrreni.’ ”

³² Ko laru nga Numal mukoni nuru nen orivel suri sel van, ko orlesi erpe nga Numal muwrai tevi nuru. ³³ Ko daron nga mortelasi tweni dil ne natu dongki e, ko lartul nga ser arlesi ko arwera tevi nuru, arwera “Erpese kamru komortelasi tweni dil ne natu dongki?” ³⁴ Ko nuru orwera lweni tevir orwera “Numal le emrreni.” ³⁵ Ko nuru orile vini ji Iesu. Ko nir arpelsen sunsun ser rengen drrun, ko arloli Iesu esa esakel rengen.

³⁶ Ko daron nga mivel suri sel e ko nir sopor kele arla sunsun ser ko arþelsenir renge sel.

³⁷ Ko daron nga ni mivini mori Jerusalem e renge lat nga sel mujubbul van ngatan e renge Botwen ne lolnai ne olip e, ko delung jile nga marivi jinibb sen nir artipatun arir ko arsurövi Atua, drrelar elep van mare, suri nanu nga marinijnij nawone nir nga marlesir. ³⁸ Ko arwera “Numal Atua, nik kurij pa erres tevi ni nga mivini renge nik nisem. Demat puto renge melrin ko nosrövien pian ji ni, Atua ne Drromsen Mare.”

³⁹ Ko Parasi sopor renge meling jinibb nga milep ngel arij van ji Iesu, arwera “Jinibb nevisvisenien, kupwer ore jinibb som nir!” ⁴⁰ Ko Iesu owra lweni tevir owra “Nuwrai tevi kami, poro nir parmurrarrong, ko nevöt nawon ngel nir vajin parkail van mare.”

Iesu etengsi Jerusalem

⁴¹ Ko daron nga Iesu mivini morie Jerusalem ko emteni, ko etengsi, ⁴² owra “Poro bbong kuprongwose nabong nga lelingen, ko nik kuprongwose nanu nga mivi demat ko! Ko ejki mun, lelingen ngel metem sete orongwos þilesi mun. ⁴³ Mian ko nabong nen nir para-vini, ko nir nga marivi devje nuval som partuwe nawot nga puwlu rralem, ko parlik rralem ko parmetmet ore nik renge iok jijle. ⁴⁴ Ko nir parjijkarre þetþeti nik ko jinibb nga marlik tevim renge live laut ne nawot som, ko sete parlinglingi nevöt ne nawot nen san þijnget jer renge pisan. Suri nik

sete kurongwose daron nga lelingenok nga Atua muwra ãila som.”

Iesu evan renge loloim ne Naim On

⁴⁵ Ko Iesu evan renge loloim ne Naim On. Ko ejeli tweni nir nga marwulwul, paran vare e. ⁴⁶ Ko owrai tevir owra “Aruli erpel renge Naul On: Atua owra ‘Naim suk parveruse naim ne verusen’. Ko kami kamtur imare vajin ko kamloli evi ‘naim ne venao res.’ ”

Atua kuprij ãirres suri Numal nga mivini

⁴⁷ Ko renge nabong jijle Iesu ok-an ok-visviseni renge Naim On. Ko batu jinibb ne sulsulen ko jinibb ne nevisvisenien ne nale nesesreien nir armerreni parevji pini. ⁴⁸ Ko arrelenge suri lat nga parloli suri e, sete artor sweri sel san nga parloli rengen. Suri delung jile arkomrönir suri, armurrarrong kemkamãe nale sen nir.

20

Jinibb womu se ñeri Isrel nir arsusi si ela derteren tevi Iesu

¹ Mian ko ermmali erpel: renge nabong san, daron nga Iesu mok-visviseni jinibb nir e renge Naim On ko mok-werwer renge nosñen nga ñirres, ko batu jinibb ne sulsulen sopor ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor ko ãirterawarrang sopor arkorti ko arini. ² Ko arsusi tevi, arwera “Kupwerai ta tevi kem, isi ko ela derteren ngel tevi nik, nga kumrres renge kuploli nanu ngel nir?” ³ Ko Iesu owra lweni tevir owra “Ko inu kele bosusi ta nale san ni le tevi kami, ko kami kapwerai tevik. ⁴ Baptaesen

se Jon evel ji Atua vini, rreknga evel ji jinibb kobbong vini?”

⁵ Ko nir arsupsuþe suri lululweni tevi nir kis bbong ko arwera “Rrapwera pirpese? Poro rrapwera ‘Evel ji Atua vini,’ ko ni puwra ‘Ko suri sev kami sete kamosuri Jon?’ ⁶ Ko poro rrapwera ‘Evel ji jinibb vini,’ ko delung ngel nir parla nevöt nir ko partuwe pini kerr e. Suri nir artori Jon evi propet.” ⁷ Ko nir arwera lweni tevi arwera “Iawo, kem namrrelenge lat nga mivel e vini.” ⁸ Ko Iesu owra lweni tevir owra “Ko inu kele sete numa-werai tevi kami inu nula derteren ngel ngabe le nga mololi nanu ngel e nir.”

Nale rrongrrongvi ne jinibb sopor nga sete marmetmet lilane orsel se numal san

⁹ Ko Iesu etipatun owra nale rrongrrongvi ngel tevi delung nir, owra “Jinibb san orwi naut ne grep san. Ko elngi tevi jinibb sopor parmajing rengen, ko ni evel van renge ngaim ñinij san, ko elik ie epriv val wor. ¹⁰ Ko renge daron mawos nga grep wenen marok-mirr e, ko numal nen okoni jinibb ne majingen sen san van ji lartul nga marmajing rengen, nga parla merrenien ne wenen nen sapon tevi. Ko lartul nen nir arvirrvirrali ñernen ko arkoni tweni ototori nevren, olwi kiskis tevi. ¹¹ Ko numal nen okoni kele jinibb ne majingen sen ñinij nen kele san evan. Ko ñernen kele lartul nga arvirrvirrali, ko arloli esij tevi jile osuw, ko arkoni tweni ototori nevren, olwi kiskis kele tevi. ¹² Mian ko numal nga okoni kele nir itolin van; ko ñernen kele lartul nga

arevji lenglengne ko arwirre van vare e. ¹³ Ko numal ne naut ne grep nga owra ‘Aro! Bololi pirpese? Inu bokoni vajin natuk nga memrreni, ko ni ko ma nir partori p̄irres ko.’ ¹⁴ Ko daron nga lartul nen nir marlesi ni, ko arwerwera lululweni tevir, arwera ‘Ngok natu numal nen ko ngok! Kerr pirevji pini, ko orsel sen pivi vajin se kerr!’ ¹⁵ Ko arrul totoni, ko arevei tweni re orsel van vare e, ko arevji pini emij.”

Ko Iesu owra “Ko numal ngel pia-loli pirpese tevir? ¹⁶ Ni pia-revji pini lartul ngel nir parmij, ko p̄ilngi orsel ngel tevi jinibb m̄inij nir.”

Ko daron nga marunge nale ngel nir e, ko delung arwera “Ejki rres nawon!” ¹⁷ Ko Iesu oklu mawos nir, ko osusi tevir owra “Ia, ko nale nga maruli renge Naul On ngel owra sev le, nga muwra ‘Nabur nga jinibb nga marok-majinge naim marungasi marwirre, ni ko vajin evi nabur nga murrul totoni naim m̄iterter.’G ¹⁸ Si nga pusnge nabur ngel, niben pimabbur; ko si nga nabur ngel piravij ren, niben pumoloplop p̄etp̄eti.”

¹⁹ Ko renge daron momsawos nen ko pa ko jinibb nevisvisenien ne nale neseseien nir ko batu jinibb ne sulsulen nir arloli lesi parevei Iesu. Suri arongwose nga ni owra nale rrongr-rongvi ngok ewer lokloksi nir rengen. Ko armetutue jinibb nir, ololi setemun arrul totoni.

Erres renge kerr rrapwuli takis tevi Sisa?

G 20:17 Erpe iel, Luk os̄pe nevöt, ko murrun nga nir marili naim muto suri; ko kem namrieni erpe kerr rram̄ili naim iel, nga puloli mining ne nale se Luk piplari limjer.

²⁰ Ko nir arpejpej sel san nga poro ñirres renge nir nga puloli partor wos Iesu rengen, ko niko puloli nir parongwose vajin parlingi ni van renge nevre numal, ko numal vajin pia-tor pini. Ko niko arwuli jinibb sopor nga paran parloli sel kerkeris tevi ni, nga

puloli nir parla Iesu renge nale sen nir. ²¹ Ko lartul ngel nir arsusi kerkerasi tevi Iesu, arwera “Jinibb nevisvisenien, kem namrongwos iok, sev nga kumwerai ko kumvisviseni jinibb e nir arweretun temijpal. Ko sete komok-rrorrmis san, poro evi jinibb nga milep rreknga muwelili, ko kurij telair ko wor, komok-visviseni marongen se Atua weretunen tevi jinibb nir. ²² Ko nammerreni nabrongwose ta, Ia, erres kobbong renge nale nesesreien se kerr nga poro rrapwuli takis tevi Sisa, batu numal se ñeri Rom nir, rreknga sete erres?” ²³ Ko Iesu elesi wose nale gerisen ser nga marwerai nga markerkerasi e, ko owrai tevir owra ²⁴ “Kapsareni ta nevöt nen tevik ñelesi.” Ko nir arlai san tevi. Ko ni owra “Isi le non ngel, ko nisen maruli rengen ngel?” Ko nir arwera “Rrekma Sisa ko.” ²⁵ Ko Iesu owra lweni tevir, owra “Ko niko nanu nga mivi se Sisa kapla lweni tevi Sisa. Ko nanu nga mivi se Atua, kapla lweni tevi Atua.” ²⁶ Ko lartul ngel nir sete arongwos parlai ni renge nale sen ngel nir renge no jinibb nir. Artaole muwrai mirpok, ko armurrarrong jer.

Erpese renge jinibb pimaur luwi renge mijen?

²⁷ Ko Satusi sopor, nga marok-wera jinibb sete orongwos pimaur luwi kele renge mijen, arini

ji Iesu ko arsusi kerkerasi tevi ²⁸ arwera “Ia, ko jinibb nevisvisenien, Moses oli pa renga nale nesesreien se kerr nga muwra ‘Poro jinibb san pimij, ko poro m̄ernen elesi nesevin san, ko natu nuru ejkie, ko ngok tasin p̄ilesi kele nesevin nga tuwan mimij lingi nga, ko pivesi wani metka se tuwan nga mimij ngok.’ ²⁹ Ko ngok, jinibb niaken ebut; m̄erwomu nen elesi nesevin, ko mian ko emij, ko natu nuru ejkie. ³⁰ Ko m̄ervitu nen kele elesi. ³¹ Mian ko nir itolin kele elesi vinnen. Mian mian ejpari nir jile nga ebut nen arlesi vinnen. Ko nir jijle natur ejkie, ko armij lingi vinnen. ³² Vitunen vajin ko vinnen vajin emij. ³³ Ko mirpok ngok, renga nabong nga Atua puloli jinibb nir parmaur luwi kele re mijen, nir si nen ko pia-ivi nesen sen e? Suri nir ebut jile ngok martekai vinnen. Kupwerai ta we!” ³⁴ Ko Iesu owra lweni tevir, owra “Renga iel ngatan ngel, norman nir ko nesevin nir arongwos partotko. ³⁵ Ko nir nga Atua m̄ilesir arres re parmaur luwi re mijen renga liken ne tuwi ngok vini, nir ko ma sete arongwos parok-totko. ³⁶ Nir arsorsan tevi anglo nir, parmaur tuwi ngok vini, sete arongwos parmij kele mun. Nir arivi pa Atua natun, suri ni ololi nir armaur luwi kele renga mijen. ³⁷ Ko renga devjen ne nir nga marmij, nga mivi weretunen nga marongwose parmaur luwi renga mijen, Moses kele nga kami kamtori, ni ko eviseni tweni nga evi weretunen. Suri renga jilweren ne nai welili nen nga nabb muroror ren ko sete ani, Moses oli nale se Atua nga muwra ‘Inu nuvi Iova Atua se Epram, ko Atua se Aesak, ko Atua se Jekop.’ ³⁸ Ngok niko, ni sete evi Atua

se nir nga marmij te ejki. Ni evi Atua se nir nga marmaur. Suri Atua derteren sen elep nga elep lingi mijen, ko jinibb jikle armaur kobbong renge ni.” ³⁹ Ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien sopor arwera “Ejki, aro, jinibb nevisvisenien, nik kuwra lweni omomsawos erres p̄elak.” ⁴⁰ Ko ngok ololi nir armetutue pae ko, armusus parsusi nanu kele mun san tevi.

Nosusien suri Mesaea

⁴¹ Ko Iesu owra lweni tevir, owra “Erpese nir marwera Mesaea evi metka se Devet san? ⁴² Suri Devet lweni owrai renge naul ne Sam, owra ‘Numal Atua owrai tevi Numal suk “Kupsakel iel renge nevrek rres ko kuptiriv ⁴³ pijpari nga inu ðelngi devje nuval som parirpe lat nga kupbböt ren renge nolon ðelam ngatan.” ’ ⁴⁴ Niko Devet owra m̄ernen evi Numal sen. Ko poro pirpok ngok, ko Mesaea evi metka sen erpese ko?”

Iesu osur metutu tevi jinibb nir nga parmetutue jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir

⁴⁵ Daron nga jinibb nir marmurrarrong e, ko Iesu owrai tevi jinibb sen nir ⁴⁶ owra “Kapmetmet renge jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir. Suri nir armerreni paruri sunsun nga marres marpepriv partur tevir, ko delung jile partorir p̄irres ko parsareni nevrer tevir renge sel. Armerreni parsakel renge nai seksakel nga muto limjer womu m̄irres renge Naim On, ko armerreni parsakel renge nai seksakel nga muto limjer womu m̄irres renge lat ne nanen. ⁴⁷ Nir arivi demij venao, arvenae p̄etp̄eti nijor se nesevin nga diwen ser marmij lingir; ko renge

daron ngok ko pa arkerkerasi jinibb nir, arloli verusen nga marpepriv nga partori nir p̄irres rengen. Ngok Atua putor vitrangir p̄iterter asi wor suri.”

21

Nesevin san nga mutuw nevöt sen

¹ Iesu ok-meteni jinibb nga joror milep maroktuwe nevöt ser renge bokis nen renge Naim On se Atua. ² Ko ni elesi nesevin san nga diwen sen mimij lingi, ko evi ßeres. Vinnen evini ko otuw nevöt nga wowarreng eru. ³ Ko Iesu owra “Nuwrai tevi kami, vin nga diwen sen mimij lingi ngel, ni otuw nevöt asi wore nir jijle nga martuw nevöt ser ngok e. ⁴ Suri lartul nga ngok nir joror elep temijpal ko arlai bbong beblen ko artuwe, ko artori jere wor eleplep. Ko vinel ma emarong putuw p̄etp̄eti sev nga ni m̄ilngi nga mivi liken sen p̄etp̄eti.”

Iesu owra tweni nga jinibb sopor partingtinge Naim On se Atua

⁵ Ko jinibb se Iesu sopor arok-supsuþe suri nevöt nga marlelep lengleng nga renge Naim On se Atua, ko nevöt nga marres kele nir nga marjuroi e, ko merrenien nir nga jinibb marlair. ⁶ Ko Iesu owra “Kami kamok-meteni nanu ngok nir? Mian ko daron nen pia-vini nga jinibb nir partingtinge nevöt ngok nir p̄etp̄eti nga marlelep ngok nir nga renge naim ngok. Setemun san p̄ijnget jer renge san, partingtinge p̄etp̄etir.”

Nanu nga m̄isij nga pia-vini

⁷ Ko nir arsusi tevi ni arwera “Jinibb nevisvisenien, nanu ngok nir para-pelari seveling

ko? Ko sev nelesien ko piviseni nga nanu ngok nir otomori pa nga parremali?” ⁸ Ko Iesu owrai kele owra “Kami kapmetmet ko wor nga sete san pikerkerasi kami. Suri jinibb pilep parini rengen inu nisek ko parwera ‘Inu nuvi Mesaea le’, ko ‘Daron nen evini!’ Ko kami sete kapvijuri nir te, pijki. ⁹ Ko daron nga kami kaprunge marval, ko jinibb nir parlatlat nir, ko sete kapmetutu te; suri nanu ngok nir parini ko wor, parasi puwomu, ko nabong nga vitunen ejki malum ko wor.” ¹⁰ Ko ni owrai tevir owra “Ngaim san putur imare ko pival tevi ngaim san; ko batun vanu san putur imare ko pival tevi batun vanu san. ¹¹ Ko namni nga marlelep nir parmi rengen vanu lele ne iel ngatan nir. Ko numer nga marlelep nir parpelari rengen vanu lele ne iel ngatan nir, jinibb parmer pilep. Ko mesien lele nir parini parlokloksi jinibb nir. Ko rengen melrin nanu lele nir parpelari, parloli jinibb nir parmetutu, ko nelesien lele nga marlelep nir. ¹² Nanu ngok nir setewor parpelari ko, ko jinibb parrul totoni womu pae kami ko. Ko parloli pisij pilep tevi kami, ko partekai kami van ji jinibb nga marmetmete naim ne loten nir. Ko parlingi kami van rengen naim ne nekaien, ko parloli kami kaptur rengen no numal nga marlelep nir ko no numal nga wowarreng nir, suri inu nisek muto rengen kami. ¹³ Ngel pia-ivi daron se kami nga mirres nga kapa-wera tweni nospen nga mirres. ¹⁴ Ngok niko suri nanu ngok nir, kami kaptor ore womu re norrorrmien se

kami ko p̄iterter, nga puloli sete kaprrorrmī nga kapa-wera ‘O, rrapwera lweni nale sev le tevir?’
¹⁵ Suri inu ko bea-la nale ko norongwosien nen tevi kami nga kapwerai. Ngok puloli sete nir san renge devje nuval se kami purongwos p̄irij tere nale se kami rreknga puwra kamkerkeris.
¹⁶ Ko tata se kami nir ko tasu se kami nir ko tuwa kami nir ko niaken se kami nir ko sele kami nir parlingi kami van renge nevre devje nuval se kami nir. Ko lartul nen nir parongwose parevji pini kami sopor. ¹⁷ Mian ko jinibb jijle nir parungasi kami suri kami kamtori inu nisek.
¹⁸ Ko jomro batu kami nir, sete pisansan pia-jijki.
¹⁹ Kami kaptur ko wor p̄iterter, ko kapla se nem̄i kami.

Nanu nga m̄isij milep renge Jerusalem

²⁰ “Mian ko daron nga kami kapa-lesi jinibb nuval pilep parini parlik rrale iel Jerusalem, ko ngok kami kaprongwose nga sete pipriv ko parlokloksi p̄etp̄eti. ²¹ Ko daron nga kami kaplesi nanu ngel, ko kami nga kamlik renge Jutia, kapwolu ko wor kapan kapteptepi renge botwen. Ko kami nga kamlik Jerusalem, kami kele, kapwolu lingi wor ko. Ko kami nga kamlik renge vanu nga marto rrale ngaim, setemun kamrongwos kapluwi kele van rengen. ²² Nabong ngel nir arivi nabong nga Atua pia-tor vitrangi jinibb nir nga puloli nanu jile nga Naul On muwrai parini parpelari. ²³ Wurru pia-sij wor niko re nesevin nga m̄itetaur ko nesevin nga muloli natun musus renge nabong nen nir. Atua lolaren sen pia-vini renge jinibb nga iel nir. Ko nanu nga parsij nga

parsij ðerþer pilep parini parpelari renge vanu ngel. ²⁴ Jinibb sopor parmij e nesip, ko sopor parlair van parlik renge naim ne nekaien nga marto renge vanu sarsarr ngok nir. Mian ko jinibb ne vare nir parlokloksi þetþeti Jerusalem parjijkarre þirres pelak, sete sapon pijpon jer. Pian pian pijpari jinibb ne vare nir parini renge bongsi daron ser e nga marwomu.

Mian ko Jinibb Mawos pia-vini

²⁵ “Mian ko nelesien nir parto renge nial, ko navöl, ko moju nir. Ko renge iel ngatan jinibb ne vanu pilep parunge þisij pilep ko parmetutu dis bburbbur ko daptap nen nir. ²⁶ Jinibb parunge þisij pilep nga partiriv terai sev nga piplari renge iel ngatan totoklai. Suri derteren ne nanu nga marto renge melrin mare, Atua pulolir paririr. ²⁷ Mian ko jinibb nir parongwose parlesi inu Jinibb Mawos bevini beplari renge nabor tevi derteren nga milep ne nosrövien suk jijle. ²⁸ Ko daron nga nanu ngel nir partipatun, ko kami kaptur rramos ko apkulu kapmeteni mare. Suri inu sel ne netlasien se kami otomori bevini.”

Sete jinibb san orongwos daron nen

²⁹ Ko Iesu owra nale rrongrrongvi san tevir owra “Erres renge kami kaprrormi nai pik ko nai m̃inij nen kele nga ngok nen nir. ³⁰ Renge daron nga kami kamlesir martipatun martengriv luwi, ko kami kamrongwose nga daron ne numös evini mori pa. ³¹ Ko pia-irpe sel ngel ko, daron nga kami kamlesi nanu ngok nir marpelari, ko kapa-rongwose nga batun vanu se Atua otomori pa pivini. ³² Nuwretun nga

nuwretun nuwrai tevi kami, dul ngel nir nga marmaur ngel nir setewor parmij ko, ko parlesi nanu ngel nir parpelpelari. ³³ Melrin ko iel ngatan pian ko porjijki, ko nale suk ma sete orongwos pijijki nabong san.

Kami kapkulkulu metmet ko wor ãirres

³⁴ “Kami kapkulkulu metmet ko wor ãirres, suri norrorrmien se kami tilelea; kami tamok-oji nanen ko tamok-minmin tamok-lengleng, ko tamok-rrorrmii ãelake mauren ne iel ngatan; ko ngok nabong suk tia-irpe nover, tia-tawi ore kami tivesane. ³⁵ Suri nga nabong nen pivini ji jinibb jijle nga marlik renge iel ngatan totoklai. ³⁶ Ko niko renge nabong jijle kami kapok-metmet ko wor ãirres. Ko kami kapok-lot ko wor, nga puloli kami derteren se kami putoe nga puloli kami kapwolu lingi nanu nga marsij ãerãer ngok nir, nga puloli kami kaptur ãirres renge no inu Jinibb Mawos.”

³⁷ Renge nabong ngel nir Iesu ok-visviseni jinibb nir renge Naim On se Atua. Ko renge nat nga mupong jile ni ok-ivel lingi ie ok-tongsa van renge Botwen ne lolnai ne olip e. Ko ok-matur rrarren pa ie ko. ³⁸ Ko renge rorpong susu jijle jinibb arok-mermera vini jin renge Naim On nga parmurrarrong suri nale sen nir.

22

Jinibb nga marwowomu renge ãeri Israel nir arwera parevji pini Iesu

¹ Daron ne nanen nga marok-rroniv nga is mijki rengen, nga marveruse nanen ne asien,

oruj mori. ² Ko batun ne jinibb ne sulsulen nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir arpejpej sel san nga parevei silveni Iesu rengen, nga parevji pini pimij. Armusus parloli limjer, suri armetutu temijpale jinibb nir.

Jutas eir renge pimaronge Iesu pian renge nevre devje nuval sen nir

³ Ko Demij evini esilvi Jutas nga miwajie Iskar-iot, nga mivi san renge nir esngavöl drromon eru. ⁴ Ko Jutas evel lingir ko evan owrai tevi batu jinibb ne sulsulen nir ko m̃erwomu ne jinibb nuval nir ne Naim On se Atua, nga puloli sel nga ni purongwos p̃ilngi Iesu renge nevrer. ⁵ Ko lartul nen nir arunge erres e, arir lengleng, ko arloli rijrijen nga parla nevöt sapon tevi ni rengen. ⁶ Ko Jutas emarong. Ko orrorrmi pejpeje sel san nga poro p̃irres renge ni nga p̃ila Iesu p̃ilngi renge nevrer, ko sel nen jinibb jijle parrerrelenge.

Jinibb se Iesu eru orloli nanu jile arto lilane terai nanen ne Asien

⁷ Mian ko ejpari nabong ne nanen nen nga marok-rroi niv nga is mijki rengen. Ko renge nabong nen jinibb arok-revji natu sipsip nir nga parloli nanen ne Asien.

⁸ Ko Iesu owrai tevi Pita ko Jon “Koporan koporloli lilane nanen ne Asien puto metmet ngarr terai kerr ko rrapa-uroi.” ⁹ Ko nuru orsusi lweni tevi orwera “Ko kumarong nga komru noboran noborloli lilane ngarre puto terai kerr ngabe le?” ¹⁰ Ko ni owrai lweni tevi nuru owra “Kopormur-rarrong ta. Daron nga kamru koporan renge laut

ne ngaim nen, ko koporsewute jinibb san ie nga muwosi botel nuwi san nga muwun, mian tevi re naim sen e. Ko koporvijuri suri ni, ko koporan rengo naim nga ni pian rengo loloim nen. ¹¹ Ko koporwerai lweni tevi m̄er nga naim sen nen, koporwera ‘Numal, jinibb nevisvisenien le okoni komru, owra noborsusi tevim nibeni le loloim nga ni putori nanen ne Asien rengo?’ ¹² Ko ngok m̄ernen piptevi kamru van rengo loloim ne naim nen san nga milep temijpal nga muto mare, nga nanu jile marto pa rengo. Rengo ie ko koporloli nanu jile parto metmet ngarr p̄irres.” Ko okoni nuru orivel.

¹³ Ko nuru orivel oran, ko orlesi nanu jijle osorsan erpe nga Iesu muwrai tevi nuru. Ko nuru orloli lilane nanu jijle ne nanen ne Asien arto erres ngarr.

Iesu orro tuloni nanen ne Asien tevi nir

¹⁴ Mian ko evini ejpari rengo mete nial nga marok-aani nanen ne Asien ren, ko Iesu evan esakel rengo milngen rengo tep, ko aposol nir arsakel arpitevi ni. ¹⁵ Ko ni owrai tevir owra “Numrreni lenglengen e borro nanen ne Asien ngel tevi kami puwomu ko vitunen vajin ko bea-runge pia-sij rengo nibek. ¹⁶ Inu nuwrai tevi kami, setemun numa-rroi kele nanen ne Asien ngel pian pijpari pia-pelari pumomsawos p̄etp̄eti rengo batun vanu se Atua.”

¹⁷ Ko Iesu ela biles norro ko olot owra erres tevi Atua, ko owra “Biles ngel ko kaplilai tevi kami. ¹⁸ Suri inu nuwrai tevi kami, setemun numa-mini kele mun norro ngel rengo lelingen ngel le pa ko pian pijpari batun vanu se Atua pivini.” ¹⁹ Ko

mian ko ni ela niv ko olot owra erres tevi Atua, ko obbur ototvi, ko elai tevi jinibb sen nir. Ko owrai tevir, “Ngel evi inu nibek nga m̄elai m̄isre kami. Kami kapok-loli nanu ngel pirpok ko, ko kapok-rrormi inu.” ²⁰ Ko daron nga nanen musuw ko ni ololi erpok kele renge biles; ela biles ko owra “Ngel evi inu drrak nga p̄iseser suri kami ko puloli rijrijen nga mimerr se Atua pia-pelari.

²¹ “Ko kaplesi jinibb san nga pia-te kai kerasi inu van renge nevre devje nuval suk nir, ni esakel tevik ni le renge tep. ²² Inu nuvi jinibb mawos, ko mian ko inu bemij ko wor pirpe nga Atua muwrai pa. Ko wi pia-sij wor pilep niko renge m̄er nga m̄ilngi inu van renge nevre nir.” ²³ Mian ko nir arsusi lululweni tevi nir lweni, arwera “Isi nen ko renge kerr nga ni puloli pirpok?”

Jinibb nga milep renge nir

²⁴ Ko mian ko jinibb sen nir arijrij latlat lululweni tevi nir lululweni bbong suri nir si nen ko pia-ivi jinibb nga milep asasi nen renge nir. ²⁵ Ko Iesu erij tevir owra “Numal nir ko jinibb nga marwowomu nir renge jinibb ne iel ngatan nir, derteren ser otoa. Ko armerreni nga jinibb nir parveruse nir parwera ‘Mer nga mok-la se jinibb.’ Ko tetajer arok-tor vitrangi jinibb ser nir. ²⁶ Ko kami ma norrorrmien ngok pijki renge kami, sete kaploli pirpok. Ko m̄er nga mivi jinibb nga milep renge kami, m̄ernen puloli lweni wor ni pirpe m̄er nga vitunen jerjer renge kami. Ko m̄er nga mivi m̄erwomu renge kami, ni puloli lweni wor ni pirpe jinibb ne majingen se kami

vajin. ²⁷ Kaprunge ta renge jinibb nga eru ngel nuru, nuru ngabes nen le elelep renge nuru: Mer nga m̄isakel renge tep m̄iaan, rreknga m̄er nga mok-selsale nanen vini jin? Kami kamwera m̄er nga m̄isakel ko mare renge tep m̄iaan. Ko inu nutur livö renge kami nurpe m̄er nga mok-selsale nanen nen ko ma.”

Iesu ololi rijrijen tevi jinibb sen nir

²⁸ Iesu ololi rijrijen tevi jinibb sen nir, owra “Kami kamlik tevik renge daron nga nanu nir marini marpelari ji inu, nga marrowrrowe inu. ²⁹ Ko erpe inu Tata suk m̄ilngi pa inu mevi Numal, ko ngok inu vajin nulngi kami ³⁰ nga kami kapsakel tevik renge batun vanu suk, kapaan ko kapminmin tevik renge inu tep suk, ko kaplik renge nai seksakel suk. Ko kapsupe lilane suri metil naim se m̄eri Isrel nir nga esngavöl drromon eru.

Iesu owowrai nga Pita orongwose piavilvil ore ni

³¹ “Saemon, Saemon! kupmurrarrong ta, demij ongoni pa kami nga purrowrrowe kami pirpe jinibb nga mok-majing mok-jule tutweni dokolvin renge wit. ³² Ko inu nomok-lot suri nik Saemon nga nik nosurien som sete pivitan te. Ko daron nga kupa-rieni lweni nolom, ko kupvijuri lwenik kele vajin, ko kupwer jilijle tasim nir nga puloli norrrormien ser p̄iterter kele.” ³³ Ko Pita owra lweni tevi ni owra “Ejki ma, Numal, inu nomok-tiriv le vajin nga bean renge naim ne nekaien tevi nik ko bemij tevi nik!” ³⁴ Ko Iesu owra lweni tevi owra “Nuwrai tevim Pita,

lelingen nato sete pukokorout rragrrag ko wor, ko nik kupvilvil ore womu pae inu ko pivatul nga kupwera sete kurongwose inu.”

Baos ko narr ko nesip ne nuval

³⁵ Ko Iesu owrai tevir owra “Bonevis nga daron nga mokoni kami van nga kapwerwer, ko nuwrai tevi kami nga kami sete kaptori baos ko narr ko but se kami. Ko erpese, kami nevre kami armumrrole nanu san?” Ko nir arwera “Ejki.”

³⁶ Ko Iesu owrai tevir owra “Ko lelingenok vajin m̃er nga m̃ilngi baos ko narr, p̃ilai putori nuru. Ko m̃er nga sete m̃ilngi nesip nuval, ko p̃ila sunsun sen puwulwule, ko puwli san e. ³⁷ Inu nuwrai tevi kami nale ne Naul On ngel nga muwra ‘Nir arlesi ni oto tevi m̃er nga mutor otvi nale ne nale nesesreien,’ ngok mian ko piplari ko renge inu. Suri nale nga maruli renge Naul On nga marsuṗe suri inu, parini ko wor parpelari.”

³⁸ Ko jinibb sen nir arwerai tevi, arwera “Numal, nesip nuval eru le pa ngel!” Ko ni owra “Ngok evter ko pa!”

Iesu otongsa evan renge Botwen ne lolnai ne Olip, olot

³⁹ Ko Iesu evel lingi ngaim ko otongsa van renge Botwen ne lolnai ne Olip e, erpe tetajer mok-loli. Ko jinibb sen nir ara-tongsa vitu suri. ⁴⁰ Ko daron nga mivini renge lat nen, ko owrai tevi jinibb sen nir, owra “Kami kaplot ko wor nga puloli kami sete kapvitan daron nga marrowrrowe kami.”

⁴¹ Ko ni evel rujruj sopen ko ejipa van ngatan ko olot. ⁴² Owra “Tata, poro pivi marongen

som, ko kuplai tweni biles ne norongen nga m̄isij ngel renge inu. Ko sete pivijuri inu marongen suk te ejki, ko pivijuri wor nik marongen som.”
⁴³ Ko anglo ne melrin san evini jin ko osusi lweni jile ni eterter. ⁴⁴ Ko nolon ornge esij elep lengleng; ko eplak malum olot eterter, ko erat, ko raten sen ojumjum van ngatan renge dan erpe drra. ⁴⁵ Ko daron nga mulot jile ko emra otur, ko olwi van ji jinibb sen e nir. Ko elesi nga nir marmatur pa, suri arunge esij lengleng, ko norrorrmien ser arrow arto murrarrong. ⁴⁶ Ko ni owrai tevir, “Suri sev kammatur? Kapmera ko kaplot, nga puloli kami sete kapvitan daron nga marrowrrowe kami.”

Devje nuval se Iesu arini arrul renge ni

⁴⁷ Daron nga Iesu mok-rij malum e, ko meling delung jinibb nga milep arini arpelari. Ko m̄er nga miwajie Jutas, nga mivi nir san renge nir esngavöl drromon eru, owowomue nir evini. Ko evel vini mori ji Iesu nga purromji. ⁴⁸ Ko Iesu owrai tevi Jutas owra “Nik kuptekai kerasi inu Jinibb Mawos renge nga kuprromjik?” ⁴⁹ Ko daron nga ni jinibb sen nga martur tevi marlesi wose nga sev piplari, ko arwerai tevi arwera “Pirpe? Nabla nesip nuval se kem nabpalpal e?”
⁵⁰ Ko nir san ela nesip nuval sen, ko eta jinibb ne majingen se batu jinibb ne sulsulen, ko esipri otvi boron rres. ⁵¹ Ko Iesu owra “E, pijki, evter ko pa!” Ko ela nevren ko eptongi renge m̄er nga boron ko ololi emaw erres luwi.

⁵² Ko Iesu owrai tevi batun ne jinibb ne sulsulen nir, ko batun ne jinibb nuval nga

marmetmete Naim On nir ko ßirterawarrend nga marini ie jin nga parevei ni, owra “Kami kamini tevi nesip nuval ko ßetiluk. Kami kamrrormi inu nurpe jinibb venao rreknga jinibb nga mok-revrevji pinpini jinibb? ⁵³ Ko renge nabong jile daron nga inu ñelik tevi kami, ko inu nomok-visviseni jinibb nir renge Naim On se Atua, ko kami sete kamloli lesi nga kapreveik te ejki. Ko lelingen ngel evi daron se kami, ko evi daron nga derteren ne nemalik piplari rengen.”

Pita evilvil ore Iesu owra sete orongwose ni

⁵⁴ Ko nir arrul totoni Iesu ko arpitevi van renge loloim se batu jinibb ne sulsulen nir. Ko Pita ok-vivitu surir ngasu wor sapon nga mok-vijurir.

⁵⁵ Ko mian ko nir arsurre nabb san renge liven renge naworr nga muwlu ore naim nen, ko arlik rrare; ko Pita evan ko elik renge liven jir.

⁵⁶ Ko neswarrend ne majingen san elesi nga nabb muror vaseni ni ñilik. Ko ok-meteni suri eterter mian ko owrai owra “Merel kele eptevi ni le!” ⁵⁷ Ko Pita evilvil ore owra “Ejki! Vinel, inu sete nurongwose ni te.”

⁵⁸ Mian ko sete epriv kele mun ko jinibb kele san emteni ni ko owrai tevi “Nik kele kuvi nir ko san”. Ko Pita owra “Ejki ma ñerel!”

⁵⁹ Ko vitunen vajin, erpe mete nial san asi pa osuw, ko jinibb ñinij nen kele san osur terter tevi, owra “Ewretun le ñerel eptevi le, suri evi ñeri Galili le san.” ⁶⁰ Ko Pita owra “E, ñerel, inu sete nurongwose rragrrag nanu nga kumwerai ngok!” Daron nga mok-rij malum mirpel ko nato kele okokrout evesane tevi momsawos daron nga

mok-rij malum ngok e. ⁶¹ Ko Numal erieni ko oklu emteni Pita. Ko Pita orrorrmi sweri nale se Numal nga muwrai womu pae tevi, nga muwrai mirpel, “Lelingen kobbong, renge nata mupong nga lelingen, nato setewor pukokrout ko, ko nik kupvilvil ore inu pivatul ko pa pusuw.” ⁶² Ko Pita evel van vare, ko eting nga eting lengleng, ememasorr e.

Jinibb nuval nir artetniye Iesu

⁶³ Ko renge daron nen jinibb nga marmetmet ore Iesu artetniye ni, ko arwuje. ⁶⁴ Ko nir arka ore mete Iesu, ko arwerai tevi, “Kuvi propet san, ko kupwerai ta, Isi ko mivrralim ngok?” ⁶⁵ Ko nale elep kele wor nga marsij nir, marwerair tevi.

Iesu otur womu renge nor renge gortien ser

⁶⁶ Ko renge nata n̄irin nen vajin, ko b̄irterawarrene ne Isrel nir, ko batu jinibb ne sulsulen nir, ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir arini korti lat sansan, ko artori gortien ser. Ko arwera Iesu pivini putur re nor. ⁶⁷ Ko arsusi tevi arwera “Ia, kupwerai ta tevi kem. Nik kuvi Mesaea ko?” Ko Iesu owra lweni tevi nir owra “Poro bowrai tevi kami, ko kami sete kama-osuri inu, ejki. ⁶⁸ Ko poro nga inu bosusi nanu san tevi kami, ko ngok kami sete kamrongwos kapwera lweni. ⁶⁹ Ko etipatun le pa ngel, mian ko inu Jinibb Mawos bean besakel ngatan renge Atua nevren rres, nga derteren sen mutoe.” ⁷⁰ Ko nir jijle arsusi tevi arwera “Ia ko erpese! Nik kuvi Atua natun?” Ko ni owra lweni owra “Kami kamwerai pa ngok. Inu ko.” ⁷¹ Ko nir arwera “Ngok! Niko vajin. Ko suri sev

ko nga muloli kerr rramok-pejpej malume nale sopor nga parwilwil tere ni ren?"

23

Iesu otur renge no Paelet

¹ Ko nir nga marlik renge gortien nen nir jijle artur imare ko artekai Iesu van renge no Paelet nga ni puwra suri lat nga puto suri renge Iesu.

² Ko arini ji Paelet vajin ko artipatun arwera nanu ngel nir: "Kem namlesi m̃erel ololi jinibb se kem nir arlengleng. Ololi artere numal se kem, ko okwer ore kem, owra sete nabwuli takis tevi Sisa, batu numal se kami m̃eri Rom. Ko ok-wera ni evi Mesaea Numal." ³ Ko Paelet osusi tevi Iesu owra "Nik kuvi numal se m̃eri Isrel nir?" Ko ni owra lweni tevi, owra "Nik ko kumwerai ngok."

⁴ Ko Paelet owra lweni tevi batu jinibb ne sulsulen nir ko jinibb jijle nir, "Nulesi m̃erel sete otor otvi nale ne nesesreien san, ejki." ⁵ Ko nir arij eterter arwera "Ejki, ni ololi jinibb arlik esij, evel p̃etp̃eti renge Jutia. Ko etipatun renge Galili ko evini ejpari iel nga mok-visviseni jinibb nir."

Iesu otur renge no Erot Antipas

⁶ Ko daron nga Paelet murnge nale ngel, ko osusi owra "Ia, ko m̃erel evi m̃eri Galili le?" ⁷ Ko daron nga Paelet murnge marwera lilane nga Iesu mivel renge Galili e vini, ko okoni tweni van ji Erot e. Suri Galili evi vanu nga Erot mok-metmete, ko re daron nen Erot elik pa renge Jerusalem. ⁸ Ko daron nga Erot m̃ilesi Iesu ko eir nga eir lengleng. Suri nga ni ok-tiriv pa bonevis ko, emrreni p̃ilesi. Suri nga ni ok-runge

nosþen nen, ko orrorrmi nga renge nabong san ko þilesi Iesu puloli nanu nga m̃inijnij nawone san. ⁹ Ko Erot osusi rongornge nale elep tevi Iesu. Ko Iesu sete owra lweni rragrrag nale san tevi ni. ¹⁰ Ko batu jinibb ne sulsulen nir ko jinibb nevisvisenien ne nale nesesreien nir artur ko arwer memsi Iesu. ¹¹ Ko mian ko Erot ko jinibb nuval sen nir arongrong melas bbonge ni ko arsiþ tevi. Ko Erot owra parloli puri sunsun san nga nulsen m̃irres ko parþitevi lweni van ji Paelet. ¹² Ko Erot bonevis evi devje nuval sen e Paelet, ko Paelet bonevis evi devje nuval sen e Erot. Ko lelingen ngel vajin orloli sel.

Paelet owra Iesu orongwos pimij ko wor

¹³ Ko Paelet everus kortoni batun ne jinibb ne sulsulen nir ko numal se m̃eri Isrel nir, ko jinibb jile nir arini arkorti lat sansan. ¹⁴ Ko owrai tevir owra “Mer nga kami kamtekai vini jik ngel nga kami kamwera ni ololi jinibb nir arlengleng temijpal. Ko inu nurnge lilane pa nanu nen nir jin renge no kami, ko sete nulesi nanu nga kami kamwerai ngok san, nga m̃erel esij ren. ¹⁵ Ko Erot kele sete elesi nanu san esij rengen, suri mukoni lweni vini ji inu. Ko ngok oto vajin limjer nga m̃erel sete ololi nanu san nga ni pimij suri. ¹⁶ Ko inu bololi jinibb suk parvirrvirrali, ko bea-linglingi ni ko vajin pivel sisarow.” ¹⁷ [Suri renge daron ne nanen ne Asien renge murrun ser Paelet þilinglingi wor jinibb ser ko san nga m̃ilik renge naim ne nekaien pivel sisarow].^H

---

^H **23:17** Nale nga muto re nolo [ ], rrek sete Luk oli, ko jinibb san ea-uli vitue daron nga muli tweni kopi san ne naul ngel.

18 Ko nir jile arkail arvesane van mare jer arwera “Kuppitevi tweni m̄erel van, kuprevji pini pimij! Ko kuplinglingi ma Barapas pivel sisarow pirpe kem nammerreni.” 19 Merel Barapas, m̄eri Rom nir arlingi renge naim ne nekaien suri nga muloli lartul nga marlik ie marpalpal tevi numal nga m̄ilik renge ngaim nen. Ko ni erevji pini kele wor jinibb emij.

20 Ko Paelet emrreni p̄ilinglingi Iesu pivel sisarow, ko erij tevi nir kele. 21 Ko nir arkikail lengleng van mare arwera “Kuprruloni renge nai pelaot!” 22 Ko ni erij luwi kele vatolin tevir, owra “Merel ololi sev esij? Inu sete nulesi ololi nanu san esij renge ni pimij suri. Ko inu bololi para-virrvirrali ni, ko b̄elinglingi ni pivel sisarow.” 23 Ko nir sete armosi re markail. Arkail kele eterter lengleng, drrelar evan mare jer arvesane, arwera “Kuprruloni! Kuprruloni renge nai pelaot!” Ko Paelet ornge drrelar, ololi surie erpe drrelar muwrai. 24 Ko emarong Iesu tevir nga nir parloli surie nga nir marmmerreni tevi ni pirpe nga nir marwerai. 25 Ko ni elinglingi Barapas, m̄er nga m̄eri Rom nir marlingi renge naim ne nekaien suri nga muloli nir marpalpal tevi numal nga m̄ilik renge vanu nen, ko erevji pini kele wor jinibb. Ko elinglingi ni evel sisarow erpe nga m̄erwomu se m̄eri Isrel nir marmmerreni.

Arpitemi Iesu evel

26 Ko jinibb nuval sopor arpitemi Iesu evel van nga parruloni re nai pelaot. Ko arlesi jinibb ne Saerin san renge sel, nga nisen Saemon,

otutur vini nga pian renge ngaim nga milep. Ko arrul totoni ni ko arjingteni nai pelaot se Iesu renge birparin, ko aron tertere nga ni puwosi pivitu. ²⁷ Ko delung nga milep arvijuri suri Iesu. Ko nesevin sopor arpitevir, ko arting elep armesmasor e nga martengsi erpe ni mimij pa. ²⁸ Ko Iesu erieni lweni ko owrai tevir owra “Kami nesevin ne Jerusalem nir, sete kaptengsi inu te, pijki. Ko kaptengsi lweni ma kami, ko natu kami nir. ²⁹ Nabong nen nir para-vini nga jinibb nir para-wera ‘Neiren renge kami nesevin nga kamm̃er ko kami nesevin nga setewor kamvasus ko kami nesevin nga setewor kamloli bipi musus wor nabong san. Kami ngok ko kaprunge p̃irres.’ ³⁰ Ko renge nabong nen nir para-rongwos parwera i tevi botwen nga marlelep nir, ‘Kapmatop ko kapvitan renge kem!’, ko arongwos parwera i tevi botwen nga marwowarreng nir, ‘Kapini kaptevni ore kem!’ ³¹ Kaplesi! Ara-tipatun lebbong ngel, ko arloli erpok. Pian ko para-loli p̃isij p̃erp̃er wor p̃iasi ngel.”^I

Arwuse Iesu renge nai pelaot

³² Ko nir arpitevi kele nuru eru. Laru nen nuru korti orivi jinibb nga morsij, ko niko marlingi nuru pormij tevi Iesu. ³³ Ko nir arini renge lat san nga marwera Golkota e, nga muwra mirpel, Lat ne bongur. Ko renge ie nir arwuse Iesu nevren nuru ko ßelan nuru renge nai pelaot. Ko arwuse kele jinibb nga morsij nga nevre nuru

---

^I **23:31** Erpe iel, Iesu ospe nai nga mimalum ko nai nga mukur, ko kem namrieni nga puloli mining ne nale sen pipari limjer.

ko bela nuru renge nai pelaot eru, nuru tuwen renge Iesu nevren rres, ko nuru tuwen renge nevren mair. ³⁴ Ko Iesu owra “Tata, kuptelasi tweni nololien ser, suri sete arongwose rragrrage nanu nga marloli.” Ko nir artututweni sunsun sen tevir nga partuwe daes suri.

Jinibb armen kerkerasi Iesu

³⁵ Ko jinibb nir artur mori bbong. Ko arok-kulu arok-meteni daron nga m̃erwomu se m̃eri Isrel nir marok-men kerkerasi Iesu, arwera “Ni ela pa se jinibb elep osuw; ko rraplesi vajin ni p̃ila se ni luwi vajin ta we, poro pivi Mesaea nga Atua mutobbobbue.” ³⁶ Ko jinibb nuval kele nir armen kerkerasi. Ko arini mori jin ko arla lesi norro nga mimilali pa tevi ni. ³⁷ Ko arwera “Poro nik kupivi numal se m̃eri Isrel nir, ko kupla se nik luwi!” ³⁸ Nale ngel le nir nga marulir mare renge nai pelaot: MEREL EVI NUMAL SE MERI ISREL NIR.

Laru nga mormij tevi Iesu

³⁹ Ko laru nga mormij tevi Iesu, nuru tuwen erij esij tevi, owra “E, poro nik kupivi Mesaea, ko kupla se nik ko komru!” ⁴⁰ Ko nuru tuwen erij tevi suri, owra “Nik sete kumtutue Atua rrek! Kuplesi nik ko inu, kerru rromorsere lweni wor nanu nga rromorloli ko, ⁴¹ ko niko renge kerru, erres ko wor. Suri kerru ma, rromorla mawos wore ko nanu nga moro rroporlai renge sev nga rromorlolir. Ko m̃erel ma sete ololi nanu san esij rragrrag te.” ⁴² Mian ko ni owrai tevi Iesu owra “Iesu, poro nabong nga kupa-ivi Numal, ko warru kuprormi inu.” ⁴³ Ko Iesu owra lweni

tevi owra “Nuwretun nuwrai tevi nik, lelingen kobbong kuplik tevik renge lat nga mĩrres asi jer, nga mivi drromdrromon jer.”

Iesu emij

⁴⁴ Ko omomsawos renge mete nial esngavöl drromon eru ko nial setemun esin. Lat emalik p̄etp̄eti renge lat jijle evini ejpari mete nial itul nat mirivriv vajin. ⁴⁵ Ko kalek nga murrul ore lat nga muon nga muon temijpal renge Naim On se Atua loloim eteri wukari devjen eru e. ⁴⁶ Ko Iesu everus temijpal van mare owra “Tata, nulngi nemĩk renge nevrem!” Daron nga muwrai jile nale ngel e ko osrow pini. ⁴⁷ Ko daron nga batu jinibb nuval se m̄eri Rom nir m̄ilesi nanu nga miplari, ko osrövi Atua suri. Ko owra “Ewretun le m̄erel evi jinibb nga mimawos m̄irres!”

⁴⁸ Ko jinibb jijle nga marini ie nga parmeteni, daron nga marlesi nanu ngel nir ko arieni lwenir van renge ngaim ser e, arunge esij lengleng, arwujwuje morkor suri. ⁴⁹ Ko Iesu selen wor nir ko nesevin nga marvijuri Iesu renge Galili vini, nir ngok artur wor van ngasngasu sapon, ko armeteni nanu nga marpelari nir.

Josep etevni Iesu

⁵⁰⁻⁵¹ Ko m̄eri Armetia san elik ie, nisen Josep. Armetia evi ngaim ne Isrel san. Ko m̄erel Josep evi nir san renge gortien se nir nga marwowomu re Isrel nir. Ni evi jinibb nga mimawos m̄irres, ko evi jinibb nga mok-teravi batun vanu se Atua pivini. Ko sete emarong renge nanu nga gortien ser ngok muloli tevi Iesu. ⁵² Ko m̄erel ko emawose no Paelet evan jin, sete emtutu te,

ko ongoni nibe Iesu tevi. Ko Paelet emarong.
⁵³ Ko Josep evan ojri tweni nibe Iesu renge nai pelaot, ko ela kalek nga mimalum mīrres san, ko onbe ore e. Ko owosi van elngi renge nevöt san nga marsavi nolon mutoe nga setewor arlingi jinibb san rengen nabong san. ⁵⁴ Ko evi Praete, nabong nga marok-eseser e marok-la kortoni ngarre nanu nir. Ko otomori pa nial piwaj pini ko Sapat pivini. ⁵⁵ Ko nesevin nga marvijuri Iesu renge Galili vini, nir arpitevi Josep, aran ko arlesi dubb nen, ko armeteni suri lat nga marlingi nibe Iesu muto suri. ⁵⁶ Mian ko nesevin ngel nir arluwi van renge naim e, ko arla roi nga mapur mīrres ko pomat, arloli kortoni ngarre nir, mian ko para-lair van parsesei renge nibe Iesu. Ko nir armosi erpe nesesreien ne Sapat muwrai.

24

Dubb oto kiskis, Iesu emra luwi renge mijen

¹ Renge Sante rorpong susu malum, ko nesevin nen nir artori ro nai nga mapur mīrres, ko armermera tevi van renge dubb nga parsesei renge nibe Iesu. ² Ko daron nga marini renge dubb, ko arlesi nevöt nga muto ore dubb martini tweni pa rengen mijkie. ³ Ko arjiol van ngatan ko arsil van renge lolo dubb, ko sete arlesi nibe Numal Iesu. ⁴ Ko nir artur lengleng vajin, arrelenge lat nga nanu ngel muto suri. Ko ngavilvilsen jinibb eru orpelari jir ortur tevir. Sunsun se nuru orow raprap titis. ⁵ Ko nir armetutu temijpal, ko arjiol vitan nor emawose dan. Ko laru nen nuru orwerai tevir orwera

“Erpese kami kampej m̃er nga mimaaur renge nir nga marmij pa? ⁶ Ni ejki iel, ni emaur luwi pa. Kami kamrongwose renge daron nga m̃ilik renge Galili wosenen ni owra sev nale tevi kami? ⁷ Ko ni owra ‘Partekai inu Jinibb Mawos van renge nevre jinibb nga marsij nir, ko nir parwuse inu renge nai pelaot ko parrulonik; ko nabong p̃itolin ko bemaur luwi kele.’ ”

Jinibb se Iesu sete arosuri nale se nesevin nir

⁸ Ko nesevin nen nir arrorrm̃i sweri lw̃eni nale nga muwrair nen nir. ⁹ Ko nir arivel lingi dubb ko arluwi van ji jinibb se Iesu nir esngaṽl drromon san e (11); ko arsuṽe nanu p̃etṽeti tevir. ¹⁰ Nesevin nen le ngel nir: Merri ne Maktla ko Joana ko Merri nga tasu se Jemes, ko nesevin m̃inij nen kele wor sopor nga marpitevir. ¹¹ Ko aposol nir arunge nale ser erpe nale gerisen bbong, ko sete arosuri.

Pita esil van renge lolo nevöt

¹² Ko Pita emra ko owlu van renge dubb e. Ko ejiol van ngatan, ko emteni ko elesi sunsun nga bbong marnuṽe e m̃isan muto, ko setemun elesi kele nanu san. Ko evel olwi van renge naim sen e. Bbõsa nga milep elaie suri nanu nga miplari ngok.

Jinibb se Iesu eru orivel suri sel van Emeas e

¹³ Renge nabong nen mawos ko pa, jinibb se Iesu eru orivel suri sel nga poran renge ngaim e san nga nisen Emeas. Ko oto wor ngasngasue Jerusalem sopen erpe evi kilomita esngaṽl drromon san wor. ¹⁴ Ko daron nga

morok-ivel suri sele morok-supsuþe suri nanu nga marpelari nir tevi nuru lululweni wore, ¹⁵ ko Iesu evel vini mori ji nuru. Ko nuru orok-suþe malume, ko Iesu evini pa ji nuru, arivel kokorti vajin. ¹⁶ Ko daron nga nuru morlesi ni ko orrelenge ni, sete orongwose, suri Atua opongi ore mete nuru. ¹⁷ Ko Iesu osusi tevi nuru owra “Sev ko komorok-supsuþe renge sel nga komorivel ngok?” Ko nuru ortur murrarrong, no nuru evirrvirrtng. ¹⁸ Ko nuru tuwen nen nga nisen Kleopas osusi tevi, “Rreknga nik kusan kuvi jinibb nga kumlik renge Jerusalem ko sete kurongwose nanu nga miplari renge nabong evis lebbong nga marasi!” ¹⁹ Ko Iesu osusi tevi nuru owra “Isev ko nir?” Ko nuru orwera lweni tevi orwera “Nanu nga marpelari renge Iesu ne Donasret. Ni evi propet san, ko renge no Atua ko renge no jinibb nir, ni evi jinibb nga milep san renge majingen sen ko renge nale sen nir. ²⁰ Ko batun ne jinibb ne sulsulen nir ko m̄erwomu se kerr nir arpitevi ni van ji m̄eri Rom nir, nga nir parwera ni pimij ko wor. Ko nir arruloni ni renge nai pelaot. ²¹ Ko kem namlingi nolo kem renge ni eterter nga ni orongwos puloli kerr m̄eri Isrel nir rrapiel sisarow vajin. Ko mare nen renge nanu ngel nir, lelingen evi nabong itolin le pa osuw nga nanu ngel nir marpelari. ²² Ko nesevin sopor renge gortien se kem arloli bbösa nga milep elai kem, renge daron nga marmemera rorpong susu van renge dubb nga jinibb marlingi ni niben rengen. ²³ Ko sete marlesi nibe Iesu, ko arlulwi vini arwerai nga nir arlesi anglo eru orwerai tevi nir nga ni emaur

luwi pa. ²⁴ Ko sopor renge gortien se kem aran renge dubb ko arlesi nanu jile arirpe nga nesevin nir marwerai.

Ko sete arlesi ni.” ²⁵ Ko Iesu owrai tevi nuru owra “O, kami nga kamlengleng, ko kamlolola lengleng renge kaposuri nale se propet nir nga marwerai! ²⁶ Sete evi nanu nga Atua mĩlengi pa nga piplari ko wor nga Mesaea purnge p̃isij renge nanu ngel nir, musuw ni pian renge nosrövien sen?” ²⁷ Ko Iesu owra lweni tevi nuru sev nga marwerai suri ni renge Naul On, etipatun renge naul se Moses ko etajer tevi vini ejpari nga propet nir marulir. ²⁸ Mian ko nir aran mori renge ngaim nga nuru morwera poran rengen, ko Iesu ololi erpe ni p̃itajer kele wor. ²⁹ Ko nuru orevei totoni ni ko orwera “Kuplik tevi komru. Suri nat erivriv pa, otomori nial piwaj pini.” Ko ni emarong, ko ean loloim nga p̃ilik tevi nuru.

³⁰ Ko ni esakel renge tep tevi nuru nga paraan. Ko ni ela niv ko olot owra erres tevi Atua suri, ko obbri otvi niv, ko elai tevi nuru. ³¹ Ko mete nuru eñerer vajin, ko orlesi wose ni. Ko ni ejijki renge mete nuru, orrerrlenge lat nga mian e, setemun orlesi. ³² Ko nuru kis vajin orwerwera lululweni tevi nuru, orwera “Po! Nile ma wor daron nga rramiel renge sel e ko muwra visviseni Naul On nir tevi kerru, ko nolo kerru eir.” ³³ Ko renge daron nen mawos ko pa, ortur imare ko orluwi van renge Jerusalem e, orlesi aposol nir esngavöl drromon san ko nir m̃inij nen kele wor sopor. ³⁴ Ko aposol nen nir ko nir nga marpitevir ngok arij womu tevi nuru, arwera “Numal emaur luwi weretunen! Ni eplari ji Saemon.” ³⁵ Ko nuru

vajin orsuþe suri nanu nga marpelari reнге sel tevi nir, ko erpese reнге daron nga ni mubbri otvi niv, ko nuru morlesi wose.

Jinibb se Iesu arlesi ni

³⁶ Ko daron nga morok-suþe suri nanu ngel e tevir, ko artaol lengleng Iesu otur pelari reнге liven jir, ko owra “Demat piptevi kami.” ³⁷ Ko nir armetutu lengleng, arrorrm rreknga ma arlesi nemin san. ³⁸ Ko Iesu owrai tevir owra “Kami kammetutu sev ko? Suri sev norrorrmien nga marirpel ngel nir marini reнге nolo kami?” ³⁹ Kapmeteni nevrek nuru ko ßelak, ko kapsareni nevre kami, ko kaprunge evi inu mawos le wor. Ko kaplesi, nemin sete niben otoe te ejki, ko jin sete otoe te ejki, erpe nga kami kamlesi inu ngel!” ⁴⁰ Ni owra nanu ngel, ko eviseni nevren nuru ko ßelan nuru tevi nir armeteni. ⁴¹ Ko bbösa elair e ko arir lengleng; ko setewor arosuri erres te, ejki malum wor. Ko ni owrai tevir, “Kamtori nanen sopen ni ko?” ⁴² Ko nir arla viso nai nga mimasos jile pa san ko arsareni tevi ni. ⁴³ Ko ni esaro ko elai jir ko orroi reнге nir jile nor.

Bongsi nale se Iesu tevi jinibb sen nir

⁴⁴ Ko Iesu owrai tevir owra “Nanu ngel nir arivi nanu mawos nga mowrai pa tevi kami reнге daron nga mëlík malum tevi kami e. Reнге bonevis nen nomok-werai pa nga nanu jile nga maruli reнге naul se Moses ko reнге nale se propet nir ko reнге Sam nir nga marsuþe suri inu parini ko wor parpelari.” ⁴⁵ Ko ni owni norrorrmien ser arkulu nga parongwose nale ne

Naul On nir ãirres. ⁴⁶ Ko owrai tevi nir owra “Ngel evi sev nga maruli, nga Mesaea purnge ko wor ãisij, mian ko pia-maur luwi kele renge nabong itolin. ⁴⁷ Ko parwerwer renge vanu jijle nir nga jinibb nir nolor parlululwi ko wor, ko Atua ãitlasi tweni nololien ser vajin renge nise Mesaea. Ko womujnen ãitipatun womu renge Jerusalem. ⁴⁸ Kami ko kamivi jinibb nga kapwera tweni nanu ngel nir. ⁴⁹ Ko inu bokoni m̃er nga Tata suk m̃irijrij pae tevi kami nga pia-lai tevi kami. Ko kami kaptiriv wore ko renge ngaim pian pijpari daron nga derteren se Atua pivel renge melrin vini iel ngatan nga puloli kami kapterter.”

Atua etkai lweni Iesu van renge melrin e

⁵⁰ Ko Iesu eptei twenir arivel lingi ngaim nen. Ko arivel van arjipari Betani. Ko renge ie ni esareni nevren nuru van mare mawos nir, ko erij erres suri nir. ⁵¹ Ko daron nga mok-rij m̃irres surir ko Atua etkai tweni ni van mare e renge melrin. ⁵² Ko nir arlotoe ni, ko mian ko arlulwi van renge Jerusalem e tevi neiren nga milep renge nir nolor. ⁵³ Ko nir aran renge Naim On ko arlotoe Atua, arwera erres tevi.

Naul On Nga Mimerr Uripiv
The New Testament in the Uripiv language of
Vanuatu

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators

Language: Uripiv (Uripiv-Wala-Rano-Atchin)

Dialect: Uripiv

Translation by: WBT

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

96303ce7-aa0a-513c-862d-415957a542e1